



TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI  
Fakulta přírodovědně-humanitní  
a pedagogická



# ZÁMEK VE VELKÉM BŘEZNĚ

## Diplomová práce

*Studijní program:* N7504 – Učitelství pro střední školy  
*Studijní obory:* 7503T009 – Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň základní školy  
7504T295 – Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy - základy společenských věd

*Autor práce:* **Bc. Veronika Uhrová**  
*Vedoucí práce:* prof. PhDr. Bohumil Nuska, CSc.



## ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Veronika Uhrová**  
Osobní číslo: **P11000860**  
Studijní program: **N7504 Učitelství pro střední školy**  
Studijní obory: **Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň základní školy  
Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy  
a střední školy - základy společenských věd**  
Název tématu: **Zámek ve Velkém Březně**  
Zadávající katedra: **Katedra filosofie**

### Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

#### Cíl:

Cílem zadávané diplomové práce je podat celkový pohled na zámek ve Velkém Březně z hlediska umělecko-historického i obecně-historického při využití všech dostupných materiálů (dokumentace, publikované práce, prameny a další). Zároveň má práce prokázat schopnost kandidátky samostatně pracovat a formulovat myšlenky.

#### Metody:

Kandidátka nejprve vytěží veškerou dostupnou literaturu, archivní materiály a případné prameny.

Dále podnikne vlastní průzkum objektu a své poznatky a zjištění bude formulovat v konfrontaci se známými a již publikovanými skutečnostmi.

#### Požadavky:

Kandidátka bude postupovat při práci samostatně s přihlédnutím k pokynům a radám vedoucího DP a bude se dostavovat na konzultace podle předběžných dohod. Primárním úkolem bude vypracovat co možná nejdůkladnější bibliografii vztahující se kádanému tématu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

**BÁČA, P., aj., Pasport: Státní zámek Velké Březno. 1996.**

**CERMAN, I. Chotkové: Příběh úřednické šlechty. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-977-5.**

**EBEL, M. Velké Březno čp. 63, 159, 160: Tzv. Nový zámek. Praha, Děčín, Ústí nad Labem, Velké Březno, 2004.**

**KOTIŠ, L., aj., Zámek Velké Březno: Záměr využití zámku Velké Březno. 1993.**

**TALAVÁŇA, S. Velké Březno. Ústí nad Labem: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1981.**

Vedoucí diplomové práce:

**prof. PhDr. Bohumil Nuska, CSc.**  
Katedra filosofie

Datum zadání diplomové práce: **30. října 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2013**

## Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 25. 7. 2014

Podpis: 

## **Poděkování**

Ráda bych poděkovala prof. PhDr. Bohumilu Nuskovi, CSc za vedení diplomové práce a také za jeho trpělivost a rady při vypracování práce. Rovněž si vážím pomoci PhDr. Jana Mohra za odborné konzultace, cenné připomínky a podporu. Můj dík patří také Ing. Miloši Musilovi a Bc. Davidovi Geletovi ze zámku Velké Březno za pomoc a ochotu při řešení problémů a poskytnutí materiálů.

Velké poděkování náleží také rodině a přátelům za jejich podporu a trpělivost.

## **Anotace**

Cílem této práce je obecně historický a uměleckohistorický popis zámku ve Velkém Březně při využití dostupných materiálů. Úvodní kapitola je věnovaná obci Velké Březno, ve které se zámek nachází, a rovněž i vývoji panských sídel z regionu. Druhá kapitola se zaměřuje na velkobřezenskou větev Chotků, hlavního představitele rodu a majitele zámku Velké Březno – Karla Chotka. Hlavní část práce se zabývá stavebně-historickým vývojem Nového zámku a přilehlého parku. V této části práce je taktéž zmíněn mobiliární fond zámku, jeho interiéry a využití objektu v současné době. V předposlední části práce jsou uvedena další významná sídla rodu Chotků – zámek Veltrusy, Nové Dvory, Kačina a Místodržitelský letohrádek v Praze, která jsou komentována z pohledu historického kontextu, významnosti a funkčnosti, které objekty splňovaly. V závěru je navrženo, jakým způsobem lze téma práce využít ve vzdělávání. Podstatnou součástí práce je obrazová fotodokumentace.

**Klíčová slova:** Velké Březno, zámek Velké Březno, historie, architektura, Chotkové, Karel Chotek, Vartemberkové, hrad, tvrz, Varta, starý zámek, nový zámek, zámecký park, novorenesance, emír, klasicismus, zámek Veltrusy, zámek Nové Dvory, zámek Kačina, Místodržitelský letohrádek

## **Annotation**

The aim of this Master thesis is a general historical and artistic-historical description of the Velké Březno castle using sources which are available. The introduction of the thesis is devoted to the village of Velké Březno, where the castle is located, and the development of aristocratic residencies in this region. The second chapter is focused on the line of the Chotek family situated in Velké Březno, the main representative of this family, and the owner of the castle – Karel Chotek. The main part of the work is concerned with a summary of the architecture of 19th century in the Czech countries and structural-historical development of the mansion and the park. In this part of the work, the facilities, interiors and utilisation of the castle in these days are mentioned. In the next chapter, other important mansions of the Chotek family – chateau Veltrusy, Nové Dvory, Kačina, and Místodržitelský letohrádek in Prague – are described and commented from the point of the historical context, their importance, and functions which the objects fulfilled. The final part offers suggestions how this topic could be used in an educational process. An important part of this work is also pictorial documentation.

**Key words:**

Velké Březno Castle, history, architecture, Chotka family, Karel Chotek, Vartemberkové, castle, stronghold, Varta, The Old Castle in Velké Březno, The New Castle in Velké Březno, park, Neo-Renaissance, Empire, Classicism, Chateau Veltrusy, Chateau Nové Dvory, Chateau Kačina, Místodržitelský lehozádek

# Obsah

1. Úvod.....	1
2. Velké Březno.....	2
2.1 Historie obce .....	2
2.1.1 Název obce .....	2
2.1.2 Vlastníci obce.....	3
2.1.3 Vývoj panských sídel (hrad-tvrz-Starý zámek-Nový zámek).....	5
2.1.4 Chotkovská hrobka.....	9
3. Chotkové .....	11
3.1. Karel Chotek (1783-1868).....	11
3.1.1 Život Karla Chotka.....	11
3.1.2 Činnost Karla Chotka v Praze .....	14
4. Stavebně-historický vývoj zámku a parku ve Velkém Březně .....	18
4.1. Stavebně-historický vývoj zámku Velké Březno.....	18
4.1.1 Výstavba zámku v empírovém slohu .....	18
4.1.2 Novorenesanční přestavba a další změny podoby ve stavebně historickém vývoji zámku .....	24
4.1.3 Přestavba a interiér zámku .....	27
4.1.4 Stavebně-historický vývoj zámku a mobiliárního fondu po roce 1945 .....	31
4.2 Stavebně-historický vývoj zámeckého parku .....	32
5. Kulturní činnost a návštěvnost zámku Velké Březno .....	35
6. Další vybrané objekty v majetku velkobřezenské větve Chotků na našem území.....	37
6.1 Zámek Veltrusy.....	38
6.1.1 Historický kontext.....	38
6.1.2 Úloha stavby v prezentaci vlastníků.....	41
6.2 Zámek Nové Dvory .....	43



6.2.1 Historický kontext stavby.....	43
6.3 Zámek Kačina .....	44
6.3.1 Historický kontext stavby.....	45
6.3.2 Úloha stavby v prezentaci vlastníků.....	47
6.4 Místodržitelství zámek Královská obora.....	51
6.4.1 Historický kontext stavby.....	51
6.5 Shrnutí památek ve vlastnictví nejvýznamnějších členů velkobřezenské větve Chotků .....	53
7. Návrh praktického využití diplomové práce .....	58
7.1 Využití diplomové práce pro žáky základních škol .....	58
7.2 Využití diplomové práce pro žáky středních škol .....	62
8. Závěr.....	68
9. Seznam zdrojů.....	70
9.1 Zdroje z vlastní práce .....	70
9.2 Zdroje obrázků .....	80
10. Seznam příloh.....	84
11. Obrazové přílohy: .....	85
Příloha I.: Fotodokumentace ke kapitole „Velké Březno“ .....	85
Příloha II.: Tabulka ke kapitole „Kulturní činnost a návštěvnost zámku“ .....	88
Příloha III.: Fotodokumentace k páté kapitole „Stavebně-historický vývoj zámku a parku“ .....	91
Příloha IV.: Fotodokumentace ke kapitole „Další zámecké stavby v majetku velkobřezenské větve Chotků na našem území“ .....	126
Příloha V.: Pracovní list ke kapitole „Návrh praktického využití diplomové práce“ ....	135

## Seznam obrázků

Obrázek 1: Plánek zbytků hradiště u Velkého Března .....	6
Obrázek 2: Varta, náčrt půdorysu zřícenin hradu podle Vladimíra Kaisera .....	7
Obrázek 3: Velké Březno, severní průčelí starého zámku obrácené do zahrady .....	9
Obrázek 4: Exteriér hrobky ve Valtířově .....	10
Obrázek 5: Interiér hrobky ve Valtířově.....	10
Obrázek 6: Karel Chotek .....	14
Obrázek 7: Pražský most císaře Františka .....	15
Obrázek 8: Památník císaři Františku I. ....	17
Obrázek 9: Ludvig Förster.....	19
Obrázek 10: Původní empírový zámek ve Velkém Březně. Zřejmě návrh fasády od Ludwiga Förstera z jara roku 1842.....	20
Obrázek 11: Velký sál na zámku Velké Březno.....	28
Obrázek 12: Velký sál na zámku Velké Březno.....	28
Obrázek 13: Knihovna na zámku Velké Březno .....	29
Obrázek 14: Knihovna na zámku Velké Březno .....	30
Obrázek 15: Mapa zámeckého parku ve Velkém Březně.....	34
Obrázek 16: Zámek Veltrusy.....	38
Obrázek 17: Zámek Nové Dvory.....	43
Obrázek 18: Alegorie lovu a zemědělství na předním portiku na zámku Kačina .....	49
Obrázek 19: Alegorie Flóry na portiku na zámku Kačina.....	49
Obrázek 20: Alegorie moudrosti na portiku na zámku Kačina .....	50
Obrázek 21: Portikus na zámku Kačina .....	50
Obrázek 22: Místodržitelství zámek .....	51
Obrázek 23: Mapa Velkého Března a okolí.....	85
Obrázek 24: Starý zámek ve Velkém Březně .....	85

Obrázek 25: Půdorys hrobky Chotků ve Valtířové .....	86
Obrázek 26: Architektonická studie bokorysu hrobky s boční věží .....	87
Obrázek 27: Hrobka s boční věží .....	87
Obrázek 28: Indikační skica okolí zámku ve Velkém Březně z roku 1842 se změnami k roku 1859.....	91
Obrázek 29: Nesignovaný návrh na přestavbu zámku, nejspíše z počátku roku 1884.....	92
Obrázek 30: Nesignovaný návrh na přestavbu zámku, nejspíše z počátku roku 1884.....	93
Obrázek 31: Dobová litografie ze souboru W. Raue vydaného v roce 1852 .....	94
Obrázek 32: Dobová fotografie Chotků a empírová podoba zámku .....	94
Obrázek 33: Pohled na zámek Velké Březno ze severní strany .....	95
Obrázek 34: Detail na hlavní část budovy ze severní strany.....	96
Obrázek 35: Detail severního průčelí zámku s architektonicky řešeným vstupem do Velkého sálu .....	97
Obrázek 36: Boční pohled na vstupní část severního průčelí s dřevěnou pergolou a balkonem .....	97
Obrázek 37: Detailní pohled na dveře s dřevěnými křídly a ostěním vedoucí z Velkého sálu do francouzského parku.....	98
Obrázek 38: Detail kuželkové balustrády vstupní části do parteru zámku s jezírkiem a vodotryskem .....	98
Obrázek 39: Pohled na levou část budovy ze severní strany.....	99
Obrázek 40: Detail na štítovou část s druženým oknem .....	100
Obrázek 41: Detail dveří a oken ve druhém nadzemní poschodí vedoucí na balkon.....	100
Obrázek 42: Pohled na jednoduché francouzské okno s ostěním. Nad oknem nadokenní římsa s vlysem, jehož výplň odkazuje k renesančnímu tvarosloví. Korunní římsa se nad oknem dělí a zalomením vytváří trojúhelníkový štít, po jehož stranách jsou umístěny kamenné jehlance pylonů ukončených koulemi .....	101
Obrázek 43: Pohled na jednoduché dřevěné okno posazené na podokenní římse lemované šambránou a lištou, nad ním segmentový fronton.....	101
Obrázek 44: Pohled na zámek z jižní strany, ze svahu krajinářského parku .....	102
Obrázek 45: Detailní zobrazení štítu na hlavním průčelí budovy .....	103

Obrázek 46: Detail na okna s ostěním v druhém nadzemním patře, oddělené pilíři s dekorem ploché pásky s diamantováním. Nad okny lze pozorovat nejvyšší část štítu s lucernami věže .....	104
Obrázek 47: Snímek z jižního průčelí zámku, na němž štít a středová věž s lucernami věže .....	105
Obrázek 48: Detail cibule měděné střechy věže.....	106
Obrázek 49: Detail sdruženého okna s plochým ostěním, jejichž tabule jsou ve středu odděleny pilastrem. Po stranách okna volutová zakončení, nad oknem trojúhelníkový štít s dekorem ploché pásky a koule.....	106
Obrázek 50: Detailní pohled na erby, které patří Chotkům a rodu von Moltke .....	107
Obrázek 51: Detailní pohled na erby – rod Chotků a Berchtoldů .....	107
Obrázek 52: Detail erbu. Říšská hrabata Chotkovy z Chotkova a Vojnína .....	107
Obrázek 53: Rytíři, od r. 1702 svobodní pání a od r. 1723 česká hrabata Chotkové z Chotkova a Vojnína .....	108
Obrázek 54: Od roku 1745 říšská hrabata Chotkové z Chotkova a Vojnína.....	108
Obrázek 55: Pohled na hlavní vchod do zámku .....	109
Obrázek 56: Detail dveří, balkonu a balustrády ve druhém nadzemním podlaží.....	110
Obrázek 57: Detail oválného okna .....	110
Obrázek 58: Detail pilastrů nesoucích balkon.....	110
Obrázek 59: Pohled na zámek z východní strany, směrem od hlavní brány.....	111
Obrázek 60: Pohled na zastřešenou venkovní promenádu a na zámeckou budovu z boku .....	112
Obrázek 61: Detail dvoupatrové hospodářské budovy umístěné vpravo od hlavního vchodu zámku .....	112
Obrázek 62: Detail okna u hospodářské budovy .....	113
Obrázek 63: Detail okna u hospodářské budovy .....	113
Obrázek 64: Detail dřevěné promenády ze spodní strany .....	113
Obrázek 65: Detail dřevěných prosklených oken u hospodářské budovy.....	114
Obrázek 66: Půdorys prvního nadzemního podlaží zámku Velké Březno.....	115
Obrázek 67: Půdorys druhého nadzemního podlaží zámku Velké Březno .....	116

Obrázek 68: Půdorys třetího nadzemního podlaží zámku Velké Březno .....	117
Obrázek 69: Nabídka firmy Hahn & Tautner z Drážďan z roku 1881 na kazetový strop velkého a malého pokoje .....	118
Obrázek 70: Schodiště v knihovně, zřejmě kolem 1885, bez jména a autora .....	119
Obrázek 71: Schodiště propojující bývalou knihovnu v dolním patře a knihovnu v horním patře, současný stav .....	119
Obrázek 72: Návrh skříní pro pokoje v prvním patře od firmy Atelier für Innendekoration Funk & Münzberger z Teplic .....	120
Obrázek 73: Soubor tří prolamovaných mís. Mísa s motivem Starého zámku ve Velkém Březně .....	121
Obrázek 74: Soubor tří prolamovaných mís. Mísa s motivem empírové podoby Nového zámku .....	121
Obrázek 75: Soubor tří prolamovaných mís. Mísa s motivem novorenesanční podoby Nového zámku .....	121
Obrázek 76: Plán záhonů východně od zámku, vypracovaný královským ředitelem zahradních staveb M. Bertramem, 1894 .....	122
Obrázek 77: Návrh na řešení prostoru jižně před zámkem, Bertram? .....	123
Obrázek 78: Návrh úpravy zámku okolo roku 1912 od drážďanského architekta Grossmanna .....	124
Obrázek 79: Návrh růžové zahrady u zámku z roku 1914, autor: E.H. ? .....	125
Obrázek 80: Zámek Nové Dvory .....	126
Obrázek 81: Zámek Nové Dvory II. ....	126
Obrázek 82: Detail vyhlídkové arkádové chodby spojující kostel a zámek .....	126
Obrázek 83: Půdorys prvního patra Nových Dvorů .....	127
Obrázek 84: Zámek Kačina .....	128
Obrázek 85: Původní projekt zámku Kačina od Ch. F. Schurichta s hospodářskými stavbami .....	129
Obrázek 86: Pohled na zámek Veltrusy na dobové fotografii z roku 1909 .....	129
Obrázek 87: Půdorys zámku ve Veltrusech po rozšíření, ke kterému došlo kolem roku 1764. Nově byl také upraven přístup do hlavního sálu uprostřed a podoba interiérů .....	130
Obrázek 88: Původní návrh na půdorys přízemí a patra zámečku ve Veltrusech .....	130

Obrázek 89: Plán ke stavbě veltruského zámku .....	131
Obrázek 90: Plán ke stavbě veltruského zámku II. ....	131
Obrázek 91: Věž Místodržitelského zámečku .....	132
Obrázek 92: Detail na Místodržitelský zámeček z boční strany .....	132
Obrázek 93: Detail oken Místodržitelského zámečku .....	132
Obrázek 94: Dobový pohled na Místodržitelský letohrádek, stav po přestavbě roku 1804 .....	133
Obrázek 95: Půdorys a řez Místodržitelským letohrádkem z roku 1726 .....	133
Obrázek 96: Půdorys přízemí Místodržitelského letohrádku .....	134

## **Seznam tabulek**

Tabulka 1: Hodnocení projektu .....	67
-------------------------------------	----

## Seznam použitých zkratk a symbolů

AO Archiv obce

BR Berní rula

DOD dodatky

DZV Desky zemské větší

ED Exkvekatorium dominicala

HK Hlavní kniha

IS Indikační skici

JK Josefský katastr

JVM Josefské vojenské mapování

MNV Místní národní výbor

NA Národní archiv

PSH Pražský sborník historický

RA Rodinný archiv

SAP Sborník archivních prací

SH Sborník historický

SK Stabilní katastr

SOA Státní oblastní archiv

SPS Státní památková správa

SPS-d Státní památková správa

SUA Státní ústřední archiv

Vs Velkostatek

ZPP Zprávy památkové péče

# 1. Úvod

Ústecký kraj patří ke krajům, jejichž památky nejsou považovány za nejvyhledávanější historické objekty v České republice. Jeden z těchto často opomíjených zámeckých skvostů je i zámek Velké Březno. A právě zámek Velké Březno tvoří stěžejní téma práce, které spojuje i ostatní kapitoly takový způsobem, aby vytvořily celek podávající umělekohistorický a obecně historický přehled o již zmíněné památce.

První kapitola se věnuje obci, v které se zámek Velké Březno nachází. Kromě objektů nalézajících se v obci, například pivovaru či hrobce Chotků, je součástí kapitoly i vývoj panských sídel, jež dokládá jedinečnou hierarchii šlechtických sídel v regionu – hrad, tvrz, Starý zámek ve Velkém Březně a zámek Nový.

Následující kapitola podává stručný přehled o rodu Chotků. Je zde zmíněn první historický počátek rodu a velmi stručně jsou představeni někteří význační zástupci s tím, že pozornost je upřena na velkobřezenskou větev Chotků a Karla Chotka, který si zámek v obci nechal postavit. Dále je zde zmíněna Žofie Chotková s manželem Františkem Ferdinandem d'Este, kteří zasáhli do historie chotkovského rodu rovněž zásadním způsobem.

Hlavní náplň práce je zaměřena na stavbu Nového zámku ve Velkém Březně v empírovém stylu, který byl později přestaven v novorenesančním vzhledu. Také se zde objevuje několik příkladů, jak se přeměna zámku promítla do interiérů či mobiliáře zámku. Dále je zde uveden stavebně-historický vývoj parku. Stěžejní část práce je doplněna rozsáhlejší obrazovou fotodokumentací, která je součástí přílohy. Následující kapitola pojednává o kulturní činnosti na objektu a uvádí aktuální data návštěvnosti ve srovnání s ostatními objekty ve správě Národního památkového ústavu.

Sedmá kapitola v pořadí přináší vybraná sídla Chotků, která jsou komentována z pohledu stavebně-historického vývoje, významnosti a využití stavby. Panství byla vybrána na základě dokumentu, který shrnoval majetek Chotků a v kterém byli jmenováni nejvýznamnější zástupci rodu, Rudolf hrabě Chotek a Karla hrabě Chotek. Konkrétně se jedná o zámky Veltrusy, Nové Dvory, Kačina a v neposlední řadě Místodržitelský letohrádek v Praze.

Závěrečná kapitola zachycuje praktické využití práce ve vyučování na základní a střední škole. Jsou zde uvedeny návrhy projektů, které by se mohly na základě práce realizovat.



## 2. Velké Březno

### 2.1 Historie obce

Velké Březno leží v údolí půvabné krajiny Českého středohoří na pravém břehu řeky Labe a na pomyslné spojnici měst Ústí nad Labem, které je vzdálené 8 kilometrů západním směrem, a Děčínem nalézajícím se 16 kilometrů od obce. Obec se rozkládá na dvou územních částech - Velkém Březně a Valtířově s 2 240 obyvateli.<sup>1</sup>

Návštěvníky Velkého Března upoutá prohlídka nejen půvabného zámku, ale i zdejšího pivovaru. Kromě jmenovaných objektů je obec a její přilehlé okolí výjimečné souborem panských sídel, která dokazují jejich vývoj v regionu (přes hrady ležící mimo ves a goticko-renesanční tvrz až k baroknímu zámku a novorenesanční reprezentativní vile. Jiří Úlovec se v knize *Hrady, zámky a tvrze na Ústecku* zmiňuje, že podobných souborů je na území Čech pouze několik.<sup>2</sup>

#### 2.1.1 Název obce

První záznamy o obci se v historických pramenech datují již od středověku, ačkoli nalezení konkrétního data znesnadňuje velmi nestálý název obce. Podle Talavání<sup>3</sup> první záznam pochází z roku 1167, v kterém Milota Zdislavic daroval Velké Březno litomyšlskému klášteru. Z této doby vychází nejstarší dochované pojmenování „villa Nabrezine“. O několik let později, v roce 1188, byl název pozměněn a hovoří se již o „Brezneci“. Na konci 14. století se název „Brziezno“ podobá již dnešnímu označení, nicméně větší úpravy byly provedeny v roce 1408, kdy bylo zapotřebí rozlišit nedaleko ležící Malé Březno od Velkého, proto „Brzezno magnum“ znamená Březno Velké. Od roku 1568 je možno najít název obce v německém jazyce - „Gross Priesen“.

---

<sup>1</sup>OBEC VELKÉ BŘEZNO. *Obec Velké Březno*. [online]. [cit. 2011-04-06]. Dostupné z: <http://www.velke-brezno.cz/index>

<sup>2</sup>ÚLOVEC, J. *Hrady, zámky a tvrze na Ústecku*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 2002. Ústecká vlastivěda; sv. 3. ISBN 80-86646-01-7. S. 221.

<sup>3</sup>TALAVÁŇA, S. *Velké Březno*. Ústí nad Labem: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1981. (Metodické přehledy). S. 6.

### 2.1.2 Vlastníci obce

Panství Velké Březno vystřídalo za svou historii několik významných šlechtických rodů. Vývoj a změny v pojmenování obce způsobují nepřesnosti ve výčtu prvních vlastníků, neboť se autoři neztotožňují výhradně s jedinou teorií.

Jak již bylo zmíněno, podle Talaváni a Sedláčka první historický záznam o vlastnictví Velkého Března pramení z roku 1167, kdy bylo Velké Březno<sup>4</sup> a Bláhov<sup>5</sup> přenecháno litoměřickému klášteři.<sup>6</sup> Alternativou první datované zprávy z roku 1167 může být informace mající původ o několik let později – v roce 1188<sup>7</sup>, kdy mělo být Velké Březno spolu s dalšími obcemi na Litoměřicku předány z rukou Hroznata ze šlechtického rodu Hroznatovců johanitům.

Mezi významné vlastníky Velkého Března patřili Vartemberkové, páni ze Stráže pod Ralskem, kteří pocházeli ze starobylé větve rodu Markvarticů a drželi Velké Březno s přestávkami bezmála 200 let. Vartemberkové byli přívrženci posledních Přemyslovců, za což byli odměňováni vesnicemi a důležitými funkcemi v královské správě. Kupříkladu Beneš I. z Vartemberka zastával funkci nejvyššího číšníka, královského komořího a pražského purkrabího a dokonce se stal i správcem královského hradu Děčína. Velké Březno je považováno za součást Vartemberského panství od roku 1305, kdy Jan z Vartemberka se synem Vaňkem drželi Děčín. Jan pokračoval v podpoře české šlechty, která se podílela na vyhnání Jindřicha Korutanského a také na sňatku Elišky Přemyslovny a Jana Lucemburského, za což byl Jan odměněn královskou správou na Moravě.

Brzy patřili Vartemberkové k nejmocnější šlechtě v zemi a Velké Březno si pravděpodobně ponechali do poloviny 14. století. Ačkoliv pozemkový majetek rodu byl značný, byl roztržštěn mezi menší územní celky, které spolu často i přímo nesousedily.

Janovi II., nebo jeho otci, je připisováno postavení hrádku, který se tyčí na severním svahu Kočičího kopce nad Velkým Březnem. Na západní straně Kohoutího vrchu byl v polovině 14. století postaven hrádek Varta, jež odkazuje na rod Vartemberků. Hrádek Varta a zdejší panství odkoupil Beneš Škopek z Dubé v roce 1381, hrad dostavěl a vytvořil z něj správní sídlo svého majetku. Jmenovaný hrad nebyl nějaký čas v rukou

<sup>4</sup> SEDLÁČEK, A. *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. Díl 14., Litoměřicko a Žatecko. 3. vyd., v Argu 1. Praha: Argo, 1998. ISBN 80-7203-094-9. S. 411 „na Březně“.

<sup>5</sup> SEDLÁČEK, A., pozn. 4, s. 411 „Bláhov“.

<sup>6</sup> SEDLÁČEK, A., pozn. 4; TALAVÁŇA, S., pozn. 5.

<sup>7</sup> „Na základě tvrzení regionálních historiků upřednostňující tuto variantu čerpajících z konfirmační listiny knížete Bedřicha z r. 1188.“ KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA. *Zámek Velké Březno: Záměr využití zámku Velké Březno*. Archprojekt s.r.o. Ústí nad Labem, 1993. S. 6.

Vartemberků. Ti ho získali až v roce 1415, přesněji řečeno Jan V. z Vartemberka, který přijal přídomek „Březenský“, a který sídlil a spravoval své panství právě z Velkého Března. Za Vartemberků byla ve Velkém Březně postavena nová tvrz, získali právo rybolovu a v roce 1509 jim bylo uděleno další výsadní právo - majestát na clo.<sup>8</sup>

Dalším význačným rodem přímo souvisejícím s Velkým Březnem je rod Salhausenů, který jej získal od Vartemberků po roce 1515.<sup>9</sup> Páni ze Salhausenu byli původem ze Saska a patřili k německým feudálům, kteří emigrovali do Čech, kde se zakupovali.<sup>10</sup> Ještě o 13 let dříve než vlastnili Velké Březno, stali se také majiteli Děčína. Velké Březno bylo v jejich držení téměř sto let a zdejší tvrz přestavěná v zámeček se stala společně se Svádovem a Benešovskem jedno z jejich oblíbených míst.<sup>11</sup> V roce 1553 zdědil Jindřich Abrahám Velké Březno a Velichov, postupně zakoupil ves Býňov, dnešní Haslice, Lhotu p. Pannou, Bláhov a Babiny a založil novou ves Liškov. Jelikož např. ves Býňov koupil bez poddaných a Babiny byly naprosto pusté, Jindřich, tvrdý protestant, zval na své panství Němce z Děčína a ze Saska, čímž začala éra německé kolonizace, která pokračovala i v nadcházejících letech. Jako důkaz poněmčování této oblasti byl název obce - Grosz Priesen.<sup>12</sup> V roce 1598<sup>13</sup> panství změnilo majitele a bylo prodáno za 30 000 kop gr. Antonínu Salhausenovi, majiteli Benešova a Markvartic. V porovnání s rokem 1532, ve kterém bylo velkobřezenské panství koupeno za 1 200 kop gr., je zde zřejmý značný nárůst ceny.

Dále panství putovalo do rukou Boků. Roku 1606 zakoupil panství Abraham starší Bok z Boku. Ačkoliv proces zabavování majetku po Bílé Hoře Boky nepostihl, byli nuceni panství prodat a odejít ze země, protože se odmítli konvertovat ke katolické víře, jak to nařizoval císařský mandát z roku 1627.<sup>14</sup>

Novým držitelem se stal Karel Glich z Miltic roku 1628, pokatoličtělý protestant, který se těšil z přízně habsburského dvora.<sup>15</sup> Krátce před svou smrtí byl Glich povýšen do panského stavu.<sup>16</sup>

---

<sup>8</sup> TALAVÁŇA, S., pozn. 3, s. 7-10.

<sup>9</sup> Srov. TALAVÁŇA, S., pozn. 3., s. 11. „po 1515“; KOTIŠ, L., Z. ŠTASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 7. „po roku 1529“; SEDLÁČEK, A., pozn. 4, s. 412. „1528“; OBEC VELKÉ BŘEZNO. *Historie města*. [online], pozn. 1. „1520“.

<sup>10</sup> Talaváňa tvrdí, že důvodem emigrace nebyly pouze náboženské důvody. Současně dodává, že vysvětlení nebylo nalezeno. TALAVÁŇA, S., pozn. 3, s. 11.

<sup>11</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠTASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 7.

<sup>12</sup> TALAVÁŇA, S., pozn. 3, s. 11.

<sup>13</sup> Srov. SEDLÁČEK, A., pozn. 4, s. 412 „1597“.

<sup>14</sup> TALAVÁŇA, S., pozn. 3, s. 12.

<sup>15</sup> TALAVÁŇA, S., pozn. 3, s. 13.

<sup>16</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠTASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 7.

Neméně podstatný vliv na velkobřezenské panství měl rod Harrachů, který državy nabyt sňatkem v roce 1721 a udržel si je přibližně do poloviny 19. století. Rod pocházející původně z jižních Čech velmi ovlivnil ekonomiku panství. Za Harrachů se rozšiřují chmelnice, vinohrady, mimo jiné se chovají ovce, vyváží se ovoce a začíná se s domácím předemím lnu. Navíc se nově zařídilo panské bělidlo a od poloviny 18. století se zde dokonce doluje uhlí, které ovšem v konkurenci s uhelnými doly na konci 19. století zaniká. V roce 1753 dochází k přestavbě pivovaru, k vybudování většího počtu mlýnů v obci a rozšiřování chmelnic.<sup>17</sup>

Poslední rod, který se vystřídal v držení Velkého Března, byl rod Chotků, kteří panství koupili 30. 12. 1841. Karel Chotek byl majitelem těchto vesnic: Velké Březno, Velichov, Nový Les, Byňov, Suletice, Nová Ves, Babina, Pláň, Liškov, Bláhov, Malé Březno, Lhota p. Pannou, Klínky, Vítov a Přerov<sup>18</sup> a započal nejvýraznější etapu statku Velké Březno.

### **2.1.3 Vývoj panských sídel (hrad-tvrz-Starý zámek-Nový zámek)**

- **Hrad**

Úlovec se ve své knize zmiňuje, že právě stavby ve vsi Velké Březno a v jejím okolí jsou unikátním dokladem vývoje šlechtických panství, a právě z toho důvodu stojí za bližší pozornost. Mezi první stupeň vývoje sídel se řadí hrad stojící nedaleko vsi na hřbetu sbíhajícího se ze Sokolího hřebene do Labského údolí. Dnes je již možné nalézt pouze pozůstatky hradu<sup>19</sup>. Často je o něm psáno jako o „Pustém zámku“ (např. Sedláček, Kotiš, Votoček a Macek a jiní).

Znalosti o hradu jsou velmi omezené, do této doby se nepodařilo zjistit jak jeho název, tak i jméno zakladatele. Hrad se skládal minimálně ze dvou částí – předhradí, z kterého se dochovala část hradby na východní straně, a za předhradím se nacházel příkop, který odděloval vlastní hrad.<sup>20</sup> Je pravděpodobné, že hrad fungoval jako správní centrum, dokud nebyl nahrazen hradem Varta.<sup>21</sup>

---

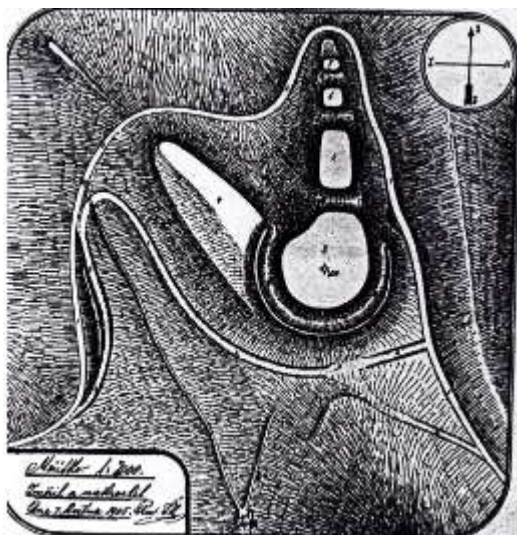
<sup>17</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 7, 8.

<sup>18</sup> TALAVÁŇA, S., pozn. 3, s. 21.

<sup>19</sup> ÚLOVEC, J., pozn. 2, s. 217.

<sup>20</sup> SEDLÁČEK, A., pozn. 4, s. 411-412.

<sup>21</sup> ŠEDIVÝ, J. Stavební historie hradu u Velkého Března (Pustý zámek). In: *České středohoří: Zápomenutý ráj* [online]. 2004 [cit. 2011-12-01]. Dostupné z: <http://www.ceskestredohori.cz/clanky/stavebni-historie-pusty-zamek.htm>



**Obrázek 1: Plánek zbytků hradiště u Velkého Března**

č. 1 značí současnou cestu, 2. starou cestu ke hradu, 3. přední hrad s valem a příkopem, 4. levý břeh ostruhu přiléhajícího k valu, 5. vlastní hrad, 6. a 7. vyvýšeniny, na nichž stály obranné věže, 8. – 11. příkopy a 12. cesta k 13. lesní studánce.

- Varta

Hrad Varta leží v údolí Olešnického potoka, z jehož směru byl chráněn přirozeným skalnatým srázem, naproti tomu z jihovýchodní strany byl lehce přístupný.<sup>22</sup>

Jedná se o dvojdílný šlechtický hrad oválného jádra s předhradím opevněným dvojitým valem, které jsou odděleny příkopem. Sedláček zde popisuje i stopy čtverhranné stavby se zbytky zdiva.<sup>23</sup> Druhým dílem byl obdélný palác, který se nalézal na jižní straně jádra. Původně zde stála i okrouhlá věž, která se nedochovala.

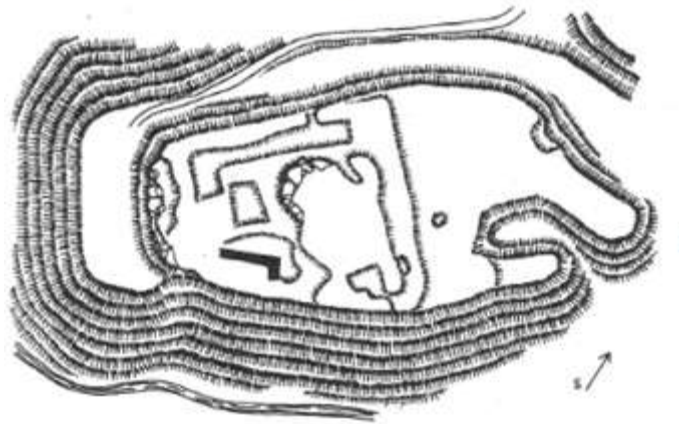
Předpokládá se, že majitelé Pustého zámku opustili zdejší panství a založili si nové – hrad Vartu nacházející se poblíž výše zmíněného hradu.<sup>24</sup> Datace vzniku stavby spadá do 70. let 14. století a její zánik kolem roku 1450.<sup>25</sup>

<sup>22</sup> ŠEDIVÝ, J. Varta - hrad. In: *České středohoří: Zápomenutý ráj* [online]. 2009 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <http://www.ceskestredohori.cz/mista/varta-hrad.htm>

<sup>23</sup> SEDLÁČEK, A., pozn. 4, s. 411.

<sup>24</sup> ŠEDIVÝ, J. Varta - hrad. In: *České středohoří: Zápomenutý ráj* [online], pozn. 22. „*Díky archeologickému zjištění dnes víme, že hrad byl osídlen ve dvou časových etapách. Nejprve někdy ve druhé polovině 13. století, podruhé od 70. let 14. do 20. let 15. století.*“

<sup>25</sup> ÚLOVEC, J., pozn. 2, s. 208, 209.



Obrázek 2: Varta, náčrt půdorysu zřícenin hradu podle Vladimíra Kaisera

- Tvrz

Tvrz ve Velkém Březně je poprvé uváděna kolem roku 1460 v souvislosti s Vartemberky. Konkrétněji s Jiřím z Vartemberka, který v roce 1465 přijal přídomek „na Březně“, a který sídlil pravděpodobně právě ve zmíněné nově vybudované tvrzi. Posléze si Vartemberkové změnili svá jména na „Březeňské z Vartenberka“, což dokazuje stoupající význam tvrze jako centra statku a naopak úbytek důležitosti hradu Varty. Od roku 1555 do roku 1582 nechává Jindřich Abraham ze Salhausenu přestavět tvrz na drobnější zámček.<sup>26</sup>

- Starý zámek

Roku 1716 získávají panství Velké Březno Harrachové, s nimiž je spojena stavba tzv. Starého zámku, který byl přízemní. Roku 1841 kupuje panství Karel Chotek, který nechává pro svého syna Bohuslava zámek přebudovat po roce 1860. První patro a půda pod mansardovou střechou byla přistavěna v 19. století mezi lety 1863 a 1864. Součástí této přestavby byla i změna slohu objektu, jež byla vybudovaná v pozdním empíru velkobřezenským stavitelem Lagnerem. Tak získal zámek dnešní podobu.<sup>27</sup>

Jedná se o obdélníkovou jednopatrovou budovu s mansardovou střechou a věžičkou. Mezipatrová a korunní římsa se objevuje na obou zámeckých fasádách, severní i jižní. „*Středy devítiosých průčelí se vstupními portály v mělkých trojosých rizalitech zvýrazňují balkóny s půlkruhově zakončenými dveřmi.*“<sup>28</sup> V přízemí jsou obdélná okna

<sup>26</sup>MUSIL, M. *Starý zámek ve Velkém Březně: Historická data a souvislosti stavby*. 2007, 4 s.

<sup>27</sup>KOTIŠ, L., Z. ŠTASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 12.

<sup>28</sup>ÚLOVEC, J., pozn. 2, s. 221.

zasazena v jednoduše profilovaných rámech, v patře se nad okny navíc nachází ozdobná nadokenní římsa. Přízemí se původně skládalo ze středního prostoru se schodištěm do patra a osmi nebo devíti místností zaklenutých valenou klenbou s pětibokými lunetami. Sklepní prostory jsou rovněž rozčleněny do několika místností. Před severním zámeckým průčelím se nalézají sklepní prostory pocházející ještě z renesanční podoby zámku, ovšem jejich vchod je zazděn, čímž je znemožněn průchod do dalších sklepení.

Bohuslav Chotek měl sedm dcer a Žofie Chotková, která byla se svým manželem Františkem Ferdinandem d'Estem zabita při atentátu, byla jednou z nich. Po ní přešel zámek do rukou Olgy Chotkové, Žofiiny tety.

Zámek je již delší dobu využíván ke zdravotním účelům a péči o seniory. Tato tradice se datuje od doby, kdy Karl Maria Chotek daroval objekt své dceři Adě Chotkové, aby zde mohla právě zmíněnou péči poskytovat. Ada Chotková se rozhodla vstoupit do duchovního řádu a stala se, po schválení nového řádu Nejsvětější Eucharistie papežem, první matkou představenou. Ada Chotková se zasloužila o neobvyklý přístup k péči o nemocné. Založila zde Charitní domov s 8 řádovými sestrami. V roce 1937 po oficiálním zahájení činnosti poskytovala sociální a zdravotní péči společně již se třiceti sestrami. Zatímco před příchodem Ady bylo obvyklé, že již zmíněnou péči obstarávaly civilní osoby.<sup>29</sup>

Během druhé světové války v roce 1941 je zámek využíván jako vojenský lazaret, avšak v letech 1945-46 je mu zpět navracena sociální a zdravotní funkce. Dostává se do správy státu a je přejmenován na domov důchodců. Od roku 1969 jsou k původní budově přistavěny další tři pavilony (v roce 1969 pavilon „B“; 1975 „C“ a nejnovější pavilon „D“ v roce 2002). Od roku 2007 zařízení funguje pod názvem „Domov pro seniory“. Nyní je zámek v soukromém vlastnictví a spadá pod památkovou ochranu. Ovšem není to tak dávno, co byla budova v rukou litoměřického biskupství.<sup>30</sup>

---

<sup>29</sup> DOMOV PRO SENIORY VELKÉ BŘEZNO. *Historie našeho domova*. [online]. ©2007 [cit. 2011-11-01]. Dostupné z: <http://www.domov-brezno.cz/historie.php>

<sup>30</sup> DOMOV PRO SENIORY VELKÉ BŘEZNO, pozn. 29.



**Obrázek 3: Velké Březno, severní průčelí starého zámku obrácené do zahrady**  
Stav ve dvacátých letech 20. století.

- Nový zámek

Poněvadž starý zámek nedostačoval požadavkům Karla Chotka, nechal si purkrabí zbudovat v letech 1842 – 1845 zámek nový podle návrhů vídeňského architekta Ludvíka Förstera v pozdně empírovém slohu. Zámek je umístěn v rozlehlé zahradě přecházející v park.<sup>31</sup>

#### ***2.1.4 Chotkovská hrobka***

Ve Valtířově se nachází stavba v novogotickém stylu postavená hraběnkou Marií Chotkovou primárně sloužící jako hrob pro jejího manžela Karla Chotka. Ačkoliv se o stavbě hrobky uvažovalo ještě za života Karla Chotka, stavební plány od architekta a stavitele Františka Schmoranze staršího byly dodány již krátce po Chotkově smrti. Jeho ostatky zde byly uloženy v roce 1873 a později k nim přibyly i ostatky dalších členů velkobřezenské rodiny Chotků (kromě posledního Karla Chotka, jeho manželky Livie a řádové sestry Olgy). Bohužel vnitřní vybavení hrobky společně s hroby byly během

---

<sup>31</sup> ÚLOVEC, J., pozn. 2, s. 221.



rabování v poválečném období zničeny.<sup>32</sup> Aby se předešlo poškození ostatků, byly převezeny na starý litoměřický hřbitov, kde jsou umístěny dodnes<sup>33</sup>.

Hrobka je postavena „z cihlového zdiva s tesanými kamennými články. Všechny stěny vrcholí trojúhelnými štíty s fiálami. Stanová střecha je osazena velkou měděnou kytkou gotických tvarů. Vnitřní prostor je sklenut devíti poli křížové klenby na čtyřech kamenných válcových sloupech.“<sup>34</sup> Na původním návrhu architekta Schmoranze je zakreslena ještě boční věžička. Proč se ze zmiňovaného záměru výstavby věžičky ustoupilo, není známo.<sup>35</sup>



Obrázek 4: Exteriér hrobky ve Valtířově



Obrázek 5: Interiér hrobky ve Valtířově

<sup>32</sup> PRŮCHA, P. *Státní zámek Velké Březno: Průvodcovský text*. 1997. 62 s.

<sup>33</sup> MUSIL, M., et al. *Státní zámek Velké Březno*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2008. ISBN 80-85036-37-1. S. 20.

<sup>34</sup> Chotkova hrobka. *Mikroregion Velkobřezensko* [online]. [cit. 2011-04-11]. Dostupné z: <http://www.velkobrezensko.cz/atraktivita/chotkova-hrobka-1013>

<sup>35</sup> Hrobka šlechtického rodu Chotků. PÁRAL, M., J. VACA a M. KRSEK. *ÚSTÍ//AUSSIG - architektura na severu Čech* [online]. [cit. 2011-04-11]. Dostupné z: <http://www.usti-aussig.net/clanky/cist/nazev/62-hrobka-slechtickeho-rodu-chotku>

### 3. Chotkové

Karel hrabě Chotek pocházel ze starého šlechtického rodu, který má kořeny v plzeňském kraji (ve vsi Chotkově u Radnic) a datuje se do roku 1379.<sup>36</sup> Rod Chotků představuje úřednickou šlechtu, která v 18. a 19. století zaujímá české i říšské úřednické posty. Např. Václav Antonín Chotek z Chotkova a Vojnína (1674-1754) získal roku 1702 od císaře Leopolda I. titul svobodného pána a v zisku titulů pokračoval i nadále – r. 1723 hrabě, r. 1745 říšský hrabě a v letech 1735-1738 se stal místodržícím v Čechách.<sup>37</sup>

Výše uvedený Chotek měl čtyři syny, z nichž dva – Jan Karel Chotek (1704-1787) a Rudolf Chotek (1706-1771) byli úředníci Marie Terezie. Zatímco Jan pracoval jako kancléř spojené dvorské kanceláře, Rudolf Chotek se zasloužil o zřízení fideikomisu pro prvorozené členy svého rodu s centrem na veltruském zámku. Rudolf také obdržel Řád zlatého rouna za loajalitu k Marii Terezii při vpádu Bavorů do Čech počátkem 40. let, ale jelikož zemřel bez mužských potomků, jeho statky získal Rudolfův synovec hrabě Jan Nepomuk Rudolf Chotek.<sup>38</sup>

**Jan Rudolf Chotek** (1748-1824) byl vážený a vysoký úředník za vlády Josefa II., Leopolda II. i Františka I.<sup>39</sup> Byl velice všestranný člověk a svou rodinu vedl k estetickému cítění, preferoval zaměstnávat úředníky – hudebníky, dokonce provozoval domácí orchestr a na Kačině vlastnil knihovnu čítající 20 000 výtisků. Mimo jiné byl zvolen předsedou Královské české společnosti nauk, jejíž funkci vykonával dvacet let, prosadil zpřístupnění Královské obory a předal ji do správy stavům.<sup>40</sup>

#### 3.1. Karel Chotek (1783-1868)

##### 3.1.1 Život Karla Chotka

Karel Chotek se narodil ve Vídni 23. července 1783 a pocházel z velmi početné rodiny sedmi bratrů a dvou sester.<sup>41</sup> Jako dvacetiletý mladík se dostává do služeb pražského gubernia, v roce 1805 byl krajským hejtmanem v Hranicích a později

---

<sup>36</sup> LISÁ, E. *Karel hrabě Chotek, nejvyšší purkrabí Království českého*. Praha: Národní technické muzeum, 2008. Práce z dějin techniky a přírodních věd, sv. 18. ISBN 978-80-7037-179-4. S. 13.

<sup>37</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 14.

<sup>38</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 14.

<sup>39</sup> TALAVÁŇA, S., pozn. 3, s. 35.

<sup>40</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 29, 30.

<sup>41</sup> LISÁ, E., pozn. 35, s. 29.

i dvorským sekretářem na vídeňském ministerstvu financí, což představovalo značné vyznamenání pro tak mladého člověka.<sup>42</sup>

Roku 1808 podnikl cestu do průmyslových oblastí Rakouska. První část cesty byla naplánována do Nového Města Vídeňského. Z této cesty se dochovalo přes sto několikastránkových dokumentů popisujících průmyslová, obchodní a zemědělská zařízení a jejich hodnocení, která mapují rakouský průmysl na začátku 19. století. Chotek se zde zajímal i o sociální a ekonomické podmínky související s průmyslem, např. práce žen a dětí, vedení účetních knih, atd.<sup>43</sup>

O dva roky později absolvoval cestu do Itálie a jižní Francie. V roce 1811 se stal gubernálním radou. A jelikož vyšší úřednický post vyžadoval zkušenosti a praxi z funkce krajského hejtmana, ve 29 letech se stal krajským hejtmanem Přerovského kraje, za což obdržel stříbrný civilní čestný kříž.<sup>44</sup>

Chotek neunikl ani činnosti v armádě, do které byl povolán roku 1815 jako generál-intendent u generála Bianchiho v tažení proti Muratovi, který bojoval za nezávislost Itálie. Je zajímavé, že Chotek cítil určitou sympatii k Napoleonovi a k některým reformám, které znamenaly zlepšení podmínek v sociální a hospodářské oblasti.<sup>45</sup>

V roce 1816 již opět pracoval jako dvorní rada při guberniu v Terstu a později se stal gubernérem této provincie.<sup>46</sup> A protože Istrie byla chudou oblastí, získané vědomosti z cest využil ke zvýšení hospodářské situace Istrie. Postavil zde silnice, nový vodovod, maják a zavedl také pravidelnou dopravu z Terstu do Benátek. Následně byl povolán do Tyrolska, odkud zanedlouho odešel do Vidně. V roce 1836 při korunovaci Ferdinanda V. v Praze byl vyznamenán Řádem zlatého rouna.<sup>47</sup>

V roce 1818 se oženil s hraběnkou Marií Berchtoldovou, palácovou dámou císařovny, s níž měl čtyři syny, z kterých se dožili dospělosti pouze dva – Antonín a Bohuslav.<sup>48</sup> Rodina žila především v Čechách – ve Veltrusech, na Kačině nebo v Praze (v domě U Zlatého melounu,<sup>49</sup> po získání funkce nejvyššího purkrabí přesídlil

---

<sup>42</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 32, 33.

<sup>43</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 33, 34.

<sup>44</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 36.

<sup>45</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 36 - 38.

<sup>46</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 40.

<sup>47</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska; sv. 7. ISBN 978-80-7106-977-5. S. 493.

<sup>48</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 43.

<sup>49</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 16. „Michalská čp. 432/12“.

do oficiálního sídla - záměčku ve Stromovce).<sup>50</sup> Karel Chotek strávil své soukromí na panství Velké Březno u Ústí nad Labem.

Díky pečlivosti Karla Chotka máme možnost dozvědět se podrobné informace o jeho soukromém i státnickém životě, neboť si vedl deníky. Z korespondence se sestrou Terezií (1785-1872) se dozvídáme o vřelém vztahu obou sourozenců,<sup>51</sup> ale také o výborném vztahu mezi otcem Janem Rudolfem a Karlem. Karel milovat hudbu, o které velmi často hovořil v dopisech se sestrou Terezií, vědu a s oblibou četl knihy z otcovy knihovny. Mladý Karel se bavil na svou dobu obvyklým způsobem – na plesech, slavnostech, účastnil se různých závodů.

Karel Chotek se ve své funkci nejvyššího purkrabí dostával do konfliktu dvou rolí. Nejenže byl nejvyšší představitel českých zemí, který měl nemalé politické a správní rozhodovací pravomoci, ale reprezentoval i zástupce vysoké šlechty, ctil tradiční styl této vrstvy a zůstával oddaný panovníkovi. Lisá uvádí, že Karel Chotek nebyl jeden z mnoha úředníků plnící svoji profesi pouze formálně. Domníval se, že může být prospěšný v mnoha oblastech – ekonomické, sociální i kulturní.<sup>52</sup>

Okolnosti demise nejvyššího purkrabí zanechává určitá hluchá místa. Nicméně např. Lněničková o něm hovoří jako o „*reprezentantovi rakouské byrokracie*“,<sup>53</sup> „*kteřý se stal obětí nově nadcházejícího hnutí stavů proti císaři*.“<sup>54</sup> Vídeň mu údajně vytýkala neschopnost řešit ekonomické a sociální úlohy země. Navíc ani hospodářská a politická situace země celé okolnosti neprospěla, naopak se ještě více zkomplikovala příchodem cholery v letech 1830 a 1836, neúrodou a s ní souvisejícím hladem a nouzí. Bylo také známo, že Chotek nebyl oblíben kabinetní vládou, jež politicky dohlížela nad císařem, skládající se z knížete Metternicha, arcivévody Ludvíka a hraběte Kolovrata-Libštejského.<sup>55</sup> Poslední pomyslnou tečkou za jeho odchodem z funkce zapříčinily stavy, které mu na schůzi daly veřejně najevo svou nedůvěru v dubnu 1842,<sup>56</sup> na jejímž základě podal Chotek demisi do Vídně. Podle Lisé doufajíc, že nebude přijata. Demise byla oproti

---

<sup>50</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 16.

<sup>51</sup> „*Korespondence je uložena v Archivu Národního muzea – Archiv NM, fond Karel Chotek, 2 krabice*“ – LISÁ, E., pozn. 36, s. 15.

<sup>52</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 12, 13.

<sup>53</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 76.

<sup>54</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 76.

<sup>55</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 78. Kníže Metternich se o něm ironicky vyjadřoval, podobně jako arcikníže Ludvík, zvláště když se dozvěděl, že purkrabí touží po jeho funkci. Mezi hrabětem Kolovratem-Libštejským panovalo dlouhé rodové nepřátelství a císař Chotkovi zasilal odmítavá stanoviska k jeho hlášením.

<sup>56</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 499. „*Požadovaly větší kontrolu nad nejvyšším purkrabím (např. vytyčit jeho pravomoci a dostávat zprávy o hospodaření s domestikálním fondem*“.

očekávání přijata a hrabě odchází z Prahy do Velkého Března a roku 1843 dostává zprávu, že je penzionován a nebude již povolán do žádné funkce. Chotek odchod do penze provázený kritikou stavů i vídeňské vlády těžce nesl. Uznání se dočkal v listopadu 1843 z rukou měšťanů Prahy, kteří mu předali vázu jako díky za jeho služby. Posléze mu hrabě František Thun předal dopis od 78 českých pánů vyjadřující jejich poděkování za práci pro vlast.<sup>57</sup> Umírá v nedožitých 86 letech 28. prosince 1868 ve Vídni, ale pochován byl během 70. let 20. století v rodinné hrobce ve Valtířově.<sup>58</sup>



Obrázek 6: Karel Chotek

### **3.1.2 Činnost Karla Chotka v Praze**

Především v Anglii a Francii se ve velké míře začaly stavět komunikační sítě, prováděly se výstavby silnic, mostů a regulace řek. Avšak ani Čechy s výraznou podporou Karla Chotka nestály stranou. V celých Čechách se zakládaly silnice a mosty na podporu průmyslu a obchodu a kvůli snadnějšímu dovozu výrobků. Hrabě nese velký podíl i na revoluci v dopravě. Chotek významně rozšířil silniční síť a nechal nově vydláždít řadu pražských ulic. V r. 1827-1832 vznikla na jihu Čech koněspřežná dráha z Českých Budějovic do Lince a ve čtyřicátých letech započala stavba železnic. První vlak přijíždějící

---

<sup>57</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 300.

<sup>58</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 87, 88.

do Prahy se objevil v roce 1845.<sup>59</sup> Pravdou zůstává, že největší pozornost se soustředila na Prahu.<sup>60</sup> Zde je výčet některých staveb, na kterých má nejvyšší purkrabí zásluhu:

- Pražský řetězový most císaře Františka

V roce 1804, za Jana Rudolfa Chotka, byla naplánovaná výstavba prvního železného mostu v Praze v Čechách, který měl spojit Bubny a Trubní ulici (dnes Revoluční třída). Náklady na stavbu měly plynout z dobrovolných darů, ovšem k uskutečnění plánu za Jana Rudolfa nedošlo.<sup>61</sup>



Obrázek 7: Pražský most císaře Františka

Nápadu na výstavbu mostu se posléze chopil Karel Chotek a začal realizovat jeho budování. Neboť nový most měl plnit jiné funkce než ten navrhovaný za Jana Rudolfa (nový most měl sloužit především dopravě a průmyslu), uvažovalo se i o jiném místě výstavby. Nakonec byl schválen plán s mostem spojujícím Malou Stranu a Střelecký ostrov. Nové umístění mostu bylo v porovnání s otcovým plánem finančně výhodnější a navíc most by umožňoval obyvatelům Prahy snadnější přístup k Petřínu, Hradčanům a na Strahov. Most byl postaven podle anglického vzoru, stavba byla zadána Vojtěchu Lannovi podle plánů inženýra Bedřicha Schnircha a materiál na něj měl veskrze český původ.<sup>62</sup> Pražský řetězový most císaře Františka byl dokončen v roce 1841 a sloužil

<sup>59</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 493.

<sup>60</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 47.

<sup>61</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 47.

<sup>62</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 52. „Dříví se dováželo ze Šumavy, žula z Techniče u Orlíka.... Železo a litina pocházely ze stadionských železáren na Třeboňsku“.

až do roku 1888, kdy byl částečně stržen a přestavěn na nový, který nyní spojuje Malou Stranu a Nové Město.<sup>63</sup>

- Úprava Petřínských sadů

Chotek nechal zbourat staré křížové kapličky na Petříně a místo nich vystavěl nové. Kapličky byly poté dekorovány freskami na návrh architekta Krannera a provedeny malířem Josefem Führichem. Rytiny těchto maleb, vytvořené českými mědirytci Želízkiem, Skálou a Bachmannem, byly vyhotoveny i v tištěné podobě. Jelikož stavba a výmalba kapliček byla finančně nákladná, Chotek se domáhal u velkých veřejných institucí např. u Univerzity Karlovy, pražských církevních hodnostářů a významných šlechtických rodin podílu na spolufinancování. Kromě těchto kapliček vybudoval i novou cestu pro pěší podél Lobkovického paláce a zvelebil jízdní cestu od Strahova k Petřínu.<sup>64</sup>

- Přestavba Staroměstské radnice

Chotek se snažil přestavět radnici co možná nejšetrnějším způsobem a zachovat tak její nejstarší a jedinečné části. Důvodem přestavby byla již nedostatečná kapacita stavby a cílem bylo radnici rozšířit. Plánované rozšíření provázely neshody mezi nejvyšším purkrabím a stavitelem Nobilem, který upřednostňoval zvýšení budovy o jedno patro a navrhoval umístit do radnice věznicí. Naopak purkrabí hájil názor, že se má zachovat v původní podobě stará část radnice, kaple s malou věžičkou, velká věž s orlojem a celá fasáda. Po určitých peripetiích byla schválena šetrnější přestavba, která stála téměř 265 000 zl. a byla uhrazena městem Prahou.<sup>65</sup>

- Stavba nábřeží a pomníku císaře Františka I.

Stejně jako přestavba Staroměstské radnice, byla i stavba nábřeží částečně prováděna ze sociálních a ekonomických důvodů. V této době byla mimořádná obchodní krize, která ohrožovala i Prahu. Dalším významným důvodem byla smrt císaře Františka I. dne 2. března 1835. Kapitulní děkan Pöllner navrhl, aby byla vzdána čest císaři vystavěním pomníku v Praze. Poté se vedli dlouhé diskuze a schvalovaly se jednotlivé návrhy, na které byla vypsána soutěž (mezi kterými byl pomník a mimo jiné např. František Palacký navrhoval vystavět reprezentativní budovu s názvem Francisceum). Hrabě Chotek přednesl

---

<sup>63</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 48 – 53.

<sup>64</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 59, 60.

<sup>65</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 61 – 63.

návrh, aby byl pomník umístěn na břehu Vltavy s výhledem na Pražský hrad a mezi nově projektovaným Karlovým mostem. Toto umístění ale znamenalo značnou úpravu nábřeží a výkup několika domů. Provedení vlastní stavby, která započala až v roce 1840 pod vedením Vojtěcha Lanny, a úprava nábřeží bylo financováno z vrchnostenské daně.<sup>66</sup>

Pomník byl vystaven podle vzoru studně norimberské a návrhu Josefa Krannera. Jezdecká socha císaře byla ulita podle modelu Josefa Maxe. Rozpočet pomníku byl stanoven na 60 až 80 000 zlatých konvenční měny a základní kámen položil arcivévoda František Karel.<sup>67</sup>



**Obrázek 8: Památník císaři Františku I.**

---

<sup>66</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 76 – 89.

<sup>67</sup> LISÁ, E., pozn. 36, s. 89.



## 4. Stavebně-historický vývoj zámku a parku ve Velkém Březně

Následující kapitola popisuje vývoj zámku procházející několika stádii. Zprvu byl zámek postaven v empírovém stylu, který byl za několik desítek let změněn na sloh novorenesanční. Kapitola taktéž stručně referuje o zámeckém parku a interiéru zámku.

### 4.1. Stavebně-historický vývoj zámku Velké Březno

Nejprve je pozornost kapitoly upřena na zámeckou stavbu. Nový zámek Velké Březno byl ve své historii poznamenán dvěma zásadními událostmi. Jednak samotnou stavbou zámku z let 1842–1844 a posléze rekonstrukcí v letech 1884–1885. A právě výstavba zámku a novorenesanční přestavba je součástí této kapitoly.

#### 4.1.1 Výstavba zámku v empírovém slohu

V roce 1841 získal velkobřezenské panství hrabě **Karel Chotek**, který se rozhodl vybudovat své nové sídlo na mírně svažitém kopci jižním směrem od své původní rezidence – tzv. Starého zámku.<sup>68</sup>

O způsobu výběru architekta a místa realizace stavby nejsou známy žádné prameny.<sup>69</sup> Nicméně je zřejmé, že projektem stavby byl pověřen vídeňský architekt Ludvig Förster, který zhotovil návrh objektu (půdorysy přízemí, prvního patra, půdních prostor a služební budovy, jež se nedochovaly) a 24. srpna 1842 ho se značným zpožděním zaslal hraběti. Stavba byla zahájena 12. září 1842, na samotné vyhotovení vily dohlížel stavitel Karl Pißel s rozpočtem 20 000 zlatých, dodavatelem se stal ústecký zednický mistr Josef Püschel. Práce na zámku skončily po více než dvou letech v květnu 1844.<sup>70</sup>

**Ludvig Förster**, německý architekt rakouského původu, který v době stavby zámku nebyl příliš známý, se později proslavil stavbami ve Vídni – protestantským kostelem z roku 1849, pracemi na Arsenálu z téhož roku a Alžbětíným kostelem o devět let

---

<sup>68</sup> 30. prosince 1841 je datován protokol o částečném převzetí statků Velké Březno s příslušenstvím. Na základě smlouvy bylo vše Chotkem přebráno dne 1. ledna 1842. SOA Praha, RA Chotek, i.č. 2090/2158, Úřední zprávy (relace) velkostatku Velké Březno, 1842-1847, kart. 179. Avšak v zemských deskách je zaneseno datum 19. února 1842. SOA Praha, RA Chotek, i. č. 2082/2150, kart. 177. Také v: EBEL, M. *Velké Březno* čp. 63, 159, 160. *Tzv. Nový zámek: Archivní rešerše pro dějiny objektu*. 2004. S. 3.

<sup>69</sup> Výběr místa proběhl v první polovině roku 1842, avšak do indikační skici je objekt zámku vložen pravděpodobně až v roce 1859. SÚA, SK + IS Li 416, 1842. Také v: EBEL, pozn. 68, s. 4.

<sup>70</sup> MUSIL, M., et al. *Státní zámek Velké Březno.*, pozn. 33, s. 21, 22.

později. Také některé stavby v Brně jsou spojeny se jménem tohoto architekta – restaurační pavilon v Lužáneckém parku 1853–1855 a Kleinův palác z let 1847–1848. Förster mimo jiné zvítězil i ve veřejné architektonické soutěži na koncepci města Vídně, podle jehož návrhu se v roce 1859 vypracoval plán na podobu Ringstrasse pojatou jako přehlídku všech historizujících architektonických slohů.<sup>71</sup> V roce 1836 začal vydávat noviny „*Allgemeine Bauzeitung mit Abbildungen für Architekten und Ingenieure*“ („Všeobecné stavební noviny“), které měly obrovský vliv na mladou generaci architektů.



**Obrázek 9: Ludvig Förster**

Förster byl výrazně ovlivněn Peterem Nobilem, se kterým spolupracoval a prováděl mu korektury projektů. Förster se pod jeho vlivem snaží polidšřovat chladnou a neosobní architekturu poitalšřováním klasicistních principů. Z jeho práce je patrné střídání užívání linií okapů, hřebenů střech a říms. Velmi často docházelo k prostupování hmot. Z centrálního bloku, ve kterém bylo skryto schodiště a v mnoha případech i společenský sál, vycházely nižší a užší trakty, což je možné spatřit na restauračním pavilonu v Lužánkách u Brna.<sup>72</sup>

Prameny dokládají, že hrabě Chotek stavbu svého nového sídla pečlivě sledoval a korigoval. Ačkoliv instrukce pro stavbu nepsal on sám, ale jeho sekretář, následně je doplňoval a pozastavoval se nad každým detailem stavby. Z korespondence

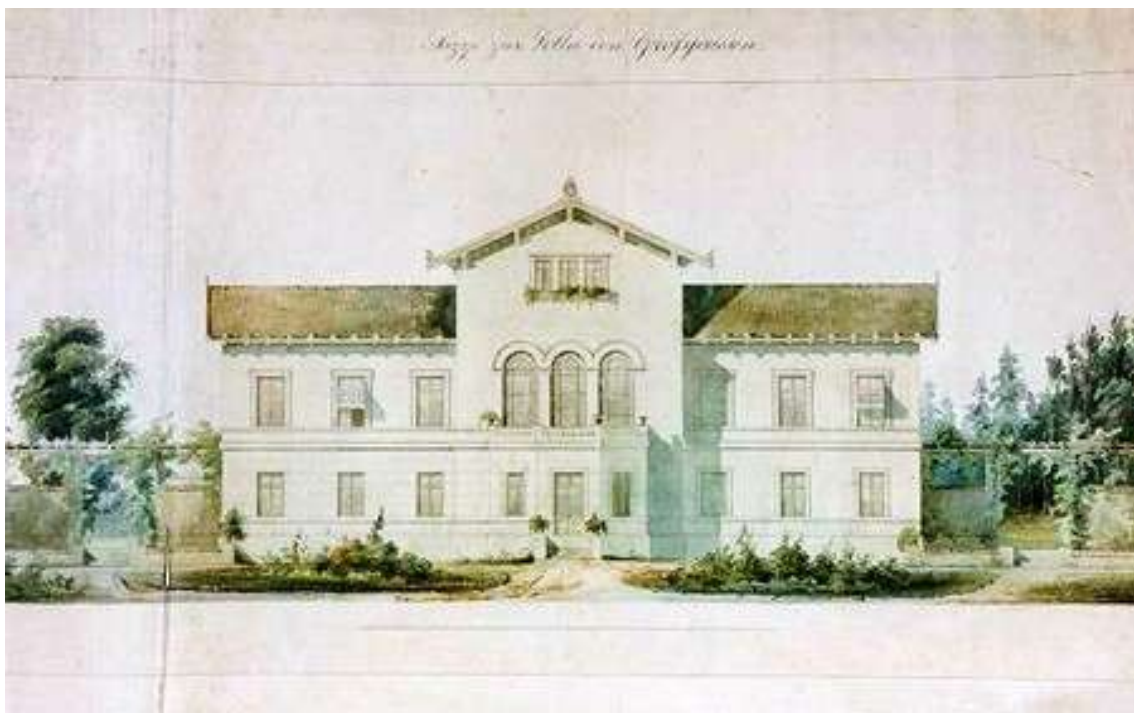
---

<sup>71</sup> HRŮZA, J. *Svět architektury: encyklopedický průvodce stavebními slohy od počátku do současnosti*. 2. vyd. Praha: Aventinum, 2003. ISBN 80-7151-224-9. S. 324.

<sup>72</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠTASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁNA, pozn. 7, s. 9.

mezi stavebníkem a architektem se zachovaly pouze tři dopisy v torzálním stavu, úplně chybí Försterovy plány, kromě nesignované skici zahradního průčelí.<sup>73</sup>

Původní návrh zámku zobrazoval jednopatrovou budovu ve střídém a strohém stylu bez přílišně zdobných prvků se středním převýšeným rizalitem, hlavním průčelím orientovaném k jihu se vchodem chráněným předsazeným vjezdem, ve výši prvního patra upraveným jako otevřený balkon s balustrádou.<sup>74</sup> Na jižní straně s výraznějším rizalitem z důvodu připojení kryté komunikace s pilíři spojující hlavní budovu se dvěma menšími postranními domky. Ze severní strany byl rizalit v přízemí otevřen verandou do zahrady. *„Robustní rizalit, zdvižený štítem do výše podkroví, budil dojem, že je centrální budovou, z níž do stran vybíhají nižší postranní trojosá křídla a tento dojem byl vyvolán jinou výškou i směrem zastřešení.“*<sup>75</sup>



**Obrázek 10: Původní empírový zámek ve Velkém Březně. Zřejmě návrh fasády od Ludwiga Förstera z jara roku 1842**

20. září byla uzavřena smlouva mezi zednickým mistrem Püschelem a správcem Antonem Fischerem na stavbu zámku včetně vedlejších budov. Smlouva zavazovala stavebníka k vybudování objektu dle plánů, přičemž s kopáním základů se mělo začít již 12. září 1842 a ještě do konce roku měly proběhnout tyto práce: veškeré základové zdivo a

<sup>73</sup> EBEL, pozn. 68, s. 5.

<sup>74</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 9

<sup>75</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 9

zdivo až po střechu včetně budov s výjimkou vnějších omítek. Dále byly stanoveny podmínky, v kterých Püschel dostal zálohu 200 zlatých konvenční měny, materiál a dřevo na lešení poskytl hospodářský ústav a rovněž tříletá kauce byla zajištěna stavitelovým majetkem.<sup>76</sup>

Ze sestaveného rozpočtu lze vyčíst, jaký finanční obnos plynul do podrobně rozepsaných stavebních prací. Zednickým pracím bylo z celkového rozpočtu dvacet tisíc zlatých věnováno 540 zlatých na kopání a položení základů, postavení základního zdiva, cihlového zdiva a kleneb, zaklenutí kleneb a povalových stropů, provedení štukatur a hladkých stropů, zakrytí taškové a cihlové střechy, zpracování a položení trámů a latí. Další položkou v rozpočtu byl stavební materiál za 6 293 zlatých, dále podlahy a parkety za 1220 zlatých. 150 zlatých se vynaložilo na dlaždice, 168 zlatých na kamenné sloupy, 350 zlatých na zámečnické železo, 2 000 zlatých za truhlářské práce, dveře a okna (jež byla posléze téměř o třetinu snížena). Dále soupis uvádí částku 500 zlatých za natěračské práce a kování (ovšem dodatečně je suma téměř třikrát navýšena), 260 zlatých bylo určeno na zasklení, 400 zlatých na kamna, stejný obnos na malířské práce, 150 zlatých bylo účtováno na vzdušné topení, 600 zlatých na studnu, vodovodní trubky a hlavní odpadový kanál a poslední větší položkou je 1431 zlatých, zvýšených na 2 000 určených jako rezerva.<sup>77</sup>

O jednotlivých fázích výstavby informují Pišelovy záznamy, jedny z velmi význačných pramenů stavby vily, vzhledem k nedostatku původních stavebních plánů. Stavební zprávy se původně skládaly ze 71 hlášení, ovšem zdaleka ne všechna se zachovala. V práci jsou stručně zmíněny pouze některé z nich.

První raport vymezuje počátek stavby datem 19. září 1842, ve kterém se čtrnáct dní prováděla hrubá stavba, přípravné práce a shromažďování nezbytných materiálů. Ze záznamů rovněž vyplývá zahájení výkopů a stavba základů. Posléze se dle raportu č. 2 prohlubovaly základy vily, stavěly sklepy a zdila se kuchyň. Ačkoliv nás sedmý záznam v pořadí ze závěru října a začátku listopadu informuje o prvním sněhu a zdržení prací, činnost posléze pokračuje na stavbě sklepů a nově se pracuje na hlavní terasové zdi u saly terreny. Taktéž zdi u vedlejší jednopatrové budovy byly zvýšeny až ke krovu a krov začal být nasazován. V raportu č. 11 se již hovoří o konci stavebních prací v listopadu 1842 z důvodu blížící se zimy. Na konci dubna mohla činnost znovu pokračovat, během

---

<sup>76</sup> SOA Praha, RA Chotek, i. č. 2082/2153, stavba zámku ve Velkém Březně, kart. 177. I. č. 2090/2158, Úřední zprávy (relace) velkostatku Velké Březno, 1842-1847, kart. 179. Také v: EBEL, pozn. 68, s. 6.

<sup>77</sup> SOA Benešov, RA Chotků, kart. 177. Také v: KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 9, 10.

obnovených prací bylo nejen postaveno kamenné a cihlové zdivo vily a části kleneb, ale i položeny povalové stropy. U hospodářské budovy byl vykopán a položen odpadní kanál.

Z raportu č. 12 se dozvídáme, že vlastní stavba objektu začala v roce 1843. V období mezi 27. březnem a 1. dubnem probíhalo zdění kamenného a cihlového zdiva v prvním patře, byly otesány a kladeny povalové stropy, položeny schody z přízemí do 1. patra, schody postranní a schody vedoucí do suterénu budovy. O měsíc později jsou ve zprávě č. 17 zaznamenány kamenické práce v prvním patře vily, pokládka cihlového zdiva na totožném místě a ve druhém patře prostředního traktu a též zdění příček u postranní budovy. Podle raportu č. 21, z 29. května až 3. června 1843, se zdily vedlejší cihlové stěny prvního patra, ale i hlavní zdi druhého patra a ve středním traktu jsou již stavěny cihelné příčky a v hospodářské budově jsou nasazována okna. Pokud se v raportech přesuneme na počátek července, pak ze zápisu č. 26 zjistíme, že v prvním patře vily byla zděna okenní ostění, po zastřešení postranních traktů jsou osazeny a omítnuty šambrány oken, činnost rovněž postupovala na zadní fasádě středního traktu, která již dosahovala výšky prvního patra. Kromě jiného byla střecha pokryta prkny a zašalována a pro druhou postranní budovu se prohlubovaly základy. Záznam č. 30 prozrazuje rákosování a omítání tří stropů v levém traktu prvního patra vily, probíhají dokončovací práce na střechách a štítových zdí, hlavní římsy na dlouhé straně středního traktu. Tři střechy byly pokryty břidlicovou krytinou a ve druhé hospodářské budově se již zdilo přízemí a dokončovaly se sklepní prostory. Kladení podlah v předpokojích prvního patra vily, omítání pilířů, výkop kanálu mezi hospodářskými budovami a podloubím je patrné z reportu č. 41. Posunutím se v záznamech do zimy 1843/1844 je možné zjistit, že navzdory nepříznivé roční době mohly stavební práce pokračovat, jelikož oproti minulé zimě byla budova zastřešena a zateplena. Dále se hovoří o vnitřních omítkách horní části schodiště, v pokojích prvního i druhého patra, podobně u pokojů pro sluhy ve druhém patře a instalaci oken a dveří v prvním i druhém patře. Raport č. 59 (z 19. – 24. ledna 1844) uvádí instalaci kamen, malování přízemních hostinských pokojů, natěračské a zámečnické práce. Záznam č. 67 referuje o téměř finální části stavby – dláždění odpočívadel, dokončování vodovodního potrubí, lakování oken a dveří a prostorů prvního patra. V půlce května dostávala budova svou konečnou podobu dle zápisu č. 71, v které se prováděly

dokončovací práce. Například byl instalován vodní rezervoár, pumpa u studny a výtokový kámen a rovněž byly dokončeny vodovodní a odpadní instalace.<sup>78</sup>

Z deníku Karla Chotka lze vyčíst, že 24. června poprvé přenocoval ve vile, ačkoliv zámek nebyl ještě kompletně dostavěn. Zbýval dostavit západní domek se skleníkem a kaplí, která ovšem byla dokončena a vysvěcena až roku 1849.<sup>79</sup>

Rozvržení zámku bylo zamýšleno následovně: druhé patro bylo projektováno jako obytné podkroví určené pro bydlení osobního služebnictva. V boční východní budově se měly nacházet byty personálu a kuchyň. V západní budově bylo počítáno s kaplí a skleníkem se zimní zahradou a bytem.

Inventář zámku z roku 1859 rovněž nabízí relativně obsáhlé informace o jednotlivých pokojích a jejich vybavení. Stručně lze zmínit alespoň seznam pokojů v patrech. První patro obsahovalo následujících devět pokojů: biliárový pokoj, dva toaletní pokoje, psací kabinet, malý a velký salon, terasu, ložnici, kabinet a dámský pokoj. V přízemí byly situovány dva dětské pokoje, sala terrena, ložnice, psaní kabinet, dva toaletní pokoje, pokoj pro služebnictvo, šatna, pokoj chůvy a malá kuchyně. Druhé patro tvořil dlouhý pokoj. V budově kaple se nacházela kaple a sakristie. Protějšší kuchyňská budova byla tvořena pokojem pro kuchyňskou pomocnici, pokojem kuchaře, dalšími dvěma obytnými místnostmi a kuchyní s půdou a spíží.<sup>80</sup>

I z výše uvedené fotografie je zřejmé, že zámek nepředstavoval velmi nápadné dílo. Velkobřezenská vila byla vystavena ve stylu pozdního, až úřednického empíru. Tento sloh byl později využíván železničními a průmyslovými společnostmi ke stavbě svých objektů.<sup>81</sup> Koncept budovy odpovídá Semperovým myšlenkám, z kterých účelnost hrála stěžejní roli. Do konečné podoby budovy se bez pochyby promítl i finanční aspekt. Zámek je specifický oddělením čtyř pokojů umístěných ve východním a západním traktu budovy v obou podlažích. Pokoje jsou odděleny středním rizalitem s dvouramenným schodištěm a za ním vloženými místnostmi – v přízemí salou terrenou a v patře velkým společenským sálem. Veškeré pokoje jsou průchozí, místnosti na východní straně navíc se schodištěm vloženým mezi zdmi propojující první a druhé nadzemní podlaží.<sup>82</sup>

---

<sup>78</sup> SOA Benešov, RA Chotků, kart.17. Také v: KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 10.

<sup>79</sup> MUSIL, M., et al. *Státní zámek Velké Březno.*, pozn. 33, s. 22.

<sup>80</sup> SOA Praha, RA Chotek, i.č. 2200/2314, kart. 214. Také v: EBEL, pozn. 68, s. 24-27.

<sup>81</sup> MUSIL, M., et al. *Státní zámek Velké Březno.*, pozn. 33, s. 21.

<sup>82</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 11.

Současně se stavbou vily budoval Chotek i zámeckou kapli nebo spíše jednolodní kostel v zámeckém parku, který nicméně v době dovršení stavby zámku nebyl dokončen.<sup>83</sup> Kaple měla být umístěna v západním domku v přízemí a veřejnosti neměla být přístupná.<sup>84</sup> Z korespondence mezi Chotkem a svádovským farářem se dozvídáme o rozepři, která se týkala právě zmíněné kaple. Jádrem problému tkvělo ve Velkém Březně, které nedrželo vlastní kostel, a proto bylo připojeno ke Svádovu. Svádovský farář se tudíž obával situace, ve které by byla zámecká kaple ve Velkém Březně otevřena pro veřejnost. V tomto případě by farář mohl přijít o farníky a z nich vyplývající příjmy. Avšak do sporu zasáhl litoměřický biskup, který rozhodl, že kaple je soukromá, a proto se zde mohou konat pouze obřady členů hraběcí rodiny.

#### ***4.1.2 Novorenesanční přestavba a další změny podoby ve stavebně historickém vývoji zámku***

Po smrti Karla Chotka přešla vila do vlastnictví staršího syna Antonína, který téměř nezměnil vzhled zámku. Pouze v roce 1879 nechal postavit nový skleník v parku.<sup>85</sup>

Pokud se posuneme ve stavební historii zámku a parku dále, pak je nezbytné zmínit **Karla Maria Chotka**, který zamýšlel zámek pohledově změnit a rozšířit v novorenesančním stylu.

Projekt na přestavbu zámku vytvořil architekt Ernst Fleischer, který zpracoval ideální skicu jižního průčelí zámku, náčrt datoval rokem 1884 a v pravém horním rohu ho označil „Project a“.<sup>86</sup> Při porovnání návrhu a současného stavu zámku je zřejmé, že se plán realizoval částečně. Týkal se pouze střední části zámku, zatímco postranní domky si ponechaly svoji původní podobu.<sup>87</sup>

**Ernst Fleischer**, architekt, který převážnou část svých projektů realizoval v Drážďanech. Mimo jiné je autorem několika sborníků o architektuře své doby. Kromě novorenesanční přestavby zámku ve Velkém Březně se podílel na stavbě Vily

---

<sup>83</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 10, 11.

<sup>84</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 12.

<sup>85</sup> MUSIL, M., et al. *Státní zámek Velké Březno.*, pozn. 33, s. 22.

<sup>86</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 13.

<sup>87</sup> EBEL, pozn. 68, s. 28.

č.o.28 v Drážďanech, zámku Leopolda Nostitze v Chlumku na Sokolovsku a zámečku v Březinách u Děčína.<sup>88</sup>

Záměrem architekta bylo upravit podobu zámku takový způsobem, ve kterém bylo možné spatřit vilu od řeky Labe a silnice jako malebný zámek s mnoha věžičkami. Navíc zamýšlel zvýraznit pohled na zámek stromovým porostem, který by zakrýval nižší podlaží budovy i parter s bazénkem a vodotryskem.

Původní rozpočet počítal se zvýšením střech v centrální budově, které by vytvořilo prostor pro podkroví uprostřed s centrální věží. Plán také kalkuloval se zvětšováním a zvyšováním postranních domků na úroveň hlavní budovy. Pod levým prodlouženým křídlem se zamýšlelo vybudovat sklepy a pod zvednutou střechou bylo projektováno obytné podkroví. Zámek měl získat novorenesanční podobu, novou kapli a věž.<sup>89</sup>

Přípravou rozpočtu byl pověřen ústecký stavitel Kögler a ze spisu z 24. června 1884 se dozvídáme, že jej stanovil na 30 163 zlatých a 81 krejcarů. Zajímavé je, že rozpočet ještě počítá s maximalistickým vzhledem zámku, který se může shodovat s ideální podobou přestavby.<sup>90</sup>

Fleischer pracoval na Velkém Březně již od začátku roku 1884, avšak práce započaly až v červnu 1884. Ačkoliv datum dokončení prací bylo stanoveno na svatební den hraběte s princeznou Adelheidou Hohenlohe - Langenburg - 14. října 1885, podobně jako u empírové výstavby, i u této přestavby práce pokračovaly, a to do roku 1910. Hlavní zdroj informací o novorenesanční přestavbě pochází z dílčích rozpočtů a vyúčtování prací.

V rámci přestavby bylo v centrální budově zřízeno pod novou střechou podkroví a rovněž byly přebudovány stropy. Na novém vzhledu zámku měla podstatný vliv nejen nová věž, ale také změna fasády. Z architektonických prvků byly zhotoveny balkóny, balustrády, vikýře, římsy a okrasné věžičky.

Konkrétněji se z vyúčtování například dozvídáme, že v dubnu 1884 dochází ke zhotovení kompletního kamenného zábradlí s kuželkami z kamenické dílny Friedricha Flügela. O měsíc později jsou nakoupena troje kamna – dvoje hnědá a jedna zelená majoliková. V září 1884 jsme informováni o velké dodávce kamenických prací drážďanskou firmou Vogel & Müller týkající se střešních oken, poprsníků, článků

<sup>88</sup> Ernst Fleischer. In: PÁRAL, Matěj, Jan VACA a Martin KRSEK. *Ústí///Aussig - architektura na severu Čech* [online]. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.usti-aussig.net/autori/karta/jmeno/138-ernst-fleischer>

<sup>89</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠTASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 13.

<sup>90</sup> SOA Praha, i.č. 2692/2830, přestavba zámku Velké Březno, 1884, kart. 314. Také v: EBEL, pozn. 68, s. 29.



na střechu, štítů, volut, pilastrů, soklů, architrávů, hlavní římsy, zakrytí soklu, obelisků, kulatého okna do rizalitu na straně k Labi, hlavní římsy, věže s konzolami a dalších kamenických prací, celkem za 5 088 zlatých rakouského čísla. Provedené práce během června a listopadu jsou shrnuty závěrečným vyúčtováním z listopadu 1884, ve kterém jsou vyčísleny odhadnuté práce celkem na 996, 63 zlatých a neodhadnuté práce na 4 419, 65 zlatých. Dále jsou zde uvedeny tesařské odhadnuté práce celkem na 3 571,91 zlatých a tesařské neodhadnuté práce na 4 049,87 zlatých.<sup>91</sup>

11. prosince 1884 vznikl inventární soupis veškerého zařízení zámku, jehož součástí byla i prostá skica zámku. Ze soupisu vyplývá následující rozmístění pokojů. V přízemí se nacházela: pravá vstupní místnost, pokoj služebnictva, rohový pokoj na východní straně proti jihu, rohový pokoj na východní straně proti severu, hostinský pokoj, sala terrena, salon, pracovna a ložnice pana hraběte, předsíň, obytný pokoj sluhy Václava, kávová kuchyně, lokál, vstupní místnost na levé straně a vchod do domu. Další patro se skládalo z vstupní místnosti vpravo, pokoje komtesy Marie a pokoje komtesy Olgy, ložnice s toaletním pokojem paní hraběnky, salonu paní hraběnky, velkého a malého salonu, jídelny, pracovny, hostinského pokoje, levého vstupního pokoje a vstupního prostoru.<sup>92</sup>

Dle vyúčtování byla stavební činnost v roce 1885 ve srovnání s minulým rokem podstatně skromnější. V červnu 1885 je registrován účet drážďanského dekoračního malíře Gustava Damma za nátěry v jídelně, ve věži, v ložnici hraběte, komtesy Olgy a v dalších místnostech. Z července 1885 pochází plán na novou stavbu skleníků s litinovou konstrukcí a vytápěcím přístavkem. Na konci roku 1885 si vídeňská továrna na nábytek Heinricha Irmlera nárokovala 5 724,46 zlatých rakouského čísla za práce na zámku, jejichž podrobný rozpis je uchovaný v archivu v Praze.<sup>93</sup>

Hraběnka Olga Chotková, zbožná sestra majitele, si nechává v letech 1892-1893 postavit novou kapli východně od zámku, jež je vysvěcena 18. června 1893, rovněž podle plánů architekta Fleischera. Kaple byla z „*přemíry*“ protináboženských aktivit v roce 1955 zbořena.<sup>94</sup>

---

<sup>91</sup> SOA Praha, RA Chotek, i.č. 2416/2526, účty a stavební rozpočty 1867-1879, kart. 250. Také v: EBEL, pozn. 68, s. 29-31.

<sup>92</sup> SOA Děčín, Vs Velké Březno, i.č. 2, kart. 1. Také v EBEL, pozn. 68 s. 31-34.

<sup>93</sup> SOA Praha, RA Chotek, i.č. 2694/2832, kart. 315 Také v: EBEL, pozn. 68, s. 34-36.

<sup>94</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠTASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁNA, pozn. 7, s. 14.

### 4.1.3 Přestavba a interiér zámku

Novorenesanční přestavba reflektuje změnu životního stylu doby. Nejen exteriér, ale i interiér byl zmodernizován. Návrhů na renovaci a modernizaci interiérů se v benešovském archivu zachovalo několik, z nichž byl upřednostněn projekt Fleischera, který měnil funkci některých pokojů. Fleischer navrhuje zařídit salu terrenu jako velkou jídelnu. Dále byly podle jeho návrhu „*místnosti obloženy dřevem v plochách bohatě členěných charakteristickými renesančními prvky z německého prostředí, z kterých vystupovaly skříně s nápodobou fasád, podobně byly vyzdobeny křídla dveří s edikulami, zavěšená do hlubokých portálů s římsami a supraportou.*“<sup>95</sup> V jiných místnostech byly výplně dveří a křídla vnitřních okenic ozdobeny arabeskami. V knihovně v severozápadním křídle byly postaveny točité schody vedoucí do druhé části knihovny v patře, avšak většina zmíněného zařízení zámku byla po roce 1945 zničena.<sup>96</sup> V přízemí byly vytvořeny kazetové stropy, bylo nejen zřízeno nové teplovzdušné topení, ale i nová kachlová kamna. I nábytkové vybavení pokojů bylo navrženo v podobném stylu.

Velké Březno se pyšní mnoha místnostmi, z nichž **velký sál** je jeden z nejhodnotnějších a zároveň největší interiérů na zámku, který dříve sloužil jako jídelna. Světlo je do místnosti přiváděno převážně přes severní stranu, ve které jsou zapuštěny francouzské dveře a dvě velká okna po stranách. Právě tento sál je zdoben novorenesančními prvky z přestavby z 90. let 19. století – dřevěným táflováním, kazetovým stropem a dveřmi. Původně byl sál vybaven bílým novoklasicistním nábytkem. Mobiliář, který je k vidění ve velkém sálu nyní, není kromě dvou stolků původní. První stůl je kruhový a bohatě zdobený a druhý naopak obdélný s deskou zdobenou mramorem. Návštěvníky v této místnosti jistě upoutá váza, která byla jako dar a poděkování za služby věnována Karlu Chotkovi od obyvatelů Prahy.<sup>97</sup>

<sup>95</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 13.

<sup>96</sup> KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA, pozn. 7, s. 13, 14.

<sup>97</sup> PRŮCHA, P., pozn. 32, s. 19-23.



Obrázek 11: Velký sál na zámku Velké Březno



Obrázek 12: Velký sál na zámku Velké Březno

Další z pokojů, který si zachoval svůj původní vzhled v empírovém stylu, je **hudební salónek**. Zde jsou k vidění původní štukové stropy a také nábytek. Z nábytku stojí za pozornost psací stůl s názvem bureau a cylindre, který je zdobený krychličkovou intarzií a mosazným kováním. Kromě psacího stolu je zde také komoda se třemi

zásuvkami, bohatě řezaná rokokovou kartuší a rokaji na rozích, v čele dvakrát zvlněná. Posledním nábytkem je jednokřídový skleník, nazývaný „chlubník“, poněvadž v něm zámožní majitelé dávali na obdiv nejhonosnější skleněné a porcelánové předměty ze sbírky.<sup>98</sup>

Jednou z místností, která prošla přestavbou v novorenesančním slohu, je **knihovna** pyšníci se přibližně dvěma tisíci svazky knih. Současný počet knih odpovídá čtvrtině původního množství, z nichž nejstarší jsou zde zásluhou Karla Chotka. Úctyhodnou kolekci knih nashromáždily čtyři generace Chotků. Signifikantním znakem této místnosti je dřevěná stěna s arkádami, za kterou je ukryto točité schodiště vedoucí do přízemí zámku. Zde, dnes v pokoji nepřístupném veřejnosti, se původně nalézala druhá část knihovny. Novorenesančními prvky jsou zde kované mříže – první oddělující knihovnu a rohové schodiště a druhé - rohové, za kterými byla umístěna kamna. Světlo do knihovny proniká skrze dvě vitrážová okna se čtvercem s rakouským znakem na pravém okně a aliančním erbem na levém.<sup>99</sup>



Obrázek 13: Knihovna na zámku Velké Březno

<sup>98</sup> PRŮCHA, P., pozn. 32, s. 23-32.

<sup>99</sup> PRŮCHA, P., pozn. 32, s. 33-34.



**Obrázek 14: Knihovna na zámku Velké Březno**

Návštěvníci zámku nejprve projdou salou terrenou, chodbou a poté vstoupí do **pokladny**, jež je obložena dřevěným ostěním s rákosovým výpletem a nad dveřmi doplněné o malované novorenesanční supraporty.<sup>100</sup>

**Pracovna**, původně v přízemí objektu, dnes v instalaci v prvním nadzemním podlaží, je vybavena původním mobiliářem ve stylu pozdního měšťanského empíru. Pokoj je dekorován dvěma obrazy malovanými olejem od významného rakouského portrétisty Friedricha Amerlinga. Jedná se o podobiznu Jana Rudolfa, vytvořenou třináct let po jeho smrti podle miniatury M. M. Daffingera, pocházející z roku 1837 a portrét jeho syna Karla Chotka zhotovený o tři roky dříve. V místnosti je rovněž možné zhlédnout archivní skříň či sekretář z doby před rokem 1800 nazývaný „nasenkabinet“, neboť sloužil k ukládání spisů adresovaných z Vídně, jež obsahovaly výtky za Chotkovo činy, kterými dostával „přes nos“.<sup>101</sup>

**Pánský pokoj** je vybaven nábytkem, který patří k nejstaršímu ze sbírky chotkovského mobiliáře. Největší pozornost je upřena třem kabinetům – první španělský

<sup>100</sup> PRŮCHA, P., pozn. 32, s. 22.

<sup>101</sup> PRŮCHA, P., pozn. 32, s. 35-38.

tzv. vargueno zdobený slonovinovou kostí mající původ kolem roku 1600. Čelní stěna kabinetu je připodobněna fasádě palácové architektury s dvířky umístěnými nahoře uprostřed a vázami, mezi kterými stojí láhev – gourda. Druhý kabinet byl vyroben v Itálii kolem roku 1600 a vyniká želvovinovým a slonovinovým vykládáním, rytinami rozvilin a architekturou. Třetí kabinet v pořadí je nejmladší a nejzdobnější, je ozdoben biblickými příběhy a završen mansardovou stříškou. Kromě kabinetů je pokoj zařízen příborníkem, stolem se dvěma křesly a hracím stolkem z druhé poloviny 19. století.<sup>102</sup>

Zřejmě k původnímu nábytku **jídelny** z doby přestavby patří vyřezávané židle umístěné kolem stolu, z konce 19. století, vyrobené vídeňským nábytkářem Gassmanem. Přestavbu a proměnu zámku do interiéru lze nejnázorněji spatřit právě v jídelně, která je vyobrazena na porcelánové soupřavě, jež si nechal hrabě Chotek vyrobit na zakázku po roce 1910 v německém Nymphenburgu na počest dostavby zámku. Porcelánová souprava skládající se ze tří prolamovaných mís reflektuje stavební vývoj zámku, přičemž na první míse je k vidění empírová podoba Nového zámku, na další již novorenesanční přestavba. Na poslední z nich je situován Starý zámek ve Velkém Březně. Není bez zajímavosti, že tato jídelna se nazývá „malá“, původní jídelna byla totiž umístěna v přízemí zámku.<sup>103</sup>

#### **4.1.4 Stavebně-historický vývoj zámku a mobiliárního fondu po roce 1945**

Zámek Velké Březno patřil rodině Chotků až do roku 1945. Posledním majitelem byl Karel Chotek III. (1887-1970). 1. května 1947 se zámek ocitl v rukou Národní kulturní komise, neboť poslední vlastník zámku – Karel Chotek - byl aktivním příznivcem nacistů a majetek mu byl zkonfiskován dekretem č. 12/45. Bohužel ve stejném roce byl zámek vyloupen. Z vily byly odcizeny především cenné drobnosti (porcelán, přístroje, menší obrazy a podobně), jiné předměty byly znehodnoceny špatnými hygienickými podmínkami a nevhodným uskladněním. Stavební stav objektu byl zhodnocen jako velmi tristní. Břidlicová střecha se nacházela ve značném stádiu rozpadu, opadávala omítka nad hlavním průčelím, chatrné byly i okenní rámy.

Po roce 1948 se jednalo o využití stavby pro další účely. Z projednaných návrhů se zvažovalo využít zámek jako bytovou jednotku pro zaměstnance či jako učňovský domov. Nakonec byl schválen a prosazen návrh, který využil prostory zámku jako muzeum.

---

<sup>102</sup> PRŮCHA, P., pozn. 32, s. 38-45.

<sup>103</sup> PRŮCHA, P., pozn. 32, s. 56-59.

Na rozhodnutí měl jistě vliv i stav zámku – chybělo zde totiž hygienické zařízení v podobě klosetů a ústředního topení. V roce 1950 probíhala inventarizace zámku, ze které vyplynulo, že značná část mobiliáře byla odvezena například na zámek Líčkov, do Teplic nebo Národního muzea, z toho důvodu nemohlo dojít k plánované muzejní expozici životního stylu v 19. století. K expozici měly sloužit následující pokoje: jídelna v přízemí, salonek, knihovna, druhá knihovna v patře, orientální salonek, velký sál a malá jídelna. Ačkoliv se již dříve shodlo na záměru nedopustit, aby docházelo k dalším odvozům, opak byl pravdou.

V roce 1951 byl prosazen návrh zřídit v zámku vzdělávací středisko za účely celostátního školení učitelů. Po dvou letech pronájem skončil, ale i v následujících letech sloužila budova jako politická škola. Prováděly se zde i nešetrné rekonstrukce – například opravy velkého sálu, ve kterém se nacházely poslední zbytky empírové výzdoby s bohatou štukaturou. V roce 1960 byl převzat Krajským střediskem státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem a o deset let později byl zpřístupněn veřejnosti.

Můžeme konstatovat, že většina původního mobiliáře byla do současné doby navrácena zpět na zámek Velké Březno. Nedílnou součástí původního mobiliáře je taktéž chotkovská knihovna, která je ve vlastnictví Národního muzea v Praze. Z nejvýznamnějších mobiliárních fondů lze jmenovat soubory nábytku, v kterých převažuje renesanční a raně barokní sloh, z nichž mezi nejvíce hodnotné jsou intarzované sekretáře španělské, italské a severoevropské provenience. Počtem a kvalitou nepřehlédnutelné jsou sbírky keramických předmětů, převážně z německé tvrdé kameniny, fajánsové výrobky z holandského Delftu a v neposlední řadě vídeňský a míšeňský porcelán.<sup>104</sup>

## ***4.2 Stavebně-historický vývoj zámeckého parku***

Zakládání parků má kořeny napříč generacemi Chotků. Již Jan Rudolf Chotek se proslavil zakládáním význačných krajinářských parků ve Veltrusech a na Kačíně.

Ani syn Jana Rudolfa Chotka, Karel Chotek, nezůstal ve srovnání s otcem pozadu. Své projekty realizoval převážně v Praze, kde se jeho přičiněním založily veřejné sady a zahrady. Mezi nejznámější patří Chotkovy sady, park v Bubenči, na Karlově náměstí a park na nábrežní promenádě mezi Karlovým a řetězovým mostem. Mimo jiné položil

---

<sup>104</sup> BÁČA, P., et al. *Státní zámek Velké Březno: Pasportizace zpřístupněných hradů a zámků v České republice*. [Ústí nad Labem: Státní ústav památkové péče], 1997. S. 22.

základy dnes již zaniklým sadům a zahradám na Baštách a zasloužil se o úpravu a rozšíření Stromovky a úpravu Petřína.

Současně s plánováním stavby nového zámku, promýšlel Karel Chotek i na rozvržení a budování zahrady. Oslovil dva pražské spolupracovníky Josefa Fuchsu a Jiří Braula, kteří mu byli nápomocni s projektováním zahrady a parku. Z dubových dokumentů se dozvídáme, že prvním zahradníkem se stal v roce 1842 Liebel z Doksan, který byl přijat na základě doporučení hejtmana Klezanského.

Ovšem zámecký park v dnešní podobě pochází z přelomu 19. a 20. století a zásluhu na něm má architekt M. Bertram. Jedná se o krajinářský park o rozměrech 5 hektarů, který se skládá převážně z anglického parku a malého francouzského parku s rybníkem a lekníny, rákosím, denivkami a kapry. Na rekonstrukci parku se podílel vnuk zakladatele zámku, který v parku nechal ve 30. letech 20. století vybudovat i moderní plavecký bazén, ale také dvě fontánky, kuželník a mnohá odpočívadla.

Rozmístění a skladba solitérních stromů, jejich skupin s podrosty keřů a trvalek, souznívá s terénem propojujícím mírný svah a pohledem na řeku Labe. K nenásilnému propojení parku a budovy zámku dochází nejen při průchodu pod pergolou z velkého jídelního sálu směrem na severní terasu, ale přispívají k němu i honosné portiky spojující hlavní budovu a postranní objekty. Zmíněná krytá sloupořadí umožňují sledování překrásné zámecké scenérie. Podobně slouží i terasa v hlavní ose zámku, která má podobu malého parteru s vodní fontánkou, jež poskytuje výhled na rybníček, louku (dříve ovocný sad) a železnici. Zajímavé je, že v minulosti byl tento výhled se železnicí v pozadí dokladem technického pokroku, dnes je vnímám jako negativní prvek znehodnocující malebnou perspektivu.<sup>105</sup>

Anglickým i francouzským parkem vede naučná stezka popisující kromě zcela běžných dřevin i dendrologicky vzácné. U vstupu do zámku upoutají některé druhy magnolií a rododendronů, vyskytující se na dobových fotografiích již z roku 1901, které dotvářejí romantický pohled na zámek a okouzlí návštěvníkovy smysly. Mezi vzácné exempláře z parku patří: lyrovník tulipánokvětý, jinan dvoulaločný, zmarličník japonský, ambroň západní, dub bahenní, červený a šarlatový a také dub letní stříhanolistý a pět druhů javorů. Významné jehličnany jsou zastoupeny jedlí kavkazskou, borovicí vejmutovkou, modřínem japonským, douglaskou tisolistou, jedlovcem kanadským a mnoha dalšími.<sup>106</sup>

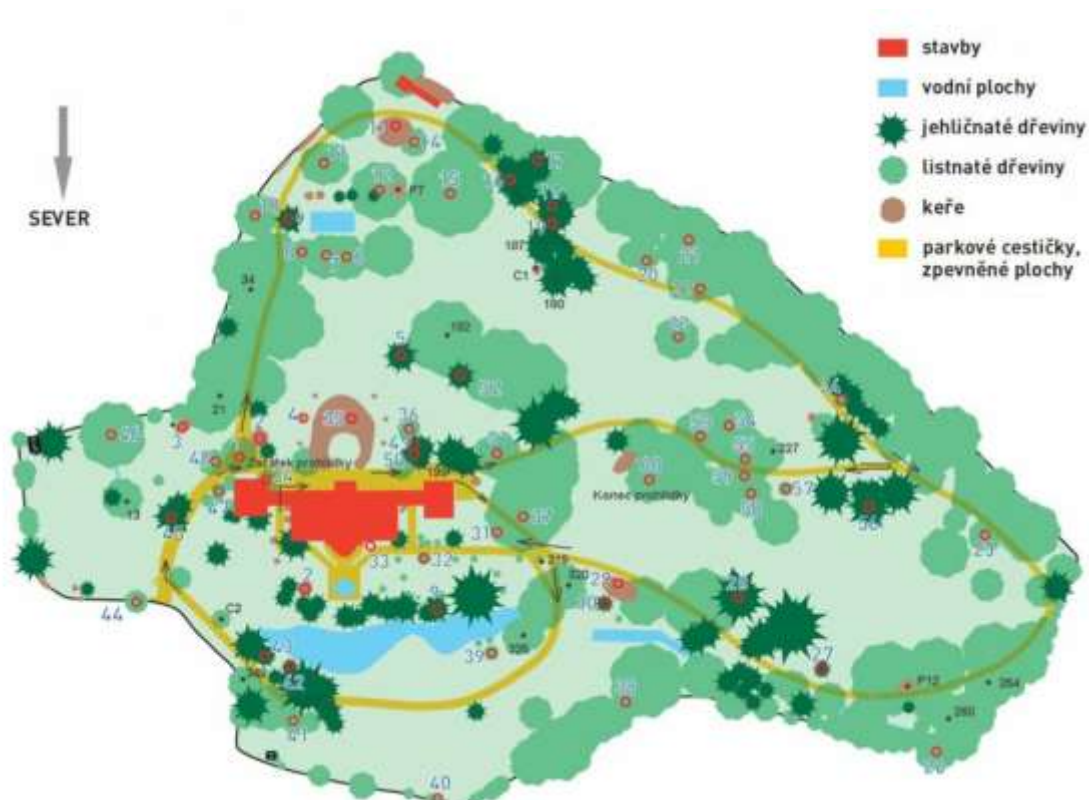
---

<sup>105</sup> MUSIL, M., et al. *Státní zámek Velké Březno.*, pozn. 33, s. 30-34.

<sup>106</sup> MUSIL, M., et al. *Státní zámek Velké Březno.*, pozn. 33, s. 34.



Téměř před rokem začaly první práce na plánované rekonstrukci zámeckého parku ve Velkém Březně. Odhadovaný termín ukončení byl stanoven na měsíc duben letošního roku. V plánech byly zahrnuty nové výsadby, zcela nové trvalkové záhony za Západním domkem a okolo vodotrysku. Dále na severní louce pod rybníkem, směrem k trati, měla být obnovena původní příjemná stěpnice ovocných stromů. Ve východní části parku, ve které se dříve nacházela kaple, se zřídilo rosárium, malá růžová zahrada s odrůdou růže pojmenované po jedné hraběnce Chotků Henrietě, která ji vyšlechtila. Navíc projekt v budoucnu počítá s novými cestami, malým můstkem přes potok a dokonce i pávy.<sup>107</sup>



Obrázek 15: Mapa zámeckého parku ve Velkém Březně

<sup>107</sup> Zámek Velké Březno – Prohlídka parku. *Oficiální stránky Zámku Velké Březno* [online]. © 2014, 04. 04. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.zamek-vbrezno.cz/svatebni-obrady/>.

## 5. Kulturní činnost a návštěvnost zámku Velké Březno

Zámek Velké Březno patří mezi 104 památkových objektů, které spravuje Národní památkový ústav, jež představují největší soubor nemovitého kulturního dědictví České republiky.

Jeden z nejčastějších problémů, se kterým se zámky vlastněné státem potýkají, jsou omezené finance plynoucí do objektu. Není proto výjimkou, že se jednotlivé památkové objekty snaží navýšit svůj rozpočet kulturními akcemi, svatbami a podobnou činností, které by měly současně vliv i na zvýšení návštěvnosti zámku.

Zámek Velké Březno je v nevýhodné pozici i z pohledu umístění v České republice. Chotkovská vila se nachází v Ústeckém kraji, který z pohledu návštěvnosti patří pravidelně mezi velmi málo navštěvované části republiky. Kraj totiž nevyniká kulturními a natolik zvučnými skvosty jakými jsou například zámek Hluboká, České Budějovice a jiné. Dalšími aspekty, které komplikují turistický ruch regionu, mohou být: nedostatek ostatních kvalitních služeb v kraji, nezaměstnanost a jiné.

Ze zmíněných důvodů je velmi složité přimět nové návštěvníky k prohlídce zámku a parku, obzvláště zahraniční turisty, kteří sice na zámku nejsou ojedinelí, avšak jejich počet není příliš vysoký. Ve snaze čelit těmto nepříznivým okolnostem, vytváří zaměstnanci zámku unikátní akce a novinky, které jsou například cíleny na milovníky historie a klasické hudby, či rodiny s dětmi, které vyhledávají kratší prohlídky nebo prohlídky hravou formou. Z kulturních akcí, kterých v sezóně 2013 na zámku proběhlo téměř čtyři desítky, byly zařazeny celostátní akce v rámci dne kulturního dědictví nebo hradozámecké noci. Kromě uvedených celorepublikových akcí zámek organizuje i své vlastní, výjimečné jsou hudební večery v podobě koncertů vážné hudby. Za jmenování stojí vrchol koncertní sezóny v podobě akce „*Ferenc Liszt a jeho přátelé*“; „*Hudební festival L.V. Beethovena*“ či „*Hudební festival Mitte Europa*“. Nabídku doprovodného programu rovněž rozšiřují noční prohlídky zámku a velmi oblíbený soubor akcí nazvaných „*Hraběcí mlsání*“ zaměřené na ochutnávku čokolády, vín nebo i specialit. V neposlední řadě se přednášejí dětské pohádky, probíhá zde netradiční organizace běhů, spanilá jízda Mercedesů či série akcí „*Zámek v květech*“, které se pořádají ve spolupráci se střední zahradnickou školou Libverda. Je pravidlem posledních let, že zámek je poprvé

zpřístupněn veřejnosti během speciálního dne nazvaného „*Otevírání okenic*“ a návštěvnickou sezónu zakončuje „*Zavírání okenic*“.<sup>108</sup>

Ani žáci základních škol se zde neseťkají s běžnou prohlídkou zámku, ale je pro ně připravena speciálně upravená návštěva s názvem „*Těžký život princů a princezen*“, zatímco pro mateřské školky je koncipována prohlídka „*Na návštěvě u princezny*“. K první jmenované exkurzi jsou k dispozici pracovní listy, které děti během návštěvy zámku vyplňují.<sup>109</sup>

Zámek, stejně jako ostatní objekty pod správou Národního památkového ústavu, se snaží propagovat památky svou účastí na projektu „*Poznej české památky*“ či naučnou hrou „*Sestav si svůj svět*“. Mimo jiné spolupracuje velkobřezenský zámek i s nedaleko ležícím zámekem v Děčíně a poskytuje příchozím za určitých podmínek zvýhodněné vstupenky.

Kromě speciálních prohlídek a akcí, které jsou nabízeny, je možné na zámek Velké Březno navždy vzpomínat i za jiných okolností. Snoubenci si zde mohou říci své „ano“ ve dvou sálech, předzámčí nebo si pro svoji svatbu zvolit snad ještě více romantické prostředí přilehlého parku s rozkvetlými a vůní oplývajícími květinami.<sup>110</sup>

Jak úspěšné jsou poskytované služby návštěvníkům a jakým způsobem čelí zámek nepříznivým okolnostem, dokazuje hodnocení návštěvnosti za rok 2013, z kterého vyplývá, že na Velké Březno za toto období zavítalo 10 801 turistů, což v porovnání s rokem předchozím znamená zvýšení návštěvnosti.<sup>111</sup> Ze srovnání vyplývá, že v devadesátých letech se zámek potýkal s nižší návštěvností, která byla oproti roku 2013 téměř poloviční.<sup>112</sup>

---

108 Zámek Velké Březno - Akce. Oficiální stránky Zámku Velké Březno [online]. © 2013. [cit. 2013-11-11]. Dostupné z: [http://www.zamek-breznno.cz/e\\_download.php?file=data/editor/mini5cs\\_3.pdf&original=St%C3%A1tn%C3%AD+z%C3%A1mek+Velk%C3%A9+Březno++Akce+sez%C3%B3ny+2013.pdf](http://www.zamek-breznno.cz/e_download.php?file=data/editor/mini5cs_3.pdf&original=St%C3%A1tn%C3%AD+z%C3%A1mek+Velk%C3%A9+Březno++Akce+sez%C3%B3ny+2013.pdf)

109 Zámek Velké Březno - Pro školky. Oficiální stránky Zámku Velké Březno [online]. © 2014, 04.04.2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.zamek-vbreznno.cz/pro-skolky/>. Zámek Velké Březno - Pro školky. Oficiální stránky Zámku Velké Březno [online]. © 2014, 04. 04. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.zamek-vbreznno.cz/pro-skolky/>.

110 Zámek Velké Březno – Svatební obřady 2014. Oficiální stránky Zámku Velké Březno [online]. © 2014, 04. 04. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.zamek-vbreznno.cz/svatebni-obrady/>.

111 NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *Návštěvnost objektů ve správě Národního památkového ústavu v roce 2013*. Praha, 30. 1. 2014. Dostupné z: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/narodni-pamatkovy-ustav/tiskove-zpravy/news/13424-navstevnost-objektu-ve-sprave-narodniho-pamatkoveho-ustavu-v-roce-2013/>.

112 Průměrná návštěvnost zámku z let 1991- září 1998 je 5 167,875 turistů. BROŽ, T., et al. *Státní zámek Velké Březno: Pasportizace zpřístupněných hradů a zámků v České republice*. 1998. S. 8.

## 6. Další vybrané objekty v majetku velkobřezenské větve Chotků na našem území

Tato kapitola podává přehled o nejvýznamnějších stavbách ve vlastnictví rodu Chotků, jejich významem a využitím jejich staveb.

Dle Schematismu velkostatků v království Českém z roku 1894, vlastnili Chotkové z Chotkova následující majetek:<sup>113</sup>

Rudolf hrabě Chotek z Chotkova a Vojnína:

- Bělošice s Steršínem v okrese Bilina (bez zámku)
- Nové Dvory v okrese Kutná Hora (zámek v Kačíně u Nových Dvorů)
- Velkostatek Veltrusy v okrese Mělník (zámek Veltrusy)

Karel hrabě Chotek

- Velkostatek Velké Březno v okrese Ústí nad Labem (zámek ve Velkém Březně)
- Velkostatek Zahořany v okrese Litoměřice (bez zámku)

Rudolf hrabě Chotek de Chotkova a Vojnín:

- Radměřice s Jankovem a Vlčkoviciemi v okrese Votice (zámek v Radměřicích)

Bohuslav Chotek z Chotkova a Vojnína:

- Velkostatek Čivice v okrese Pardubice a Přelouč (bez zámku)

Ferdinand Chotek a Josefa Chotková:

- Velkostatek Volšov v okrese Hartmanice a Sušice (zámek ve Volšově)

Z výše uvedených velkostatků se zájem následující kapitoly bude upínat na ty,

---

<sup>113</sup> TITL, H. *Schematismus velkostatků v království Českém*. Žižkov: Knihtiskárna Jos. Baštáře, 1894, 1104, lxxx s. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=25569>. S. 91-100.

kteře byly pro dva nejvýraznější zástupce Chotků (Rudolfa hraběte Chotka a Karla hraběte Chotka) velmi podstatné. Ať již z hlediska správy velkostatků, centra volného času, střediska úřednické profese či jiných aktivit. Konkrétně se jedná o zámky Veltrusy, Nové Dvory, Kačina a v neposlední řadě Místodržitelský letohrádek v Praze.

## 6.1 Zámek Veltrusy



Obrázek 16: Zámek Veltrusy

### 6.1.1 Historický kontext

Osada Veltrusy zanechala své kořeny hluboko ve středověku – v souvislosti s „privilegiem Přemysla Otakara I. z roku 1228 pro klášter v Doksanech. Veltrusy byly původně panovníkovým, později církevním majetkem. Klášter je držel asi do roku 1410, od kdy se zprávy o majitelích různí.“<sup>114</sup>

Z pohledu této práce nás budou blíže zajímat dějiny pozdější, od 17. století. Roku 1697 získala Marie Terezie ze Scheidlerů po smrti svého otce následující osady: Jevíněves, Dědibaby, Ouholice, Veltrusy, Křivousy, též část Spomyšle, Chržína, Podhořan a Bukole, z nichž vytvořila panství Jevíněves – Veltrusy. O rok později získal jmenovaná panství věnem Václav Antonín Chotek.<sup>115</sup> Kromě uvedeného prvního majitele z řad Chotků, byly Veltrusy rovněž spojeny s dalšími zástupci rodu: Václavem Antonínem Chotkem, Rudolfem hrabětem Chotkem, Janem Karlem a Janem Rudolfem.

<sup>114</sup> ŠPECINGER, O. *Chotkovské Veltrusy*. 4. vyd. Kralupy nad Vltavou: Dům osvěty, 1962. S. 1.

<sup>115</sup> ŠPECINGER, O., pozn. 114, s. 2.

Následující informace se vztahují k vrcholně barokní etapě stavby zámku provedené na zakázku Václava Antonína Chotka. V roce 1704 vypracoval Giovanni Battista Alliprandi projekt na stavbu zámku. Stavba byla zahájena o dva roky později a prováděl ji stavitel Canevalle. Drobné změny plánu měly být provedeny Janem Blažejem Aichelem, nicméně hrubá stavba byla dokončena již v první polovině roku 1709. Následující léta byla ve znamení dekorativních prací a rovněž se pracovalo na vnitřním zařízení zámku. Štukovou výzdobu vytvářel Giovanni Domenico Spazio v letech 1709-1711 a sochařskou výzdobu realizoval František Antonín Kuen v roce 1711. Do roku 1712 se datuje ukončení stavby zámku, přičemž v témže roce bylo odsouhlaseno, aby se v zámecké kapli mohly konat bohoslužby.<sup>116</sup>

Inspirací veltruskému zámku se stal zahradní palác hraběte Althana v Rossau u Vídně od Johanna Bernarda Fischera z Erlachu z roku 1689-1693.<sup>117</sup> Veltruský zámek ve své nejranější fázi s dvojosými křídly působil jako lovecký zámeček nebo letohrádek. Tato podoba ovšem vydržela jen do roku 1750 či 1754. V uvedené první barokní etapě zámku bylo čestné nádvoří vyzdobeno kolonádou soch z dílny M. B. Brauna a elegantní dvojramenné schodiště sousošími od F. A. Kuena. Objekt byl rovněž charakteristický svojí stupňovitostí - od vstupu hlavní bránou přes přízemní hospodářské stavby, dále přes boční křídla vedoucí k dvoupatrovému ústřednímu válci.<sup>118</sup>

V polovině 18. století dochází v rámci přestavby k popření ústředního válce a rovněž ke změně funkcí u části budov. Některé hospodářské budovy nebo jejich části byly přesunuty do rozšířených křídel vybíhajících do nádvoří zámečku. Dokladem je chlév, který se změnil v konírnu, či jízdárna, jež se přebudovala na oranžérii.<sup>119</sup> V letech 1731-1732 postavil Václav Antonín Chotek u zámku ještě jízdárnu. Předpokládá se, že pro syny, kteří se vrátili z kavalírské cesty. Bohužel nedostatek pramenů zapříčinil, že víme velmi málo informací o stavebním vývoji zámku po roce 1736, kdy panství po svém otci převzal Rudolf Chotek.<sup>120</sup>

30. a 40. léta 18. století se nesou ve znamení úprav zámeckých interiérů. Jsou vytvořeny nejen přízemní mušlové pokoje s iluzivní malbou a dekorované mušlemi,

---

<sup>116</sup> ZAHRADNÍK, P. *O vzniku zámku ve Veltrusích*, In: Průzkumy památek 2/2001, ročník 8. S. 95

<sup>117</sup> ZAHRADNÍK, P., pozn. 116. S. 88.

<sup>118</sup> Zámek Veltrusy. [online]. © 2013 [cit. 2014-10-13]. Dostupné z: <http://www.guffoo.cz/veltrusy/index.php?nid=11466&lid=cs&oid=2842039>

<sup>119</sup> CERMAN, I. Mezi Vídní a Veltrusy. Rudolf Chotek a jeho letní rezidence. In: *Confluens: sborník historických a vlastivědných prací z Mělnicka*. Mělník: Regionální muzeum Mělník č. 5, 2005. ISBN 80-903453-2-8. S. 94.

<sup>120</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 240.

lasturami, ale i sala terrena je pozměněna do současné podoby. Tvoří ji otevřený, čtyřmi pilíři sklenutý prostor pod ústředním jádrem stavby, jenž je otevřen směrem do parku a čestného dvora. Sala terrena je dekorována malbami od kreslíře a grafika Jacquesa Callota, jenž vytvořil předlohu k iluzivním malbám zobrazující pohledy na oblohu, mořské krajiny i lovecké scény.<sup>121</sup>

Veltruský zámecký park založený v letech 1764-1830<sup>122</sup> je situován poblíž řeky Vltavy, která vytváří ostrov, na kterém se nalézá zámecký areál s parkem. Přičemž získal jméno „Ostrov“ („Insel“) uvedený v historických dokumentech odkazující na zámek nebo panství.<sup>123</sup> Nyní se park pyšní 80 druhy stromů a keřů od běžných až po cizokrajné. Za pozornost stojí jinan a velmi urostlé vejmutovky, z listnatých stromů tulipánovník či převislý habr. Park je pojat jako „okrasný statek“ (femme ornée), jenž společně s užitkovými a okrasnými plochami vytváří přírodní scenérii. Jádro parku určují dvě řady alejí – osová od zámku k Červenému mlýnu a okružní - od oranžerie k Egyptskému kabinetu.<sup>124</sup>

Francouzská zahrada u zámecké zahrady s geometricky ohraničenými záhony květin ozdobené vodotrysky, vázami a sochami, byla zničena povodní v roce 1764. Následně, jako reakci na další povodně v roce 1785, rozšířil Rudolf Chotek park až za pravý břeh pravého ramene Vltavy, čímž zvětšil rozlohu na 13 hektarů. Durdík uvádí, že Rudolf Chotek vystavěl v roce 1784 nový park anglického typu, na kterém se výrazně podílel zahradník Richard van der Schott, jehož socha je v parku umístěná. Připouští se, že park byl inspirován knihou C. C. L. Hirschfelda ze zahradnického prostředí, což dokazuje existence Hirschfeldova památníku v parku.<sup>125</sup> V roce 1793 vzniklo na jižní straně od zámku jezírko, na kterém pluly loďky. Od té doby pokrývá park celou plochu „Ostrova“.

Francouzský parkový sloh upřednostňující jednotu stavby a zahrady v duchu baroka začal ubývat na významnosti od druhé poloviny 18. století a nahradilo jej rokoko se svým obdivem k orientálním krajinám – zejména k čínským. Racionalismus ve spojení s touhou po poznání a cestování měl naproti tomu vliv na dovoz cizokrajných rostlin a na obchod s exotickými semeny. Tyto prvky jsou typické pro koncept okrasného anglického parku,

---

<sup>121</sup> Zámek Veltrusy. [online]., pozn. 118.

<sup>122</sup> Srov. HIEKE, K. *České zámecké parky a jejich dřeviny*. 1. vyd. Praha: SZN, 1984. S. 391. „1764-1885“.

<sup>123</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 238. Dle Cermana se jednalo o skutečný ostrov, který vznikl počátkem 18. století při jedné z povodní a zanikl v roce 1785, opět při záplavě.

<sup>124</sup> HIEKE, K., pozn. 122, s. 391-392.

<sup>125</sup> DURDÍK, T. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-62-1. S. 492.

jehož myšlenka byla mimo jiné postavená i na romantickém útěku člověka do minulosti. Od roku 1972 je součástí parku několik historizujících staveb, umělých zřícenin, rovněž stavby v asijském stylu, klasicistním antickém či architektura napoleonského empiru.<sup>126</sup>

Ze staveb, které se dochovaly dodnes, lze obdivovat Laudonův pavilón, kulatý „Chrám přátel venkova a zahrad“ – autor obou staveb je stavitel a architekt Matěj Hummel - a Dórský chrám (tzv. Jindřichův) od Jana Filipa Joendla. Podél řeky je k vidění mimo jiné i Egyptský kabinet, socha Marse a pavilón Marie Terezie, jenž byl taktéž zhotoven J. F. Joendlem, a Červený mlýn.<sup>127</sup>

### 6.1.2 Úloha stavby v prezentaci vlastníků

Dle Cermana zažívaly Veltrusy největší slávu za Rudolfa hraběte Chotka. Tento vlivný a vzdělaný muž, jakým bezpochyby byl, přijímal na svém zámku význačné návštěvy, a ačkoliv byl nucen často pracovně cestovat a pobývat v zahraničí (ve Vídni, v Schönbrunnu nebo Laxenburgu), na Veltrusích se věnoval lovu a trávil zde volné chvíle.<sup>128</sup>

Hrabě ve své funkci presidenta Vrchního komerčního kolegia podporoval manufakturního podnikání a Veltrusy byly i místem, které si vybral na prezentaci výstavy průmyslového zboží 30. srpna 1754. Současně se mu při této příležitosti podařilo na svém sídle pohostit i Marii Terezii, která právě v této době plánovala návštěvu Čech. Vše se odehrálo při prezentaci výrobků českých plátenických manufaktur v rámci vzorkového veletrhu, který Chotek spojil s velkolepou zámeckou slavností. Až posléze bylo zjištěno, že zmíněný veletrh by mohl být prvním průmyslovým veletrhem na světě.<sup>129</sup> V popředí stála významnější událost, jež byla upřednostňována – Velká jubilejní výstava v Praze roku 1891, která se konala k výročí století od velké výstavy z roku 1791.<sup>130</sup>

Cerman dále konstatuje, že účel stavby zámku nelze vztáhnout pouze na místo vhodné pro letní odpočinek a pořádání průmyslových výstav. Důkazem, že místo bylo pro Chotky významné, je vybudování rodinné hrobky ve filiálním kostele ve Veltrusech. Rudolf Chotek v poslední vůli uvedl, že by rád byl pohřben právě zde, jelikož očekával, že

<sup>126</sup> Historie parku. BRZÁK. *Zámek Veltrusy* [online]. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.veltrusy.net/parkk.htm>

<sup>127</sup> HIEKE, K., pozn. 122, s. 391.

<sup>128</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 92.

<sup>129</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 97. Cerman vyjádřil pochybnosti nad tím, zda považovat tuto akci za „vzorkový veletrh“. Dodává, že „nejvyšší kancléř uspořádal celou akci pro pobavení dvorské společnosti a dvořané ji také tak vnímali.“

<sup>130</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 97.



tím vytvoří základ rodinné hrobky.<sup>131</sup> Chotek usiloval o upevnění dynastického vědomí a posílení reprezentace. Ostatně právě kostel plnil funkci duchovního centra, rodinná hrobka strážila rodové paměti a zámek sloužil jako letní sídlo i místo pro všední život.<sup>132</sup>

Životní styl Chotků více přiblíží interiéry a funkce jednotlivých místností, na jejichž rekonstrukcích se v posledních letech podílí Eva Lukášová.<sup>133</sup> První prameny pochází až z období sedmdesátých let 18. století, takže je velmi komplikované provést přesnou rekonstrukci. Nicméně prvotní zdroj informací má původ v roce 1776 a sepsal jej chotkovský úředník Jan Křížek. Dle citovaného pramene se dozvídáme, že se hlavní obytné místnosti nacházely v prvním patře, podobně jako tomu bylo k vidění u vídeňských městských paláců.

Dle Cermana nelze nejednoznačně rozdělit zámecké pokoje na soukromé a veřejné ze zcela prostého důvodu. Využití jednotlivých místností se měnilo dle potřeby, měly však převážně společenskou funkci. První patro i přízemí bylo koncipováno, aby v případě nutnosti mohla vzniknout co největší ubytovací kapacita pro hosty. Proto se v původní koncepci budovy vyskytoval velký počet ložnic. Inventář z roku 1776 rozkrývá uspořádání pokojů. Na hlavním patře se nacházely tři apartmány sloužící jako soukromé místnosti, z nichž dvě byly ložnice po obou stranách zrcadlového sálu a třetí byl situován v jedné části z přistavěných částí zámku. Krom zmiňovaných apartmánů se na patře ještě vyskytovaly místnosti pro služebnictvo a „krbový pokoj“, který prý mohl ve výjimečných případech posloužit i jako jídelna.

V přízemí levého křídla byla umístěna kuchyně, pekárna a místnosti pro služebnictvo. Na opačné straně v přízemí pravého křídla se nacházela dokonce cukrárna. V této části přízemí byla rovněž kaple Povýšení sv. Kříže, která sloužila pro duchovní potřeby. Salón Marie Terezie se nacházel v západním křídle a svým rozložením byl velký a výstavný, čímž měl vyjádřit lojalitu k vládnoucí dynastii.

---

<sup>131</sup> RACH, kart 21, inv. č. 181. Také v: CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 97.

<sup>132</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 97.

<sup>133</sup> Více v: LUKÁŠOVÁ, E. *Historické interiéry a historický textil chotkovského zámku ve Veltrusích*, Zprávy památkové péče 65, 2005, s. 126 – 137 nebo LUKÁŠOVÁ, E. *Zámek Veltrusy – historický interiér jako neobyčejná cesta do minulosti. Ke koncepci zpřístupnění historických interiérů chotkovského zámku ve Veltrusích*, ZPP 68, 2008, s. 26 – 30.

## 6.2 Zámek Nové Dvory



Obrázek 17: Zámek Nové Dvory

Historie panství Nové Dvory nacházející se u Kutné Hory sahá až do roku 1410, kdy se hovoří pouze o hospodářském dvoře ve správě sedleckého kláštera. Zámek i kostel sv. Martina jsou data novějšího.

### 6.2.1 Historický kontext stavby

Panství Nový Dvůr vystřídal za dobu své existence mnoho vlastníků. Nejdříve zde stála tvrz uvedená v roce 1534 jako součást zboží, které přešlo roku 1569 na Jana Lukáše ze Žerotína. Později, v roce 1588 za Kašpara Melichara ze Žerotína, proběhla renesanční přestavba, v rámci které se Nové Dvory měly stát centrem samostatného panství. Bohužel se přestavbu nepodařilo dokončit, jelikož v její druhé fázi v roce 1607 Nové Dvory vyhořely. Podobný osud stihl zámek ještě jednou v roce 1639, kdy byl vypálen Švédy a ze stavby zbyly pouze obvodové zdi.<sup>134</sup> Další z významných vlastníků byl hrabě Bernard Věžník, který dostal panství do svých rukou v roce 1679 a o sedm let později skončil barokní přestavbu zámku. Během této výrazné rekonstrukce je spojena budova zámku s nedalekou kaplí sv. Martina přestavěné okolo roku 1683 s ještě nověji upravenými klasicistními interiéry a též arkádovou chodbou. Rovněž další křídla byla barokně upravena včetně fasád.<sup>135</sup>

<sup>134</sup> VLČEK, P. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-61-3. S. 388. Více: LEDR, J. *Děje panství a města Nových Dvorů*. 1. vyd. Brno: Garn, 2011, 240 s. ISBN 978-80-86347-16-5. nebo LEDR, J. *Děje panství a města Nových Dvorů*. Kutná Hora: Nákladem knihkupectví Karla Šolce, 1884. 240 s. Dostupné také z: <https://archive.org/details/djepanstvamstan00ledrgoog>

<sup>135</sup> VLČEK, P., pozn. 134, s. 389.

Zámek Nové Dvory získávají Chotkové v roce 1764, kdy zámek a ves odkoupil Jan Karel Chotek od předchozího majitele Karla Batthyányho. V roce 1787 přechází vlastnictví zámku na jeho syna Jana Rudolfa. Na dnešní podobě zámku má podstatný vliv právě Jan Rudolf Chotek, který provedl nápadnou rekonstrukci.<sup>136</sup>

Původně se zámek skládal ze dvou nádvoří - severního, jenž je dodnes zachováno, a jižního, které bylo tvořené arkádovým dvorem, jež svírala ze tří stran galerie podobná té dnešní.<sup>137</sup>

Součástí Karlovy přestavby bylo zbourání vchodu ze západní strany společně s parčíkem ležícím před ním. Tato plocha byla posléze zastavena hospodářskými budovami. Dále bylo zrušeno jižní křídlo arkádového dvora a „*zazděna galerie západního arkádového křídla do dnešní podoby. Na jižní straně obrácené k novodvorské bažantnici tak vznikl otevřený čestný dvůr s hlavním vjezdem do druhého nádvoří zámku*“.<sup>138</sup> Durdík se dokonce zmiňuje o tom, že si tu Karel Chotek nechal v zahradě postavit divadlo, které se ovšem nedochovalo.<sup>139</sup>

Přes veškeré snahy přebudovat zámek podle vlastních představ si Chotkové nechávají v letech 1802-1822 postavit zámek nový - Kačinu a zdejší movitost slouží od roku 1823 jako kanceláře a byty pro panské úředníky. V roce 1911 se stává majitelem panství hrabě Quido Thun Hohenstein.<sup>140</sup> Tento rod se přihlásil k německé národnosti, a proto mu byl majetek v roce 1945 zkonfiskován.<sup>141</sup>

Nyní je zámek ve vlastnictví obce a sídlí v něm základní škola. „*V některých místnostech zámku je zachována původní štuková výzdoba stropů a nástropní freskové malby. Architektonicky je významná galerie spojující vlastní objekt zámku a kostel, sloužící původně jako zámecká kaple a dvojramenné schodiště jdoucí z galerie do někdejší zámecké zahrady*“.<sup>142</sup>

### 6.3 Zámek Kačina

Zámek Kačina byl projektován jako letní sídlo hraběte Jana Rudolfa Chotka, jež měl do své podoby promítnout charakter svého majitele, tedy důstojného, váženého a

---

<sup>136</sup> DRUŽNÝ, D. *Zámek Nové Dvory*. [online]. [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://www.stredoceske-zamky.cz/zameknovedvory.html>.

<sup>137</sup> Zámek Nové Dvory. ČÍŽEK, J. *Hrady.cz* [online]. ©1995-2014 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.hrady.cz/?OID=1897>

<sup>138</sup> Zámek Nové Dvory. ČÍŽEK, J. *Hrady.cz* [online], pozn. 137.

<sup>139</sup> VLČEK, P., pozn. 134, s. 389.

<sup>140</sup> DRUŽNÝ, D. *Zámek Nové Dvory*. [online], pozn. 136.

<sup>141</sup> VLČEK, P., pozn. 134, s. 389.

<sup>142</sup> Zámek Nové Dvory. ČÍŽEK, J. *Hrady.cz* [online], pozn. 137.

bohatého šlechtice plnicího vysoké státní funkce, zároveň také člověka vzdělaného, věnujícího se uměleckým a vědeckým zájmům. Současně s těmito požadavky měla být budova dle klasicistního pojetí místem pro odpočinek. Syntézí těchto kritérií vyplynulo, že zámek by měl obsahovat knihovnu, divadlo a kapli.<sup>143</sup>

### 6.3.1 Historický kontext stavby

Macková tituluje letní sídlo hraběte jako „nejrozsáhlejší a nejvýznamnější klasicistní zámeckou stavbu v Čechách“.<sup>144</sup> Projekty dokumentující stavbu zámku je možné nalézt dva - jeden od francouzského architekta Bernarda Poyeta a druhý od Christiana Franze Schurichta z roku 1796, z nichž pouze druhý byl realizován s drobnými změnami navrženými Chotkem. Stavbu dozoroval Josef Philipp Jöndl, architekt a stavební poradce, který byl doporučen Jiřím Fischerem, profesorem architektury na stavovské technické škole v Praze. V posledních letech stavby převzal dozor stavby arcibiskupský rada v Olomouci Antonín Arche.<sup>145</sup>

Pro stavbu zámku byla vybrána jediná vyvýšenina v okolí rozlehlého panství v Nových Dvorech poblíž místa označeného „V Kačinách“ z několika důvodů. Jedním z důvodů bylo bažinaté území nacházející se okolo zmíněné lokality. Bezesporu i klasicistní ideály měly na rozhodnutí dopad. Jelikož vyvýšenina s budovou dodává již tak důstojné stavbě ještě majestátnější ráz.<sup>146</sup>

Stavba byla inspirována ruskými zámečky konce 18. století, které Jan Rudolf bezmezně miloval. Konkrétně si od svého stavitele zažádal o plány budov - Gatčina, Pavlovsk a Kamennoj Ostrov. Není vyloučeno, že jako inspirace posloužily i další ruské stavby. Nicméně hlavní předlohou se zdá být anglický zámek hraběte Templa ve Stowe.<sup>147</sup>

Počátek stavby zámku se datuje do roku 1802, z čehož napovídá datum v nápisu na vlysu hlavního portiku „MDCCCII – XXII“, ačkoliv ve stavebním deníku je vepsán podzim 1806. Stavba byla na čas přerušena, nevyhnula se i finančním obtížím, přesto se jí podařilo dokončit v roce 1823.<sup>148</sup>

---

<sup>143</sup> MACKOVÁ, Libuše. *Zámek Kačina*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1956. S. 26.

<sup>144</sup> MACKOVÁ, L. pozn. 143, s. 5.

<sup>145</sup> MACKOVÁ, L. pozn. 143, s. 5. Více: LEDR, J. *Děje panství a města Nových Dvorů*. 1. vyd. Brno: Garn, 2011, 240 s. ISBN 978-80-86347-16-5. nebo LEDR, J. *Děje panství a města Nových Dvorů*. Kutná Hora: Nákladem knihkupectví Karla Šolce, 1884. 240 s. Dostupné také z: <https://archive.org/details/djepanstvamstan00ledrgoog>

<sup>146</sup> MACKOVÁ, L. pozn. 143, s. 6, 7.

<sup>147</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 449.

<sup>148</sup> MACKOVÁ, L. pozn. 143, s. 6.

Nicméně rodina Jana Rudolfa na zámku nepobyla příliš dlouho. Shodou okolností Marie Sidonie Chotková, jeho choť, zemřela následující rok. V srpnu 1824 skonal i Jan Rudolf s hrabětem Janem Nepomukem. Hrobka v Nových Dvorech, ve které byl pochován Jan Rudolf i jeho otec Jan Karel, nese náhrobek: „*Hrabě Jan Rudolf Chotek vynikaje co státník, co otec rodiny, ochránce a pěstitel věd a umění, sdílel poctivě srdce své s mocnářem a rodinou, ano zapomněl i této, když jej mocnář volal.*“<sup>149</sup>

Přestože Jan Rudolf nestihl za svého života dokončit divadlo s kaplí, nechal jej dostavět alespoň jeho vnuk Jindřich. Avšak zámeckou kapli stejný osud nepotkal. Rod Chotků žil na Kačíně až do roku 1911, kdy vymřela zdejší větev. Posléze panství zdědil synovec posledního Chotka Quido Thun Hohenstein, který ho opustil počátkem 30. let pod tíhou zadlužení. Během 2. světové války využívali zámek příslušníci Hitlerovy mládeže a posléze nacistické jednotky SS.<sup>150</sup>

V roce 1950 slouží objekt jako výstavní plocha Zemědělského muzea, po roce 1995 se ke stávajícím zemědělským a potravinářským expozicím přidává přehled života společenských vrstev 19. století. Později je veřejnosti přístupná Chotkovská knihovna, divadlo a Chotkovská expozice. Od roku 2001 je zámek Kačina prohlášen národní kulturní památkou.<sup>151</sup>

Stavba je rozčleněna následujícím způsobem. V hlavním objektu se nalézají společenské místnosti a obydlí hraběcí rodiny, v kolonádových křídlech jsou umístěny pokoje pro hosty, v levém pavilonu knihovna a na opačném konci stavby nedostavěná kaple a divadlo dokončené až roku 1851.<sup>152</sup>

První místností, která se rozprostře při vstupu do hlavního pavilonu zámku, je vstupní místnost, za níž se nachází kruhový sál završený kupolí. Kruhový sál navazuje na taneční sál, jehož jedinou ozdobou je iónská římsa se zlacením a zrcadlová klenba. Ostatní sály v této části zámku plní buď společenskou či obytnou funkci. Ve zmíněných společenských místnostech jsou dalším jednotícím prvkem impozantní parketové podlahy se složitými ornamenty, stropy jsou ve většině místností malované, napodobující štukovou výzdobu. Vyřezávaný strop od řezbáře Kreutze je možné zhlédnout v salonu vedle

---

<sup>149</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47 s. 458.

<sup>150</sup> Zámek: Historie. *Zámek Kačina* [online]. © 2010 [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://www.kacina.cz/historie>

<sup>151</sup> Zámek: Historie. *Zámek Kačina* [online], pozn. 150.

<sup>152</sup> MACKOVÁ, L. pozn. 143, s. 12.

tanečního sálu. V suterénu hlavní budovy se nalézají hospodářské místnosti, kuchyň a byty služebnictva.<sup>153</sup>

V levém pavilonu je uložena knihovna, v které je situováno dvanáct mramorových sloupů s palmetovými hlavicemi nesoucí galerii a kupoli s malovaným kasetováním. V zadní části knihovny se nalézá schodiště na galerii dále vedoucí do horních pokojů.<sup>154</sup>

Pravému pavilonu byla předurčena knihovna čítající asi 40 000 svazků naučné i krásné literatury z 16. – 19. století a nedostavěná zámecká kaple.<sup>155</sup>

Propojení tří pavilonů zámku je dosaženo pomocí čtvrtkruhových kolonád, za nimiž se nacházely pokoje pro hosty, v suterénu hospodářské místnosti a v podkroví několik obytných místností v kombinaci s dalšími hospodářskými. Jednotlivá kolonáda je tvořena dvaceti římskodorskými sloupy.

Zámek Kačina je obklopen anglickým parkem, jehož počátky je možné sledovat již od roku 1789, je tedy starší než samotný zámek. V letech 1795-1796 byly do parku přidány romantické stavby vyrobené převážně ze dřeva – švýcarská chata, poustevna, rybářská a uhlířská chatrč, kaplička, domek s biliárem, tzv. anglický dům a templ. Z tohoto výčtu staveb se ovšem ani jedna nezachovala, podobně jako i vodní díla – vodopád.

Indikační skica z let 1838-1839 přináší představu o původním parku. Na vzniku zahrady se měl údajně podílet významný dendrolog, botanik a ředitel vídeňské botanické zahrady Joseph Jacquin. Západně od zámku se nacházely lesy s pravidelnou osnovou cest, která připomínala starší koncept zahradnického umění. Celá zahrada se nesla v barokním duchu. Iluzivní představu vyvolávala cesta jdoucí skrz dnes již vypuštěný rybník.<sup>156</sup>

Hieke uvádí, že se v parku nalézá asi 7 jehličnanů a 30 listnáčů. Příjemnou procházkou lze spatřit běžné smrky, borovice, modřiny, tisy nebo jalovce. Z listnatých stromů lze vyzdvihnout tulipánovník, nahovětvec kanadský, kapalta obecná, vistárie čínská a mnoho dalších.<sup>157</sup>

### **6.3.2 Úloha stavby v prezentaci vlastníků**

Jak již bylo řečeno, zámek měl plnit několik funkcí. Aby mohlo být dosaženo tohoto nelehkého zadání, bylo bezesporu nutné připravit kvalitní návrh. Rozdílná účelnost budovy byla vyřešena pomocí rozdělení stavby na tři části – na první pohled tři téměř

<sup>153</sup> MACKOVÁ, L. pozn. 143, s. 12, 13.

<sup>154</sup> MACKOVÁ, L. pozn. 143, s. 16.

<sup>155</sup> Zámek: Historie. *Zámek Kačina* [online], pozn. 150.

<sup>156</sup> VLČEK, P., pozn. 134, s. 295.

<sup>157</sup> HIEKE, K., pozn. 122, s. 170-172.

samostatné objekty, které jsou propojeny v jeden celek. Spojující myšlenkou bylo vytvořit obraz šlechtice, jež představuje ideál učeného státníka.

Chotek si nad hlavní portiku nechal umístit hrdý latinský nápis: „Jan Rudolf hrabě Chotek sobě, přátelům a potomkům 1822.“<sup>158</sup>

Pro tento účel byl zvolen prvek, který splňuje předchozí ideu a zároveň demonstruje unikátní propojení účelnosti – sloup. K rozlišení jednotlivých zón byly zvoleny různé druhy sloupů. Zatímco iónský sloup symbolizoval jednoduchost a půvab, dórský sloup značil strohost, mužnost, ale i sílu. Dalším druhem sloupu objevujícím se na Kačíně je řeckodórský sloup - nejsilnější a nejmužnější druh, představující rozum, ovládající sílu života. Iónský sloup je k vidění před hlavní obytnou částí. Na kolonádách je možné spatřit římskódórský sloup vyjadřující svou jednoduchostí podřadnost a neutrálnost.<sup>159</sup>

Dle Mackové hrál správný výběr a rozmístění sloupů stejně důležitou roli jako půdorys interiéru, proto nacházíme na stěžejních místech zámku – knihovně a vstupním sálu kruhový půdorys, který je vysoce kontrastní s přímými a rovnými stěnami ve zbylém interiéru. Bylo záměrem architekta upozornit na zmiňované dva sály, jelikož chtěl zdůraznit spíše jejich krásu než účel, čímž si mohl dovolit použít, jindy striktně zakázané, oblé linie půdorysu. Důležitost kruhového vstupního sálu byla více podtržena korintskými pilastry, které prezentují nádheru a vznešenost. Knihovna se měla nést v podobném duchu vznešenosti, ale na rozdíl od vstupního sálu, měla budit dojem mystické nádhery, proto zde byla zvolena palmetová hlavice s články iónské římsy.<sup>160</sup>

Architekt Schuricht i stavbu provádějící Jöndl využili při stavbě zámku velmi málo dekorativních prvků a když již byly použity, byly aplikovány velmi promyšleně. Stavba zámku zcela naplňuje myšlenku klasicismu – „dosáhnout s minimálními prostředky maximálního estetického a ideového účinku“<sup>161</sup> při zachování principu jednoty trvanlivosti, účelu a krásy.

Dosud bylo o Chotkovi referováno jako o vzdělaném učenci a šlechtici, avšak Cerman posunul ideu zámku a s ním souvisejícího vlastníka do dalšího rozměru. Osobnost Chotka je na zámku promítnuta také do kontextu zemědělství a v ideálu zemědělce.<sup>162</sup> Vraťme se ještě k zobrazení a symbolice portik, které jsou pro zámek tolik

<sup>158</sup> MACKOVÁ, L. pozn. 143, s. 26.

<sup>159</sup> MACKOVÁ, L. pozn. 143, s. 26-30.

<sup>160</sup> MACKOVÁ, L. pozn. 143, s. 31.

<sup>161</sup> MACKOVÁ, L. pozn. 143, s. 5.

<sup>162</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 453.

charakteristické. Zámek evokuje podobu antického chrámu, jehož střed zaujímá nejvyšší budova s trojúhelníkovým štítem s řadou dórských sloupů, které lemují stavbu až k samému pravému a levému křídlu.<sup>163</sup>

Na předním portiku směřujícím do dvora je zobrazena alegorie lovu a zemědělství, na portiku z opačné strany je znázorněna alegorie Flóry. Oba basreliéfy vytvořil vídeňský sochař A. Schrott. Konečná sochařská výzdoba reliéfů byla provedena v letech 1827 – 1830 pražským sochařem Václavem Prachnerem. Oba zmínění umělci pracovali dle předloh pražského malíře Josefa Berglera.



**Obrázek 18: Alegorie lovu a zemědělství na předním portiku na zámku Kačina**



**Obrázek 19: Alegorie Flóry na portiku na zámku Kačina**

Samostatně stojící budova knihovny, do této doby velmi neobvyklé řešení, znázorňující duchovní účel stavby byla dekorována bočním portikem zdobeným basreliéfem s římskou bohyní moudrosti Minervou a čtyřmi ženskými postavami - Gráciemi. Ženy mají symbolizovat kvadrimum svobodných umění – geometrii, astronomii, aritmetiku a muziku a navrhl je Josef Bergler.

<sup>163</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 453.





**Obrázek 20: Alegorie moudrosti na portiku na zámku Kačina**

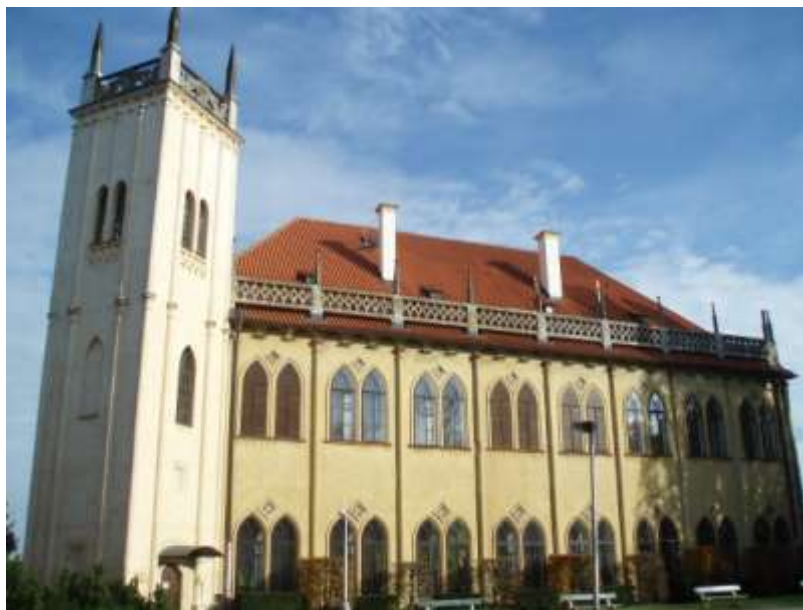
Na předním portiku identické budovy, stejně jako i na portiku divadla, lze nalézt symbol slunce, který ilustruje tradiční symbol poznání.

Třetí portikus knihovny směřující do zahrady je opatřen Davidovou hvězdou s včelou uprostřed a na nich sedící sova, přičemž včela odkazuje na Ježíše a hvězda na židovské náboženství. Vedle Davidovy hvězdy leží otevřená kniha, v které je vepsána římská číslice II a proškrtnutá nula. Po obou stranách hlavního motivu leží vědecké nástroje – pravítka, glóbus, paleta se štětcem, knihy položené hřbetem k divákovi zmiňující intelektuální činnost.



**Obrázek 21: Portikus na zámku Kačina**

## 6.4 Místodržitelský zámek Královská obora



Obrázek 22: Místodržitelský zámek

Letohrádek z fotografie lze nalézt v pražském parku „Stromovka“ neboli Královské oboře, který sousedí s holešovickým Výstavištěm a vymezují ji ulice Za elektrárnou a Nad Královskou oborou a přírodní hranici tvoří slepé rameno Vltavy pojmenované Malá říčka.<sup>164</sup> Zámek se tyčí nad 95 hektarovým parkem a vytváří tak jednu z dominant obory.

### 6.4.1 Historický kontext stavby

Durdík o rané stavbě referuje jako o „hradu v Královské oboře v Bubenči“ (dříve v Ovenci), až později jako o Místodržitelském letohrádku.

Do současné doby stále není objasněné, v jakém roce zde vznikl malý hrad. Předpokládá se, že ho založil Přemysl Otakar II. Nedostatek písemných zpráv o něm souvisí s faktem, že hrad byl příslušenstvím Pražského hradu, a nebyl proto uváděn samostatně. Příslušenství k hradu je oficiálně potvrzeno až v roce 1319.<sup>165</sup> V době jagellonské je hrad nepřímo zmíněn v rámci rekonstrukce zpustlé obory konající se od roku 1486.

Nicméně je známo, že v roce 1502-1503 zde byla provedena výmalba pokojů malířem Romanem Vlachem. Jádrem stavby je původně pozdně gotické z let 1495-1502, na kterém se podílel Benedikt Ried. Podle vyobrazení z roku 1502 je pravděpodobné, že

<sup>164</sup> Královská obora - Stromovka. PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA. *Prague Welcome* [online]. Praha, © 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: <http://www.praguewelcome.cz/srv/www/cs/objects/detail.x?id=60304>

<sup>165</sup> DURDÍK, T., pozn. 125, s. 182.

stavbu dříve obklopovaly arkády po všech jejích stranách, nejspíše dřevěné.<sup>166</sup> Vlček uvádí, že „zde vznikla první stavba připomínající italský typ předměstské vily, inspirovaná patrně o něco starším letohrádkem v budínském Nyéku“.<sup>167</sup> Předpokládá se, že zdejší stavba sloužila jako inspirace k zámečku Belvédér u Pražského hradu. Z let 1495-1496 pocházejí i dodnes dochovaná okna a schodišťová věž s plastikou českého lva.<sup>168</sup>

Za doby Habsburské, v důsledku stavby nové obory Hvězda, se pozornost od Královské obory přesouvá k nově vybudované oboře.<sup>169</sup>

Hrad byl založen na zcela nevýhodné poloze. Oproti dnešnímu stavu byla upravena západní strana od hradu nasypáním mohutné terasy. Jednalo se o „jednodílný obdélný hradební areál na západě s polookrouhlým, na východě s pravoúhlým obrysem. V místě jeho spoje s východním pokračováním oborní zdi se nalézá dvojboký baštovitý výstupek nejasného účelu“.<sup>170</sup> Durdík soudí, že v místě vyústění se mohl nalézat hradní příkop. Již zaniklou zástavbu může naznačovat rovná západní stěna s pravoúhlými nárožními.<sup>171</sup>

První úpravy stavby proběhly v letech 1578-1579 za Rudolfa II., prováděly se tesařské práce – Andreas Altman, stavitel Ulrik Aostalli.<sup>172</sup> Vlček se domnívá, že následující úpravy byly vytvořeny po třicetileté válce, o čemž svědčí půdorysy z roku 1727, které zaznamenávají stavbu obdobnou Belvédéru s renesančními klenbami, které poukazují na obrovskou přestavbu z konce 16. století.<sup>173</sup>

Poslední význačná přestavba se konala po roce 1804, ve které došlo na gotizující přeměnu s pomocí Jiřího Fischera a Jana Filipa Joendla. Do roku 1806 měla být stavba pod dozorem Ignáce Aloise Palliardiho skončena. Na kamenické práci se podíleli Ignác Platzer a Josef Kranner. Mělo se jednat především o zásahy na vnější fasádě objektu s tím, že renesanční podoba interiérů zůstala zachována. Zmíněná neogotická přestavba letohrádku se odehrávala za Jana Rudolfa Chotka a budova měla sloužit jako letní sídlo nejvyššího purkrabí a obora jako veřejnosti přístupný anglický park. Tato úprava je dokladem jednoho z nejstarších projevů romantismu v české architektuře.<sup>174</sup>

---

<sup>166</sup> DURDÍK, T., pozn. 125, s. 183. Durdík oponuje, že je pravděpodobnější, že ochoz byl zděný a za Rudolfa II. nahrazený nebo obezděný dnešním.

<sup>167</sup> VLČEK, P., pozn. 134, s. 370.

<sup>168</sup> DURDÍK, T., pozn. 125, s. 183.

<sup>169</sup> DURDÍK, T., pozn. 125, s. 182.

<sup>170</sup> DURDÍK, T., pozn. 125, s. 183.

<sup>171</sup> DURDÍK, T., pozn. 125, s. 183.

<sup>172</sup> VLČEK, P., pozn. 134, s. 370.

<sup>173</sup> VLČEK, P., pozn. 134, s. 370.

<sup>174</sup> DURDÍK, T., pozn. 125, s. 183.

„V areálu hradu dnes stojí vlastní obdélná budova letohrádku v průběhu severní strany a západně od ní mimořádně nepravidelná protáhle polokrouhlá budova s pozůstatkem vystupující okrouhlé věže.“<sup>175</sup> Zmíněná budova vznikla spojením několika objektů během neogotické přestavby. Podrobnější informace o budově zatím nejsou známy.

V současné době patří Národnímu muzeu a složí jako archiv a studovna časopisů Národního muzea v Praze.<sup>176</sup>

### **6.5 Shrnutí památek ve vlastnictví nejvýznamnějších členů velkobřezenské větve Chotků**

Jak již bylo naznačeno v kapitole věnující se historii chotkovského rodu, Chotkové museli překonat neskonalé překážky, aby mohli vstoupit na tak prestižní úřednickou dráhu a dosáhnout takového postavení ve společnosti, jež se jim za doby největší slávy podařilo získat.

Například pobělohorská doba, ve které činy Jiřího a Karla Chotkových znamenaly pro pozdější generace naprostou zkázu, byla jedna z temných dějin Chotků.<sup>177</sup> Opačný výsledek přinesla rozhodnutí Václava Antonína Chotka. Jmenovaný Chotek, přestože se narodil jako bezzemek a nepocházel z bohaté rodiny, podnikl kavalírskou cestu, čímž si vytvořil předpoklady k zajištění dostatečně reprezentativního životního stylu a dále svůj rod povznášel majetkově i symbolicky.<sup>178</sup>

Další generace Chotků – Jan Karel a Rudolf Chotek se na svoji cestu k úřednickému povolání dlouho připravovali. Bratři šli slibné kariéře naproti absolvováním kavalírské cesty, při níž studovali na významných univerzitách. Rudolf byl oproti bratrovi zvýhodněn pozicí prvorozeného syna, který měl dědit po otci a nastoupit do role „otce domu“ či „vrchnosti“.<sup>179</sup> V této době, ve dvacátých letech 18. století, stejně jako ve stoletích předcházejících, se mezi šlechtickými rodinami vytvářela důležitá síť sociálních kontaktů. U Chotků byla zásadní známost se šlechtickou rodinou Kinských. A to i přesto, že se hraběti Rudolfovi podařilo získat důležité postavení jako státní úředník,

---

<sup>175</sup> DURDÍK, T., pozn. 125, s. 183.

<sup>176</sup> Oddělení časopisů Knihovny Národního muzea. MINISTERSTVO KULTURY. *Národní muzeum* [online]. [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: <http://www.nm.cz/Knihovna-nm/Oddeleni-KNM/Oddeleni-casopisu-Knihovny-Narodniho-muzea/>

<sup>177</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 58. Karel Chotek byl po konfiskacích z let 1632-1633 naprosto ožebračen, ztratit totiž všechny získané statky a zbyly mu jen Bělušice.

<sup>178</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 60.

<sup>179</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 91.

nelze jej jednoznačně zařadit do „úřednické“ či „služebné“ šlechty. Snažil se totiž zapojit i do správy svých panství.<sup>180</sup>

Další významnou nevýhodou rodiny bylo to, že nepatřili k bohatým aristokratům s knížecím titulem a několika fideikomisy.<sup>181</sup> Chotkové náleželi k „úřednické šlechtě“, která vznikla z nižší šlechty pozdního středověku a v 18. století si polepšila svůj titul a značně rozšířila svůj pozemkový fond. Dokonce Cerman tvrdí, že „žádný jiný rod v čele centrálních úřadů tereziánské éry nevzešel z tak nuzných poměrů“.<sup>182</sup> Pozemkové državy Chotků začaly vznikat až na sklonku 17. století. Lze říci, že veškerá panství, kromě Bělušic, Skršína a Verněřova, pocházela z věna Marie Terezie ze Scheidlern, jehož základ tvořilo panství Horní Beřkovice. Nutno podotknout, že věnem s Marií Terezií byla získána pouze část majetku, zbytek byl postupně dokupován. Centrum panství se nacházelo v Jevíněvsi.<sup>183</sup>

První oficiální potvrzení šlechtictví získávají Chotkové před samotným uvedením do svých úřadů – v roce 1702, kdy jsou povýšeni do stavu svobodných pánů. Až teprve po nástupu Marie Terezie na trůn začíná nejvýznamnější chotkovské období v čele nejvyšších úřednických institucí. Nejdříve budovali kariéru v armádě a ve správě území dočasně okupovaných rakouskou armádou, nebo byli vysláni na diplomatickou misi. V roce 1739 se stal Rudolf Chotek prezidentem Vrchního komerčního direktoria in publicis et cameralibus a tím započal úspěšnou elitní úřednickou dráhu Chotků, jež stáli v čele nejvyšších správních a dvorských úřadů po dvě generace do stavovského hnutí po smrti Josefa II. Až rezignací Karla Chotka roku 1843 se stahují ze zemských úřadů.

Již jsme si shrnuli, jakým překážkám museli Chotkové čelit a úspěšně je překonat, aby mohli získat pozice ve státní správě. Nyní přesuňme pozornost na jejich sídla a zrekapitulujme si, jaké funkce sídla plnila, jakým způsobem reflektovala osobnost majitele, jak se vyvíjela společně s vlastníky, jaké úzké vztahy byly provázány mezi architekty, kteří s nimi spolupracovali a jak význační autoři to byli.

Jak dokládá názorná ukázka u Rudolfa Chotka, bylo velmi obtížné skloubit místo svého pobytu a panství s vykonávanou profesí. Zpočátku mladý Chotek deklaroval, že by rád žil na venkově – ve Veltrusích, avšak byl nucen svoje rozhodnutí přehodnotit po návratu k vídeňskému dvoru. Zatímco Rudolf vykonával své poslání u dvora, kontrolu

<sup>180</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 92.

<sup>181</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 98

<sup>182</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 172.

<sup>183</sup> CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*, pozn. 47, s. 214. „Scheidlernský majetek patřil de jure Marii Terezií Chotkové rozené Scheidlernové a po její předčasné smrti jej její manžel pouze spravoval, dokud děti nedosáhly plnoletosti.“

hospodaření nad panstvím převzal jeho otec, který dohlížel na správce. I po smrti otce nebyl Rudolf tím, kdo by svá panství kontroloval. Hospodařením se prokazatelně začal zabývat až v roce 1754 a stal se novým typem šlechtického hospodáře, který se nejen osobně angažuje v hospodářství, ovšem se i vzdělává v zemědělských vědách a zdokonaluje zemědělskou výrobu, čímž zvyšuje i své příjmy.<sup>184</sup>

Zámek venkovské vrchnosti plnil několik funkcí – stal se soukromým sídlem, soustředila se zde administrativní činnost a rovněž stavba vyjadřovala šlechtickou lokální autoritu. Velkolepá venkovská sídla si nechávala stavět pozemková i úřednická šlechta. Pro ně byla charakteristická rezidenční síť vytvořená několika paláci v hlavních městech dědičných zemí a z venkovských movitostí na vlastních državách. Konkrétně Rudolf Chotek využíval kromě zmíněných obydlí i rezidence svého bratra ve vídeňském Josefsstadtu, zámek Nové Dvory a tvrz v Bělušicích.

Kubeš ve své dizertační práci uvádí, jakými motivačními zdroji byli šlechtici povzbuzováni, aby si nechali nové sídlo postavit či přebudovat a proč neváhali vynaložit nemalé finanční prostředky právě do zmíněných staveb. V tomto směru pojednává o „*racionální investici směřovanou ke zvýšení osobní i rodinné prestiže*“.<sup>185</sup> Zmiňuje se i o snaze vyniknout nad ostatní a s motivací rovněž souvisí myšlenkové stereotypy, které byly určovány sociálním statusem. Jedním ze stereotypů může být „*těsné spojení hodnot spjatých s existencí vlastního sídla a snahou o zachování památky na svou osobu a rod*“.<sup>186</sup> Soukromé sídlo šlechticů prezentovalo velmožovo postavení navenek ať již ve smyslu jeho urozenosti, postavení u dvora, či financí. Ve všech těchto případech měla reprezentace šlechtice co do činění s prestiží. Jakkoli zásadní byla vnější podoba residence, podstatnou roli hrál i interiér a taktéž i to, jakým způsobem splňoval sociální požadavky doby a majitelů. Šlechtic byl proto velmi poctěn, pokud jeho sídlo navštívila společensky uznávaná osoba výsostného postavení, jakým mohla být Marie Terezie, která zavítala na zámek Kačín.

I výběrem architektů zvučných jmen dávaly Chotkové najevo, jakým postavením se ve své době mohou pyšnit a jak velký reprezentační účel svým stavbám kladli. Architektura 1. poloviny 19. století se odvíjí od dvou evropských vývojových center – Vídně a Prahy. Přičemž Vídeň zaujímá v tomto porovnání primární význam a vídeňští

---

<sup>184</sup> CERMAN, I. Chotkové: příběh úřednické šlechty, pozn. 47, s. 220.

<sup>185</sup> KUBEŠ, J. Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740). České Budějovice, 2005. Dizertační práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Historický ústav. Vedoucí práce Václav Bůžek. S. 59.

<sup>186</sup> KUBEŠ, J., pozn. 185, s. 59.

architekti se uplatňují na stavbách zejména na jižní Moravě, příležitostně i ve východních Čechách. Jedná se o Josefa Kornhäusela (Dianin chrámek či pavilon Tří grácií v Lednici) a Josefa Hardtmutha (taktéž Lednice).<sup>187</sup> Do této kategorie architektů lze zařadit i Ludviga Förstera, německého architekta rakouského původu, který v době stavby zámku ve Velkém Březně své velkolepé projekty ve Vídni a Brně ještě nerealizoval.

V Čechách působí žáci vídeňské akademie Jindřich Koch, dvorní architekt rodiny Kinských, Jindřich Hausknecht a též dvorní stavební rada Petr Nobile, tvůrce empírové architektury a přestavby Koňské brány v Praze. Avšak nejvýrazněji se do historie zapsal Jiří Fischer, především svým vlivem na stavební činnost z pozice zemského stavebního ředitele a profesora na Pražském polytechnickém institutu a rovněž „vychovatele architektů“.<sup>188</sup> A právě Jiří Fischer se podílel rovněž na projektech související s rodinou Chotků – zámku Kačina a letohrádku v Královské oboře v Praze.

Jan Filip Jöndl a Antonín Arche se řadí mezi Fischerovy žáky. Všichni tři se podíleli na úpravách a realizaci zámku Kačina. Ačkoliv Jöndl zanechal své stopy na několika významných objektech (v našem případě je zajímavé, že navrhl v roce 1820 rodině Chotků hrobku), je velmi považován za publikování knihy z let 1828-1831 „Die landwirtschaftliche Baukunst“, která podává přehled o zemědělských a hospodářských budovách v půdorysném zobrazení, řezech a architektonických formách.<sup>189</sup> Jöndl je kromě Kačiny spojen s projektem na letohrádku v Praze a se stavbami v zámeckém parku Veltrusy.

Antonín Arche na rozdíl od svého učitele, který proslul úsilím o řád, jež je romanticky porušován, preferoval úměrnost, lehkost a půvabné zasazení do krajiny. Arche se stal stavitelem kroměřížského arcibiskupa a z jeho staveb lze jmenovat Maxův Dvůr v Kroměříži, původně arcibiskupský kravín.<sup>190</sup>

Z dalších slavných jmen nelze opomenout Josefa Krannerera, který je spojen nejen s dostavbou Chrámu sv. Víta v Praze, ale také s projektem parkového prostranství s pomníkem Františka I. v Praze, s Petřínskými sady a Místodržitelským letohrádkem. I rakouský sochař Matyáš Bernard Braun měl svojí zásluhu na parku ve Veltrusech a pozornost jistě zaslouží i drážďanský architekt Christian Franz Schuricht, jehož projekt byl spojen se zámekem Kačina.

---

<sup>187</sup>BENEŠOVÁ, M. *Česká architektura v proměnách dvou století: 1780-1980*. 1. vyd. Praha: SPN, 1984. S. 94.

<sup>188</sup>BENEŠOVÁ, M., pozn. 188, s. 95.

<sup>189</sup>BENEŠOVÁ, M., pozn. 188, s. 105.

<sup>190</sup>BENEŠOVÁ, M., pozn. 188, s. 105, 108.

Pokud seřadíme jmenovaná sídla Chotků chronologicky, pak se nám nabídne zajímavé srovnání slohů a přestaveb. První stavba s nejasným datem vzniku, avšak s prokazatelným gotickým jádrem z let 1495-1502, je Místodržitelství zámek v Královské oboře v Praze. První renesanční přestavba je datována do druhé poloviny 16. století (1578-1579), další úpravy probíhaly dle novogotického slohu a týkaly se především interiérů.

Další objekt v pořadí, kterému se práce věnovala, byl zámek Nové Dvory. Na tomto místě byla v roce 1534 nejprve zbudována gotická tvrz, v roce 1588 probíhala renesanční přestavba, která ovšem nebyla dokončena a zámek vyhořel. V roce 1678 jsou dohledatelné zmínky o barokní přestavbě.

Dále v pořadí následuje zámek Veltrusy z 1. poloviny 18. století, který ve své původní podobě patřil k nejvýznamnějším dílům vrcholného období barokní architektury v Čechách, a to i přes jeho pozdější úpravy. Po roce 1804 následovala klasicistní úprava a poslední zásadní stavební oprava proběhla na přelomu 80. a 90. let 20. století, kdy byly rebarokizovány fasády hlavní budovy a ujednoceny fasády křídel čestného dvora.<sup>191</sup>

Mezi poslední dva zámky patří Kačina, dostavěn v klasicistním slohu roku 1823 a úplně nejmladším se stává zámek Velké Březno postavené v roce 1842-1844 v empírovém slohu a přestavěné 1884-1885 v novorenesanci.

---

<sup>191</sup> Zámek Veltrusy - Historie zámku. *Zámek Veltrusy* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.zamek-veltrusy.cz/historie-zamku/>



## 7. Návrh praktického využití diplomové práce

Závěrečná kapitola se věnuje praktickému využití tématu práce v oblasti vzdělávání. Návrhy využití práce budou vhodné jak pro žáky základních škol, tak i pro studenty středních škol.

### 7.1 Využití diplomové práce pro žáky základních školy

Projekt: „Pátrání po architektonických stopách velkobřezenských Chotků“

#### Hlavní záměr projektu:

Hlavním cílem návrhu je seznámit žáky zábavným způsobem s významným šlechtickým rodem, který se angažoval nejen na úřednických, ale i hospodářských pozicích, v českých zemích. Rovněž by žáci měli poznat stavby, které jsou úzce spojeny se jménem Chotků.

Smyslem projektu je vybudovat u žáků kladný vztah k historii, podnítit jejich zvědavost a zájem. Dalším, neméně významným cílem, je důkladněji poznat památky v okolí a uvědomit si jejich ojedinělou hodnotu.

Předpokládaná délka projektu je stanovena na týden, přičemž je možné využít dalších zde uvedených návrhů a pojmout projekt dlouhodoběji. Projekt je realizován převážně v rámci vzdělávacích oborů výchova k občanství a dějepisu – oba předměty náleží do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Projekt je koncipován jako opakování celku Člověk ve společnosti a souvisí s učivem týkajícím se kraje, regionu a obce. Žáci by se v průběhu práce měli seznámit s velkobřezenským rodem Chotků, jejich sídly a upevnit si znalosti z oblasti architektury. Výstupem žáků by měl být plakát, který je zpracován v rámci skupiny.

#### Uplatnění projektu:

- ročník: 7. ročník
- mezipředmětové vztahy: zeměpis, dějepis, výtvarná výchova, výchova k občanství, informační a komunikační technologie

- klíčové kompetence:<sup>192</sup> kompetence k učení (sběr informací), kompetence k řešení problémů (spolupráce ve skupině), kompetence komunikativní (písemné zpracování projektu), kompetence sociální a personální (rozvíjení mezilidských vztahů), kompetence občanské (podpora hodnot národní, evropské i světové kultury)
- průřezová témata: osobností a sociální výchova (rozvoj dobré komunikace a dovedností pro spolupráci), výchova demokratického občana (umožňuje participovat na rozhodnutích celku s vědomím vlastní odpovědnosti za tato rozhodnutí a s vědomím jejich důsledků), výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (podporuje pozitivní postoje k tradičním evropským hodnotám), environmentální výchova (vede k vnímavému a citlivému přístupu k přírodě a přírodnímu a kulturnímu dědictví), mediální výchova (učí využívat potenciál médií jako zdroje informací, kvalitní zábavy i naplnění volného času)

### **Cíle projektu:**

Hlavní cíl projektu je vytvořit u žáků kladný vztah k historii a povzbudit zvědavost a podnětenost k ní. Rovněž si projekt klade za cíl poznat památky v okolí a uvědomit si jejich ojedinělou hodnotu.

### **Typ projektu:**

- dle účelu: problémový a sociální
- dle navrhovatele: uměle připravovaný
- dle způsobu organizace: vícepředmětový (integrace předmětu dějepis, výchova k občanství, výtvarná výchova a informační a komunikační technologie)
- dle prostředí: školní, mimoškolní, (domácí)
- dle času: střednědobý (týden)
- dle informačních zdrojů: kombinace volného a vázaného informačního zdroje
- dle počtu zúčastněných: skupinové

---

<sup>192</sup> Dle Rámcového vzdělávacího programu jsou stanoveny klíčové kompetence, vzdělávací oblasti a očekávané výstupy v jednotlivých vzdělávacích oblastech. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>

### **Výstup projektu:**

- Výstupem projektu bude plakát, který bude vystaven uvnitř školní budovy a bude soutěžit o nejhezčí plakát projektu „Pátrání po architektonických stopách Chotků“.

### **Realizace projektu:**

Plán předpokládá, že žáci mají základní znalosti o uměleckých slozích a architektuře, jež jim byly sděleny v hodině výchovy k občanství v sedmé třídě.

Základ projektu tvoří exkurze na státním zámku Velké Březno. Před prohlídkou zámku obdrží studenti pracovní listy, které, na základě průvodcem přednesených informací a vlastních znalostí, vyplní a odevzdají k vyhodnocení. Po absolvování exkurze budou žáci téma graficky zpracovávat. Při tvorbě plakátu mohou žáci využít informace z pracovního listu, z vyučovací hodiny nebo materiálů, které pro ně připraví učitel. Posléze záleží na žácích a jejich domluvě, které informace na plakátu zveřejní a jak ho graficky pojmu. Nad průběhem práce dohlíží učitel a schvaluje žákům zveřejněné informace a grafickou podobu.

### **Předpokládané činnosti:**

První hlavní částí projektu je exkurze na zámku Velké Březno a absolvování prohlídky zámku, poté žáci vyplňují pracovní list a v závěrečné fázi vytvoří plakát, na kterém využijí své vědomosti.

### **Předpokládané pomůcky:**

Počítače s přístupem na internet, odborná literatura, popřípadě fotoaparát, výtvarné potřeby – např. papír, nůžky, barvy, štětce, lepidlo, atd.

### **Realizace projektu:**

#### **Motivace**

Žákům je položena kvízová otázka „Víte, co má společného? – zámek Velké Březno, nejvyšší purkrabí, novoroční „péefko“, zámek Veltrusy a šlechtický rod?“ Žáci jsou informováni, o jakém šlechtickém rodu budou projekt zpracovávat. Je na učiteli, zda dětem ukáže obrázky představitelů Chotkovské dynastie z Velkého Března nebo zda jim přehraje poslechové vyprávění o Karlovi Chotkovi. Učitel vysvětlí, že se projekt bude také týkat staveb, které nechali Chotkové postavit.

### Zdroj:

VESELÝ, J. 867. schůzka: Nejvyšší (a nejlepší) český purkrabí. In: *Český rozhlas: Toulky českou minulostí* [online]. © 1997-2014 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: [http://www.rozhlas.cz/toulky/vysila\\_praha/zprava/867-schuzka-nejvyssi-a-nejlepsi-cesky-purkrabi--1006231](http://www.rozhlas.cz/toulky/vysila_praha/zprava/867-schuzka-nejvyssi-a-nejlepsi-cesky-purkrabi--1006231)

Učitel žáky seznámí s činnostmi, které je v rámci projektu čekají, a popíše jim detaily projektu (části projektu, termín odevzdání, atd.). Učitel rozdělí studenty do skupin (podle vlastního uvážení či losem). Poté již následuje exkurze na zámku, při které žáci vyplňují pracovní listy. Žáci dále projekt realizují v rámci hodin výchovy k občanství či dějepisu. Do této doby pracovali žáci spíše individuálně, nyní si ve skupině doplní a zkontrolují pracovní listy. Posléze předloží učiteli listy ke kontrole. Pokud by se žákům zdály informace nedostatečné, pak je učitel může odkázat na literaturu či internetové zdroje. V této fázi žáci sbírají informace, rozdělují si role ve skupině a diskutují o podobě plakátu. K samotnému vypracování plakátu dochází na hodině výtvarné výchovy či informačních a komunikačních technologií. V poslední fázi jsou činnosti vyhodnoceny, ať již samotnými členy a učitelem, pak i v rámci soutěže, ve které vítězná skupina získá menší pozornost. Nebude hodnocen pouze finální produkt projektu, ale učitel také přihlédne k jeho realizaci a spolupráci mezi členy skupin. Při hodnocení budou brány v potaz následující dílčí aspekty:

- ochota a schopnost spolupráce a komunikace jednotlivce
- účast na projektu a přínos jednotlivce pro skupinu

Nejprve budou žáci hodnotit sami sebe, popíšou spolupráci na projektu, jakou dílčí úlohu v něm hráli. Dále uvedou, jak se jim s ostatními spolupracovalo, jaká ve skupině byla atmosféra, zda by se jim projekt zamlouval, jakou negativní stránku projektu viděli a zda by se v budoucnu chtěli podílet na podobném projektu.

Sebehodnocení žáka může učitel využít jako zpětnou vazbu, jak z pohledu vztahů ve skupině ve třídě a atmosféře ve třídě. Žáci rovněž mohou uvést námět na další projekt nebo vznést připomínku, kterou může učitel v dalším projektu zohlednit.

Návrhy dalších projektů či činností k tématu diplomové práce:

- Umístění zámků ve vlastnictví Chotků na mapě a jejich rozbor z hlediska správního členění České republiky
- Sestavení rodokmenu nejvýznamnějších Chotků
- Zmapování života šlechty 18. a 19. století a poddaných
- Exkurze Prahou po stopách Karla Chotka

## **7.2 Využití diplomové práce pro žáky středních škol**

**„Divadlo zahalené časem a zámek Kačina ve školním časopise“<sup>193</sup>**

Projekt, který byl navrhnout pro studenty středních škol, se zaměřuje na dějiny rodu Chotků z velkobřezenské větve a na jeden z velmi význačných zámků v jejich vlastnictví - zámek Kačina. Ve srovnání s žáky základních škol, starší studenti mají projekt orientován na hledání specifitějších informací, které tvoří nejpodstatnější část projektu a jež jsou využívány v celé jeho délce. Dále je zde kladen důraz na větší samostatnost při vypracování projektu. Podobně jako v předchozím využití, pak i zde mohou studenti pracovat ve větších skupinách. Základním zdrojem informací jsou, jak videa o zámku Kačina a o divadle umístěném v severním zámeckém křídle, (popřípadě exkurze na zámku), pak především odborná literatura a vlastní badatelská činnost.

Žáci nejprve zhlédnou dvě úvodní videa (jedno všeobecně představující zámek Kačina, druhé vyprávějící konkrétněji o zámeckém divadle), aby se seznámili s tématem svého projektu. Posléze přichází na řadu vlastní činnost studentů, při které by měli nalézt informace z odborné literatury a pramenů o zámku, divadle a rodu Chotků. V následující fázi se ze studentů stanou odborníci na danou tematiku, účastníci se konference. Jejich úkolem je připravit si pro učitele a studenty školy prezentaci, ve které seznámí obecenstvo se zajímavostmi a informacemi, které se jim podařilo zjistit. Projekt bude zakončen speciální přílohou školního časopisu, kterou musí studenti vytvořit z materiálů z předchozích částí.

---

<sup>193</sup> Jako inspirace k projektu posloužil: PASEKOVÁ, K. Bravo, Mädchen, National Geographic... školní časopis. In: JEZBEROVÁ, R. *Žákovské projekty: cesta ke kompetencím: příručka pro učitele středních odborných škol*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2011, s. 55-57. ISBN 9788086856773.

Ačkoliv role učitele je při tomto projektu podstatná, učitel by se měl do projektu více angažovat až v případě nejasností nebo problémech při řešení úkolu. Hlavní činnost je totiž zaměřena na samostatnost žáků, přičemž učitel může žáky směřovat správným směrem při jednotlivých činnostech. Výrazněji vstupuje do projektu až při kontrole jednotlivých fází. Stěžejní část projektu je sběr informací, který musí učitel ověřit nejdůkladněji. Z této části projektu je totiž odvislá úspěšnost následujících celků.

### **Uplatnění projektu:**

- obor vzdělávání: vhodné pro všechny obory vzdělávání
- ročník: dle uvážení vyučujícího
- oblast vzdělávání: jazykové vzdělávání a komunikace, společenskovední vzdělávání, estetické vzdělávání
- mezipředmětové vztahy: základy společenských věd, dějepis, mediální výchova, tvůrčí psaní, český jazyk
- klíčové kompetence: kompetence k učení (sběr informací), kompetence k řešení problémů (žáci kriticky hodnotí informace a nesou zodpovědnost za svá rozhodnutí), kompetence komunikativní (komunikace ve skupinách), kompetence sociální a personální (spolupráce mezi žáky a pedagogem), kompetence občanské (žáci volí kompromis), kompetence pracovní (žáci dodržují termíny práce), kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií (práce s počítačem a programy)

### **Cíl projektu:**

Hlavním cílem projektu je naučit se pracovat s textem a analyzovat odbornou literaturu. Rovněž by se studenti měli být schopni kritickému hodnocení a vyhledávání zdrojů a pramenů. V závěrečných fázích se žáci naučí prezentovat výsledky své práce ústně a písemně je zpracovat do článku ve školním časopisu. Ve zmíněných cílech se rozvíjí téměř všechny klíčové kompetence.

### **Typ projektu:**

- dle účelu: projekt vedoucí k vytvoření výstupu a uměleckých žákovských produktů
- dle navrhovatele: uměle připravovaný

- dle způsobu organizace: vícepředmětový (integrace předmětu dějepis, základy společenských věd a informační a komunikační technologie)
- dle prostředí: školní, domácí
- dle času: střednědobý až dlouhodobý
- dle informačních zdrojů: volné informačního zdroje
- dle počtu zúčastněných: skupinové

### **Výstup projektu:**

Výsledkem projektu je nejprve prezentace informací o divadle, zámku Kačina a rodu Chotků z velkobřezenské větve před učitelem a ostatními studenty. Finálním výstupem je pak speciální příloha o zmíněných tématech ve školním časopisu.

### **Realizace projektu:**

#### **Motivace:**

Jako zdroj motivace a seznámení se s tematikou projektu poslouží videa o zámku Kačina a o divadle, které nechal postavit Jan Rudolf Chotek. Posléze bude následovat krátký rozhovor s žáky o zámku a divadlu (zda zámek již navštívili, chystají se, zda jsou nebo byli členy divadelní společnosti, atd.)

#### **Zdroj:**

BLÁHA, J. *Kačina: Evropská cesta historickými divadly* [dokument]. 2013. Dostupné také z: <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db.html?theatreId=158>

ŠIMERDA, T. *Zámek Kačina* [dokument]. Deset století architektury. 1999. Dostupné také z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1024681598-deset-stoleti-architektury/299323231210121-zamek-kacina/>

#### **Úvod:**

Učitel žákům oznámí tři témata, která studenti mají ve skupinách zpracovávat. Posléze proběhne rozřazení do skupin (určí učitel, los či studenti si mohou sami určit, s kým chtějí spolupracovat a jaké téma si zvolí). Následuje sdělení podrobnějších informací o projektu. Učitel informuje studenty o organizaci projektu, podstatné jsou tři fáze projektu, jejich výstupní požadavky a termíny uzávěrek. Rovněž se určí den, v kterém budou probíhat informační schůzky s učitelem a všemi účastníky projektu a v kterém se budou řešit

organizační záležitosti, problémy či studenti budou diskutovat o realizaci projektu (zde je možno zvolit schůzky mimo vyučovací hodiny nebo jako součást či část vyučovací hodiny).

Tři témata na zpracování:

Chotkové z velkobřezenské větve, zámek Kačina, divadlo na Kačině

### **I. Fáze projektu:**

Studenti jsou již rozřazeni do skupin a rovněž jsou obeznámeni s tématem, které mají za úkol vypracovat, a nyní si musí ve skupině rozdělit své role. Ve všech třech fázích by měl každý být zodpovědný za jednu určitou část práce. Po dohodě sdělí učiteli, jakou práci se na projektu podílí. V případě problematické komunikace ve skupině či třídě, je možné zřídit tabulku a vyvěsit jí na nástěnku ve třídě. Zde by mohlo být uvedeno, v jaké fázi se projekt nachází, na kdy je stanovena nejbližší uzávěrka, také by zde byl vystaven soupis povinností, za které jsou členové skupiny odpovědni.

Zásadní pro projekt je nalezení relevantních a důležitých informací k tématu. Zde bude učitel hrát podstatnou roli a bude výsledky práce se studenty průběžně konzultovat. Hledání informací zahrnuje: návštěva knihovny, hledání zdrojů na internetu, popřípadě práce s databázemi. Žáci by měli do dne uzávěrky projít odbornou literaturu, časopisy i webové stránky. Všechny zmíněné informace jsou předneseny studentům s tím, že učitel jim sdělí, které instituce jsou vhodné k hledání zdrojů, na jaké informace se studenti mají zaměřit (vzhledem k obsažnosti témat) a jaká další kritéria si představuje.

Hlavní podíl práce vykonávají žáci doma. Ve škole v hodinách probíhá vzájemná komunikace mezi členy, kontrola a usměrňování ze strany učitele.

Výstupem v této fázi je seznam relevantních zdrojů. Měly by zde být zahrnuty zdroje z odborné literatury, časopisů, ale i z internetového prostředí, rovněž ilustrace jsou vítány.

V této části projektu může být rovněž zahrnuta exkurze na zámek Kačina.

### **II. Fáze**

Výstupem další fáze je prezentace vytvořená skupinou a přednesená před ostatními studenty, kteří tvoří odbornou veřejnost na konferenci. Druhá fáze spočívá v praktickém zpracování informací plynoucí z předešlé části projektu, do podoby prezentace s nejvýznačnějšími daty a údaji, doplněná o ilustrace. Skupiny by si měly zvolit způsob prezentace, osobu/osoby, která/é bude/ou výklad přednášet a formu, jakou bude přednes



prezentován. V prezentaci skupiny by měl být uveden zdroj inspirace, zdůvodnění podoby prezentace a v neposlední řadě jména všech členů skupiny.

Realizace je podobná předchozí fázi, učitel plní funkci rádce, který dohlíží nad průběhem a finální podobou produktu, který bude prezentován. V této části mohou studenti uplatnit více své kreativity, jak v úpravě prezentace, pak i ve formě přednesu.

I zde je nutné, aby si žáci zvolili své role v činnostech. Studenti na projektu mohou pracovat doma, nebo po dohodě s vyučujícími i v hodinách výpočetní techniky.

### **III.Fáze**

Závěrečná fáze zahrnuje opětovné zpracování dat z prezentace, tentokrát do písemné podoby speciální přílohy, která bude otištěna ve školním časopisu. Nyní mohou studenti využít své kreativity v největší míře, ovšem při zachování faktických údajů z prezentovaných témat. Formu a podobu článku si určují skupiny sami.

#### **Vyhodnocení projektu:**

Hodnocení projektu bude obnášet tři dílčí hodnocení.

První z nich bude součástí školní přílohy v časopisu. Jedná se o dotazník posuzující vizuální a obsahovou podobu článku. Respondenti by přiřazovali k jednotlivým aspektům činnosti hodnotící kritéria „výborné, dobré“ či „špatné“. Seznam činností k ohodnocení by mohl vypadat následovně: vizuální podoba, množství a správnost informací, forma článku a celkový dojem.

Druhé hodnocení by se týkalo vystoupení a prezentace skupin. Návštěvníci konference z řad ostatních studentů by při vstupu do sálu obdrželi krátký dotazník, kterým by dali najevo svůj názor. V dotazníku by mohly být uvedeny otázky typu: „Líbil se Vám celkový dojem z prezentace? Jak byste ohodnotil/a mluvího/grafickou a obsahovou stránku prezentace? Odesl/a jste si z prezentace nějaké nové a zajímavé poznatky?“

V poslední části hodnocení by probíhal rozhovor s učitelem a zpětná vazba. Skupina by zde měla představit jednotlivé části práce. Zodpovězeny by měly být otázky: kdo se na čem podílel, zda jsou s výstupy projektů spokojeni či ne, zda by změnili něco v průběhu práce, jak se jim ve skupině spolupracovalo, jaká byla nálada ve skupině, atd. Kromě rozhovoru obdrží žáci tabulku se skupinovým hodnocením práce. Žák zhodnotí dle stanovených kritérií ostatní členy své skupiny.

Na základně uvedených dotazníkových hodnocení a sebereflexe provede učitel klasifikaci.

Tabulka 1: Hodnocení projektu<sup>194</sup>

<b>Jméno hodnoceného:</b>			
	Výborné	Dobré	Špatné
<b>Chování v týmu</b>			
<b>Pamatuje na to, aby všichni spolupracovali</b>			
<b>Jeho práce směřuje k cíli</b>			
<b>Dobře řeší konflikty ve skupině</b>			
<b>Nabízí pomoc ostatním</b>			
<b>Má dobré nápady a návrhy</b>			
<b>Umí dobře argumentovat, má dobré vědomosti</b>			
<b>Nechá se přesvědčit argumenty ostatních</b>			
<b>Je milé s ním spolupracovat</b>			

<sup>194</sup> PASEKOVÁ, K., pozn. 193, s. 57.

## 8. Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo podat pohled na zámek Velké Březno z hlediska umělecko-historického i obecně-historického při využití všech dostupných zdrojů, ať již se mělo jednat o dokumentaci, publikované práce, prameny či jiné zdroje.

První větší tematický celek obsahuje informace o obci Velké Březno, objektech v obci a majitelích obce. Poté byla pozornost upřena na rod Chotků a vlastníka zámku Karla Chotka a jeho činnost v Praze. V nejpodstatnější části práce jsem se věnovala stavbě a přestavbě Nového zámku ve Velkém Březně, stručně je také zmínila mobiliární fond, interiéry promítající přestavbu nebo původní stav a osud zámku po roce 1945. Součástí této části je také dílčí kapitola o parku, který k zámku přiléhá. Dále je zde pojednáno o současné kulturní činnosti na zámku. V následujícím větším celku jsem popisovala zámky v držení Chotků, z kterých jsem vybrala ty nejpodstatnější z hlediska správy velkostatků, centra volného času, střediska úřednické profese či jiných aktivit. Konkrétně se jedná o zámky Veltrusy, Nové Dvory, Kačina a v neposlední řadě Místodržitelství letohrádek v Praze. V poslední fázi jsem uvedla použití diplomové práce v praxi.

V diplomové práci jsem se zaměřila na nejpodstatnější informace k dané tématice takovým způsobem, abych vytvořila co nejširší pohled na zámek Velké Březno. Vzhledem k formálnímu limitu práce nebylo v mých možnostech zveřejnit veškerá získaná data, leč v mnoha případech velmi zajímavá. Z toho důvodu jsem v práci uvedla další odkazy na prameny či odbornou literaturu, ve které je možné získat další informace.

Při zpracování práce jsem se potýkala s tím, že prameny o výstavbě zámku či její rekonstrukci jsou značně omezené. Například Försterovy plány na stavbu zámku zcela chybí, nedochovaly se ani prameny vypovídající, jakým způsobem byl vybrán architekt stavby, či jak bylo vybráno místo stavby zámku. Nejpodstatnější zdroj informací o stavbě dokládají podrobné a precizně vedené stavební zprávy a hlášení. Přestavbu zámku je nejlépe možné doložit na účtech firem, od kterých se objednával mobiliář či práce na přestavbě. U přestavby se rovněž nezachovaly podrobné plány.

Struktura diplomové práce prošla během procesu psaní mnohými změnami. S ohledem na rady odborných poradců jsem do práce zařadila kapitolu pojednávající o zámeckých objektech v držení Chotků, se kterou jsem zprvu nepočítala. I závěrečná kapitola mapující praktické využití práce vznikla až následně.

Práci jsem se snažila obohatit ilustracemi, půdorysy objektů, původními plány, nebo fotografiemi. Nejobsáhlejší fotodokumentaci jsem vytvořila k exteriéru zámku Velké Březno, která je k nalezení v příloze.

Největší přínos práce vidím v syntéze informací k dané tématice. Bohužel zatím nebyla vydána žádná odborná publikace většího rozsahu, která by se zaměřovala na zámek Velké Březno. Informace o zámku jsou nejčastěji uvedeny v encyklopediích, v časopisech, nebo na webových stránkách, které jsou relativně strohé. Nej kvalitnější zdroj z publikovaných prací poskytl Sedláček, Talaváňa. Rovněž současný kastelán zámku Ing. Musil, jehož zásluhou vznikla publikace, která poskytuje o zámku nejširší spektrum informací a kterou si může laická veřejnost zakoupit.

Dalším přínosem práce může být její praktické využití při hodině výchovy k občanství (základu společenských věd) či dějepisu. Učitelé se mohou nechat inspirovat a naplánovat exkurzi na zámek Velké Březno nebo na další zámky z chotkovského panství a přichystat dětem, či studentům další činnosti související se zámekem nebo rodem. Učitelé výše jmenovaných předmětů mohou použít praktickou část jako návod a inspiraci nebo přímo využít pracovní list v příloze při exkurzi na zámku a ve vyučovacích hodinách.

## 9. Seznam zdrojů

### 9.1 Zdroje z vlastní práce

#### Archivní prameny:

##### **Státní ústřední archiv (SUA) Praha**

Desky zemské větší (DZV)

11, f. J 24

58, f. R 4

172, f. M 16

177, f. T 7

278, f. M 21

295, f. A 15

392, f. A 11

Hlavní kniha (HK) G VII, f. 22

Berní rula (BR)

16, f. 607

Tereziánský katastr (TK)

1094, Velké Březno, přiznávací fase, 1713

Exkvekatorium dominicala (ED)

1374, panství Velké Březno, 1753

Josefinský katastr (JK)

4973, Velké Březno, 1786

Stabilní katastr (SK)

Leitm. 416, 1842.

Státní památková správa (SPS)

Pam-Velké Březno, kart. 583 (Velké Březno – Heraltice)

Státní památková správa – dodatky (SPS-d)

kart. 123

##### **Státní oblastní archiv (SOA) Benešov**

Rodinný archiv (RA) Chotků

kart. 177, i.č. 2150 – Karel I. Chotek: koupě Vs Velké Březno (1837-1853)

kart.177, i.č. 2153 – stavba zámku ve Velkém Březně (1843-1863)

- kart. 177, i.č. 2154 – přestavba úředního domu ve Velkém Březně (1856-1858)
- kart. 177, i.č. 2155 – zámecká kaple ve Velkém Březně (1844-1859)
- kart. 179, i.č. 2157 – záležitosti Vs Velké Březno (1842-1848)
- kart. 179, i.č. 2158 – Karel I. Chotek: úřední relace z Vs Velké Březno (1842-1847)
- kart. 188, i.č. 2204 – hlavní kniha účtu domácnosti (1853-1856)
- kart. 188, i.č. 2205 – hlavní kniha účtu domácnosti (1865-1868)
- kart. 188, i.č. 2206 – platy služebnictvu, soupis pozůstalosti Marie roz. Berchtoldové (1826-1878)
- kart. 188, i.č. 2207 – Velké Březno – peněžní účty (1842-1856)
- kart. 214, i.č. 2314 – inventář nábytku a vnitřního zařízení v zámku Velké Březno (1859)
- kart. 250, i.č. 2527 – účty a stavební rozpočty (1853-1887)
- kart. 305, i.č. 2816 – návštěvní kniha (1844-1869)
- kart. 305, i.č. 2817 – návštěvní kniha (1870-1885)
- kart. 314, i.č. 2829 – stavební záležitosti (1885-1925)
- kart. 314, i.č. 2830 – přestavba zámku Velké Březno (1884)
- kart. 315, i.č. 2831 – osobní účet (1884-1889)
- kart. 315, i.č. 2832 – účetní doklady (1883-1919)
- kart. 335, i.č. 2920 – stavební záležitosti (1928-1936)
- kart. DOD 2, i.č. 3178 – Ledrova a Wolfova brožura
- kart. DOD 2, i.č. 3180 – dopisní papír
- kart. DOD 71, i.č. 3289-3297, i.č. 3323-3324 – plánová dokumentace Velké Březno, 19., 20.stol.
- kart. DOD 55, i.č. 3488 – plánová dokumentace – park, 1912, 1912-1933
- kart. DOD 36, i.č. 3517, 3521, 3523, 3526-3537 – plánová dokumentace Velké Březno

## **Státní oblastní archiv (SOA) Děčín**

### **Velkostatek Velké Březno**

- kart.1, i.č. 2 – Inventář mobiliáře vrchního zámku Velké Březno, listopad 1884
- kart. 1, i.č.3 – Inventář s oceněním vnitřního zařízení zámku Velké Březno, listopad 1885
- i.č. 80 – Repertář panství Velké Březno, b.d.
- kart. 37, i.č. 111 – ustanovení úřednictva na panství Velké Březno, 1791-1849
- kart. 40, i.č. 118 – úřední zprávy, 1842
- kart. 40, i.č. 119 – úřední zprávy, 1843
- kart. 43, i.č. 131 – Stavební kniha z roku 1864
- kart. 43, i.č. 132 – Stavební záležitosti 1783-1868
- kart. 171, i.č. 283 – mapky, plány, dokumenty, 1844-1937

## **Archiv města Ústí nad Labem**

### **Archiv obce Velké Březno (AO)**

Gedenkbuch der Gemeinde Großpriesen, 1. Theil.

### **Místní národní výbor Velké Březno (MNV)**

kart. 25 – Státní zámek, GO rybníku a přivaděče, 1973

kart. 29 – uzavření provozu kostela ve Velkém Březně, 1965

kart. 29 – památková péče, zámek 1946-1963

## **Plány**

### **Státní ústřední archiv (SUA) Praha**

Josefinské vojenské mapování (JVM)

Sekce Čechy 26

Indikační skici (IS)

Leitm. 416, 1842, měř. 1:2880

Státní památková správa – dodatky (SPS-d)

Kart. 123 – Plánek zámku Velké Březno s vyznačením navrhovaných inspekčních pokojů, 10. listopad 1947, kastelán Jan Hošek, bez měřítka, půdorysy přízemí, 1. patra, 2. Patra

### **Státní oblastní archiv (SOA) Benešov**

Rodinný archiv (RA) Chotků

Stavba zámku hrabat Chotků ve Velkém Březně, nedatovaná sada plánů, Hans Mikesch, Wien, měř. 1:100, půdorysy základů v suterénu, přízemí, 1. patra, pohled proti Labi, pohled proti vchodu, pohled z velkého sálu (nerealizováno)

Stavba velkobřezenského zámku, 1885, Ernst Fleischer, Dresden, sada výpravných pohledových návrhů, pohled od Labe, pohled ze dvora, pohled do kopců, boční pohledy (nerealizováno)

Založení zámeckého parku ve Velkém Březně, 1892, M. Bertram, Ploskovice, měř. v metrech, půdorys, starý stav

Stavba zámecké kaple, 1892, Ernst Fleischer, Dresden, měř.: 1:50, příčný a podélný řez, pohled od zámku, přední pohled, zadní pohled (nerealizováno, jednalo se totiž o rozlehlou romantizující jednolodní basiliku s věží)

Stavba vrátnice s branou do zámeckého parku, nedat., Ernst Fleischer, měř. 1:20, půdorys, přední a boční pohled, řez

Adaptace průjezdu, září 1910, V. Loos, Teplice, měř. 1:50, půdorys, přední pohled, boční pohled

Přestavba hlavního vchodu s portálem, architekt Hans Sandig, 16.ledna 1913, půdorys, pohledy, řezy

S. d. (1842): severní fasáda (“Skizze zur Villa von Grosspriesen“), bez autora (L. Förster?), grafické měřítko (Zámek Velké Březno).

S. d. (září 1842), plán zpevnění základů železnými táhly („Zugschließplan“), Karl Pißel, grafické měřítko vídeňské sáhy (SOA Děčín, Vs Velké Březno, i. č. 283, různé mapky, plány a dokumenty, 1844 - 1937, kart. 171).

S. d. (1842?): řez komíny („Langen Durchschnitt“), bez autora (Ludwig Förster?), bez měřítka, řez (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3527, desky 36).

S. d. (1843): detailní plán okraje střechy – původní návrh a realizace („Skizze der Dach- und Dachrinnen= Konstruktion“), bez autora (Pißel?), grafické měřítko vídeňské sáhy, dva detaily říms (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 2085/2153, fol. 126 - 127 kart. 177).

S. d. (1843/1844): plán východního hospodářského objektu s kuchyní („Beilage III“), bez autora, bez měřítka, půdorys, řez (SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3527, desky 36). (Poznámka k plánu (na plánu): s ohledem na stavbu druhého záchodu bude místo sklepního schodiště „i“ zřízen záchod. Novými dveřmi „h“ bude z kuchyně znovu zřízen průchod do sklepa.)

S. d. (asi před 1875), kuchyňská a zahradní pumpa („Kuchen & Gartenpumpe“), Schmoranz, graf. měřítko vídeňské sáhy, řez (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3169/3295, kart. DOD.71).

S. d. (osmdesátá léta 19. stol.): situace zámku a prostoru před terasou („Graflich Chotek-sches Schloss zu Großpriesen“), bez autora, 1:100 půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3527, desky 36).

S. d. (zřejmě z roku 1884): návrh na přestavbu zámku („Bau Gräfl. Chotekschen Schloss“, 1:100 půdorys přízemí, pohled od severu (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3529, 3530 desky 36).

15. července 1885: plán na stavbu nového skleníku vedle starého („Entwurf zum Baue eines Glashauses“), Hubert Lagner, 1:100, půdorys, pohled, řez, 1:50 řez (SOA Praha, i. č. 2691/2829, stavební záležitosti - prospekty, 1885 - 1925, fol. 6,7, kart. 314).

S. d. (cca 1885?): schodiště v knihovně (bez názvu), bez autora, bez měřítka pohled (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3521, desky 36).

S. d. (začátek 20. století?): detail části zámku u východu ze schodů v 1. patře východního křídla, 1:10 půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3537, desky 36).

S. d. + 1925: kopie staršího půdorysu zámku se zakreslenými přívody a odvody vody. (bez názvu), bez autora, 1:250 (SOA Praha, i.č. 2691/2829, Stavební záležitosti - prospekty, 1885 - 1925, fol. 31, kart. 314).

24. dubna 1924: plán na zřízení násypu na uhlí do sklepa budovy s kuchyní („Skizze über Herstellung eines Kohleneinwurf - Schachtes am Schlosskuchengebäude Grosspriesen“), Lagner, 1:25 půdorys, pohled, řez (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3166/3292, kart. DOD.71).

S. d. (první republika), projekt rozvodu teplé vody do lázně („Projekt einer Warm- Wasser-Anlage im gräflich Chotekschen schloss Großpriesen“), bez aut, 1:100 půdorys, řez (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3166/3291, kart. DOD. 71).

S. d. (první republika), dřevěný strop v salonu („Gräfl. Chotekisches schloß. Holzdecke im Salon Partere (6,40 x 500), bez autora, 1:20 půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3768/3294, kart. DOD. 71).



S. d. (1. republika): detail stropu v jídelně („Gräflich. Choteksches schloß Grasspriesen. Decke für die 2 Zugänge zum Speisesaal“), 1:10 detail (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3171/3297, kart. DOD. 71).

S. d. (první republika), byt. návrh pro pokoj v křídle 1. patra (bez názvu), Atelier für Innendekoration Funk & Münzberger - Teplice, bez měřítka, půdorys SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3163/3289, kart. DOD.71).

S. d. (první republika), návrh skříní pro pokoj v křídle 1. patra (bez názvu), Atelier für Innendekoration Funk & Münzberger Teplice, bez měřítka, půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3164/3290, kart. DOD. 71).

Červen 1950: zaměření zámku („Státní zámek Velké Březno“), bez autora, 1:100, sklepy západního objektu, suterén východního objektu, přízemí hlavního, západního i východního objektu, 1: patro, podkroví, střechy s vyznačením situace, pohled severní, pohled jižní, pohled západní a východní, řezy (SÚA, SPS, sign. 30 pam. Velké Březno, kart. 583. NPÚ, ú. p. plánová sbírka).

1842: Litinový kříž s kamenným soklem (bez názvu), K. Pištel, graf. měřítko vídeňské stopy, pohled (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3531, desky 36).

S. d. (kolem 1842?): plán parku („Plan der Garten Anlage in Großpriesen“), bez autora, grafické měřítko vídeňské sáhy (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3528, desky 36).

S. d. (osmdesátá léta 19. stol.): situace zámku a severní terasy (bez názvu), bez autora, bez měřítka, půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3527, desky 36).

1894: záhony východně od zámku (bez názvu), král. ředitel zahradních staveb M. Bertram, 1:200 půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3159/3285, kart. DOD. 71).

6. listopadu 1895: plán na stavbu dřevěného letního domku do parku („Project zu einem Sommer Häuschen für den Hochgebornen Heren Grafen Chotek in Großpriesen“), razítko autora nečitelné, 1:100 půdorys, pohled, řezy. Bez záznamu o realizaci (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3532, desky 36).

S. d. (přelom 19. a 20. stol.): dva variantní návrhy na řešení prostoru jižně před zámkem (bez názvu), bez autora (Bertram?), 1:100 půdorysy (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3535, desky 36).

S. d. (přelom 19. a 20. stol.): plán dřevěného mostu v parku (“Brücke im Parke zu Gross=Priesen“), M. Bertram - Blasewitz, 1:50, podélný pohled, příčný řez, ortog. pohled na základ konstrukce (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3517, desky 36).

S. d. (přelom 19. a 20. stol.): skica zahradních úprav prostoru před zámkem – jih, východ, západ (bez názvu), bez autora (Bertram?), 1:200 půdorys (SOA Praha, Chotek, i. č. 3186/3313, kart. DOD 71).

1912: plán okolí zámku („Skizze Park Grosspriesen bes des Heren Graf Chotek“), Grossmann - Drážďany, 1:500 půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3536, desky 36. (SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3386/3488, 1912-1933, DOD. 55).

Únor 1914: plán růžové zahrady v parku („Skizze für einen Rosengarten im Schlosse Grosspriesen für Herrn Grafen Cothek“), E. H.?, 1:100 půdorys situace (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3523, desky 36).

S. d. (1. republika?): Vyměřovací plán prostoru před zámkem („Vermassungplan Park Gross Priesen“), bez autora, 1:100 půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3536, desky 36).

S. d. (1. republika?): plán na úpravu parteru u zámku („Entwurf zueinem Schlossparter-re zum Schloss Grosspriesen des Heren Graf Chotek“), 1:100 půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3526, desky 36).

S. d. (1. republika): návrh terasní zdi („Entwurf zu einer Terrassenmauer. Schloss Priesen“), J. P. Grossmann, 1:50, schem. pohled (SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3197/3323, kart. DOD 71).

S. d. (1. republika): plán kamenného schodiště a zábradlí před severním průčelím (bez názvu), Josef Seiche – Teplice, bez měřítka, půdorys (SOA Praha, RA Chotel, i. č. 3187/3313, kart. DOD 71).

5. listopadu 1930: plán záhonů před jižním vstupem („Schloss Großpriesen. Südanlage v. d. schloße“), bez autora, 1:100 půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3386/3488, 1912-1933, DOD. 55 (SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3170/3296, kart. DOD. 71).

10. listopadu 1930: plán prostoru před severním vstupem - severní terasa („Schloss Großpriesen. Nordanlage v. d. Schtoße“), bez autora, 1:100 půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3386/3488, 1912-1933, DOD. 55 (SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3163/3289, kart. DOD. 71)

1931: plán zahradních úprav před severním vstupem („Schloss Groszpriesen. Nordanlage“), podpis nečitelný, 1:100 půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3386/3488, 1912-1933, DOD.55).

1931: plán záhonů s růžemi a rododendrony před jižním hlavním vstupem („Südanlage am Schlosse Gross Priesen“), podpis nečitelný, 1:100 půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3386/3488, 1912-1933, DOD. 55).

30. května 1933: plán zahradních úprav kolem bazénu (bez názvu), 1:250 půdorys (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3386/3488, 1912-1933, DOD. 55).

1935: plán okolí bazénu v parku („Situation über die Umgebung des Bades im Schlosspark Großpriesen“), L. Branna, 1:500 situace (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3521, desky 36).

Kol. 1940?: plán záhonů s trvalkami („Staudenrabatten auf Schloss Gross Priesen“), Karl Foerster, 1:50, části (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3521, desky 36. (ozalit)).

Kol. 1940?: plán záhonů s trvalkami u kaple („Kapellegarten am Schloss Gross Priesen“), Karl Foerster, 1:50, části (SOA Praha, RA Chotek, i. č. 3521, desky 36. (ozalit)).

1973: oprava rybníka a přivaděče vody („Státní zámek Velké Březno - GO rybníka a přivaděče“), Ing. Zd. Majer, technická zpráva, 1:1000 přehledná situace, 1:200 situace rybníka, 1:500, 1:100 podélný profil, vzorové příčné řezy (AM Ústí nad Labem, MNV Velké Březno, státní zámek, Go rybníku a přivaděče, 1973, kart. 25).

### **Literatura:**

BÁČA, P., et al. *Státní zámek Velké Březno: Pasportizace zpřístupněných hradů a zámků v České republice*. [Ústí nad Labem: Státní ústav památkové péče], 1997. 27 s.

BENEŠOVÁ, M. *Česká architektura v proměnách dvou století: 1780-1980*. 1. vyd. Praha: SPN, 1984. 479 s.

BROŽ, T., et al. *Státní zámek Velké Březno: Pasportizace zpřístupněných hradů a zámků v České republice*. [Ústí nad Labem: Státní ústav památkové péče], 1998. 20 s.

- BROŽ, T. a E. NEJEZCHLEBOVÁ. *Státní zámek Velké Březno: Pasportizace zpřístupněných hradů a zámků v České republice*. [Ústí nad Labem: Státní ústav památkové péče], 1999. 12 s.
- CERMAN, I. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 757 s. Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska; sv. 7. ISBN 978-80-7106-977-5.
- CERMAN, I. Mezi Vídní a Veltrusy. Rudolf Chotek a jeho letní rezidence. In: *Confluens: sborník historických a vlastivědných prací z Mělnicka*. Mělník: Regionální muzeum Mělník č. 5, 2005. 92-97s. ISBN 80-903453-2-8.
- ČIŽMÁŘ, Z. *Příběh tradičního pivovaru Velké Březno*. [Velké Březno]: Heineken Česká republika, 2013. 86 s.
- DURDÍK, T. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů: dodatky*. Praha: Libri, 2002-2011. 4 sv. ISBN 80-7277-114-0.
- DURDÍK, T. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 1. vyd. Praha: Libri, 2008. 178 s. ISBN 978-80-7277-358-9.
- DURDÍK, T. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. 733 s. ISBN 80-85983-62-1.
- EBEL, M. *Velké Březno čp. 63, 159, 160. Tzv. Nový zámek: Archivní rešerše pro dějiny objektu*. 2004. 50 s.
- HEROUT, J. *Slabikář návštěvníků památek*. 3. přeprac. vyd. [Praha]: Tvorba, [1994] dotisk. 326 s. ISBN 80-85386-92-5.
- HIEKE, K. *České zámecké parky a jejich dřeviny*. 1. vyd. Praha: SZN, 1984. 459 s.
- HORÁKOVÁ, P. *Zprostředkování architektury a vybraných uměleckých stylů dětem na I. st. brněnských ZŠ* [online]. 2013 [cit. 2014-01-05]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Hana Stadlerová. Dostupné z: <[http://is.muni.cz/th/329197/pedf\\_m/](http://is.muni.cz/th/329197/pedf_m/)>
- HRŮZA, J. *Svět architektury: encyklopedický průvodce stavebními slohy od počátku do současnosti*. 2. vyd. Praha: Aventinum, 2003. 415 s. ISBN 80-7151-224-9.
- JEZBEROVÁ, R. *Žakovské projekty: cesta ke kompetencím: příručka pro učitele středních odborných škol*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2011. 128 s. ISBN 978-80-86856-77-3.
- KAISER, V. Po stopách identity Victora Cibicha. In: *Pivo lepších časů*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2007 s. 33-37. Dostupné také z: <http://www.pivnidenik.cz/clanek/15-Po-stopach-identity-Victora-Cibicha/index.htm>
- KOCH, W. *Evropská architektura: encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*. 1. Vyd. Praha: Ikar Praha, a.s., 1998. 551 s. ISBN 80-7202-388-8.
- KIBIC, K., Ml. *Zámecká věž a kostel Sv. Martina v Nových Dvorech* in: *Průzkumy památek II/2007*. S. 114–127.
- KOTIŠ, L., Z. ŠŤASTNÝ, J. KŇÁKAL a S. TALAVÁŇA. *Zámek Velké Březno: Záměr využití zámku Velké Březno*. Archprojekt s.r.o. Ústí nad Labem, 1993.

KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740)*. České Budějovice, 2005. Disertační práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Historický ústav. Vedoucí práce Václav Bůžek.

KAISER, V. Po stopách identity Victora Cibicha. In: *Pivo lepších časů*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2007 s. 33-37. Dostupné také z: <http://www.pivnidenik.cz/clanek/15-Po-stopach-identity-Victora-Cibicha/index.htm>

LEDR, J. *Děje panství a města Nových Dvorů*. 1. vyd. Brno: Garn, 2011, 240 s. ISBN 978-80-86347-16-5.

LEDR, J. *Děje panství a města Nových Dvorů*. Kutná Hora: Nákladem knihkupectví Karla Šolce, 1884. 240 s. Dostupné také z: <https://archive.org/details/djepanstvamstan00ledrgoog>

LISÁ, E. *Karel hrabě Chotek, nejvyšší purkrabí Království českého*. Praha: Národní technické muzeum, 2008. 115 s., Práce z dějin techniky a přírodních věd, sv. 18. ISBN 978-80-7037-179-4.

LUKÁŠOVÁ, E. *Historické interiéry a historický textil chotkovského zámku ve Veltrusích*, Zprávy památkové péče 65, 2005, s. 126 – 137.

LUKÁŠOVÁ, E. *Zámek Veltrusy – historický interiér jako neobyčejná cesta do minulosti. Ke koncepci zpřístupnění historických interiérů chotkovského zámku ve Veltrusích*, ZPP 68, 2008, s. 26 – 30.

MACKOVÁ, L. *Zámek Kačina*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1956. 41 s.

MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Díl I, A-M. Vyd. 1. Praha: Argo, 2008. 668 s. ISBN 978-80-257-0027-3.

LUŠTICKÝ, Martin a Jana KRBOVÁ. Vazby programových dokumentů. In: *Recenzovaný sborník abstraktů z Mezinárodní Baťovy konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky 2008*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky, 2008, s. 431. ISBN 978-80-7318-663-0.

MUSIL, M. *Starý zámek ve Velkém Březně: Historická data a souvislosti stavby*. 2007, 4 s.

MUSIL, M., et al. *Státní zámek Velké Březno*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2008, 34 s. ISBN 80-85036-37-1.

PASEKOVÁ, K. Bravo, Mädchen, National Geographic... školní časopis. In: JEZBEROVÁ, R. *Žakovské projekty: cesta ke kompetencím: příručka pro učitele středních odborných škol*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2011, s. 55-57. ISBN 9788086856773.

*Pasport: Státní zámek Velké Březno*. 1996.

PRŮCHA, P. *Státní zámek Velké Březno: Průvodcovský text*. 1997. 62 s.

SEDLÁČEK, A. *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. Díl 14., Litoměřicko a Žatecko. 3. vyd., v Argu 1. Praha: Argo, 1998. 462 s. ISBN 80-7203-094-9.

SELLNEROVÁ, A., T. PAVLÍČEK. *Slavné vily Ústeckého kraje*. 1. vyd. v jazyce českém. Praha: Foibos ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2007. 168 s. ISBN 978-80-87073-04-9.

SOUČEK, J. *Obrazová rukověť obcí a církevních staveb v okrese Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Albis International, 1999. 384 s. ISBN 80-86067-41-6.

- SOUKUP, J. *Pražské mosty: Studie se zřetelem na současné podniky*. Praha: Weinfurter, 1904.
- STAŇKOVÁ, J., S. VODĚRA a J. ŠTURSA. *Pražská architektura: Významné stavby jedenácti století*. 1. vyd. Praha: Tiskařské závody, [1991]. 355 s. ISBN 80-900209-6-8.
- SYROVÝ, B. *Architektura - svědectví dob: Přehled vývoje stavitelství a architektury*. 3. dopl. vyd. Praha: SNTL, 1987. 455 s.
- Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Díl II, N-Ž. ISBN 978-80-257-0294-9.
- ŠPECINGER, O. *Chotkovské Veltrusy*. 4. vyd. Kralupy nad Vltavou: Dům osvěty, 1962. 15 s.
- ŠTAIF, J. *Obezřetná elita: česká společnost mezi tradicí a revolucí 1830-1851*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2005. 474 s. Bod. ISBN 80-7363-014-1.
- TALAVÁŇA, S. *Velké Březno. Ústí nad Labem: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody*, 1981. 51 s. (Metodické přehledy).
- TITL, H. *Schematismus velkostatků v království Českém*. Žižkov: Knihotiskárna Jos. Baštáře, 1894, 1104, lxxx s. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=25569>.
- URBAN, J. *Velké Březno (okr. Ústí nad Labem), Nový zámek čp. 63: Dějiny objektu*. 37 s.
- ÚLOVEC, J. *Hrady, zámky a tvrze na Ústecku*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 2002. 249 s. Ústecká vlastivěda; sv. 3. ISBN 80-86646-01-7.
- VLČEK, P. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. 623 s. ISBN 80-85983-61-3.
- WINDER, L. *Následník trůnu*. 2. vyd. Praha: Aurora, 1997. 475 s. ISBN 80-85974-13-4.
- ZAHRADNÍK, P. *O vzniku zámku ve Veltrusích*, In: Průzkumy památek 2/2001, ročník 8, s. 85 – 96.

### **Internetové zdroje:**

- BLÁHA, J. *Kačina: Evropská cesta historickými divadly* [dokument]. 2013. Dostupné také z: <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db.html?theatreId=158>
- Bridge of Francis I, Prague. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: [http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bridge\\_of\\_Francis\\_I,\\_Prague.jpg](http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bridge_of_Francis_I,_Prague.jpg)
- DÍTĚTOVÁ, E. *Nové Dvory, Ovčáry v 18. století na starých obrazech a fotografiích. Nové Dvory Obecní úřad* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.novedvory.cz/oxibD1qMSZyPTYma2Fsb2Q9JmthbGRvPSZIPSZ0eXB6b2I9MiZ6PTEwMiZpZHBhcmVudD0xJmlkcG9sb3o9MiZyYXo9JnM9MA-->
- DOMOV PRO SENIORY VELKÉ BŘEZNO. *Historie našeho domova*. [online]. ©2007 [cit. 2011-11-01]. Dostupné z: <http://www.domov-brezno.cz/historie.php>
- DRUŽNÝ, D. *Zámek Nové Dvory*. [online]. [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://www.stredoceske-zamky.cz/zameknovedvory.html>.
- DVOŘÁK, P. *Krannerova kašna. Pražské kašny a fontány* [online]. 24. 11. 2012 [cit. 2012-12-10]. Dostupné z: [http://www.prazskekasny.net/detail.php?foto\\_id=503](http://www.prazskekasny.net/detail.php?foto_id=503)

Ernst Fleischer. In: PÁRAL, Matěj, Jan VACA a Martin KRSEK. *Ústí///Aussig - architektura na severu Čech* [online]. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.usti-aussig.net/autori/karta/jmeno/138-ernst-fleischer>

FLUGROVÁ, I. Fotogalerie zámek Kačina u Kutné Hory. In: *Turistika.cz* [online]. © 2007-2014 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.turistika.cz/fotogalerie/24075/zamek-kacina-u-kutne-hory#234019>

Fotogalerie - Zámek Velké Březno. *Oficiální stránky Zámku Velké Březno* [online]. © 2014, 04. 04. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.zamek-vbrezno.cz/fotogalerie/>

Hrobka šlechtického rodu Chotků. PÁRAL, M., J. VACA a M. KRSEK. *ÚSTÍ///AUSSIG - architektura na severu Čech* [online]. [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://www.usti-aussig.net/clanky/cist/nazev/62-hrobka-slechtickeho-rodu-chotku>

Chotkova hrobka. *Mikroregion Velkobřezensko* [online]. [cit. 2011-04-11]. Dostupné z: <http://www.velkobrezensko.cz/atraktivita/chotkova-hrobka-1013>

KAISER, V. Po stopách identity Victora Cibicha. In: *Svět piva* [online]. 2006 [cit. 2011-03-11]. Dostupné z: <http://www.pivnidenik.cz/clanek/15-Po-stopach-identity-Victora-Cibicha/index.htm>

Ludwig Förster. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: [http://en.wikipedia.org/wiki/Ludwig\\_F%C3%B6rster](http://en.wikipedia.org/wiki/Ludwig_F%C3%B6rster)

Nový zámek Velké Březno. In: PÁRAL, Matěj, Jan VACA a Martin KRSEK. *Ústí///Aussig - architektura na severu Čech* [online]. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/25-novy-zamek-velke-brezno>

OBEC VELKÉ BŘEZNO. *Obec Velké Březno*. [online]. [cit. 2011-04-06]. Dostupné z: <http://www.velke-brezno.cz/index>

OBEC VELKÉ BŘEZNO. *Historie města*. [online]. [cit. 2011-10-08]. Dostupné z: <http://www.velke-brezno.cz/historie-mesta>

ŠEDIVÝ, J. Stavební historie hradu u Velkého Března (Pustý zámek). In: *České středohoří: Zápomenutý ráj* [online]. 2004 [cit. 2011-12-01]. Dostupné z: <http://www.ceskestredohori.cz/clanky/stavebni-historie-pusty-zamek.htm>

ŠEDIVÝ, J. Varta - hrad. In: *České středohoří: Zápomenutý ráj* [online]. 2009 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <http://www.ceskestredohori.cz/mista/varta-hrad.htm>

ŠIMERDA, T. *Zámek Kačina* [dokument]. Deset století architektury. 1999. Dostupné také z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1024681598-deset-stoleti-architektury/299323231210121-zamek-kacina/>

VESELÝ, J. 867. schůzka: Nejvyšší (a nejlepší) český purkrabí. In: *Český rozhlas: Toulky českou minulostí* [online]. © 1997-2014 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: [http://www.rozhlas.cz/toulky/vysila\\_praha\\_zprava/867-schuzka-nejvyssi-a-nejlepsi-cesky-purkrabi--1006231](http://www.rozhlas.cz/toulky/vysila_praha_zprava/867-schuzka-nejvyssi-a-nejlepsi-cesky-purkrabi--1006231)

Zámek: Kačina - obrázky. In: *Soupis památek - encyklopedický přehled sídel* [online]. ©1993-2014, 07.01.2011 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: [http://www.souispamatek.cz/arl-kcz/cs/detail-kcz\\_un\\_auth-0001022-Zamek-Kacina/](http://www.souispamatek.cz/arl-kcz/cs/detail-kcz_un_auth-0001022-Zamek-Kacina/)

Zámek Velké Březno - Pro školy. *Oficiální stránky Zámku Velké Březno* [online]. © 2014, 04.04.2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.zamek-vbrezno.cz/pro-skoly/>

Zámek Velké Březno - Pro školky. *Oficiální stránky Zámku Velké Březno* [online]. © 2014, 04. 04. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.zamek-vbrezno.cz/proskolky/>.

Zámek Velké Březno – Svatební obřady 2014. *Oficiální stránky Zámku Velké Březno* [online]. © 2014, 04. 04. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.zamek-vbrezno.cz/svatebni-obrady/>.

Zámek Velké Březno – Prohlídka parku. *Oficiální stránky Zámku Velké Březno* [online]. © 2014, 04. 04. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.zamek-vbrezno.cz/svatebni-obrady/>.

Zámek Veltrusy - Fotogalerie. *Zámek Veltrusy* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.zamek-veltrusy.cz/fotogalerie/>

Zámek Veltrusy - Historie zámku. *Zámek Veltrusy* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.zamek-veltrusy.cz/historie-zamku/>

ŽIŽKOVSKÝ, P. Historie pivovaru Břežňák (1606-2006). In: *Pivo lepších časů*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2007 s. 9-15.

## 9.2 Zdroje obrázků

### **Obrázky v práci:**

[1]: SEDLÁČEK, A. *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. Díl 14., Litoměřicko a Žatecko. 3. vyd., v Argu 1. Praha: Argo, 1998. ISBN 80-7203-094-9. S. 412.

[2]: ÚLOVEC, J. *Hrady, zámky a tvrze na Ústecku*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 2002. 249 s. Ústecká vlastivěda; sv. 3. ISBN 80-86646-01-7. S. 206.

[3]: ÚLOVEC, J. *Hrady, zámky a tvrze na Ústecku*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 2002. 249 s. Ústecká vlastivěda; sv. 3. ISBN 80-86646-01-7. S. 215.

[4]–[5]: autorova tvorba

[6]: LISÁ, E. *Karel hrabě Chotek, nejvyšší purkrabí Království českého*. Praha: Národní technické muzeum, 2008. 115 s., Práce z dějin techniky a přírodních věd, sv. 18. ISBN 978-80-7037-179-4. S III.

[7]: Bridge of Francis I, Prague. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: [http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bridge\\_of\\_Francis\\_I,\\_Prague.jpg](http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bridge_of_Francis_I,_Prague.jpg)

[8]: DVOŘÁK, P. Krannerova kašna. *Pražské kašny a fontány* [online]. 24. 11. 2012 [cit. 2012-12-10]. Dostupné z: [http://www.prazskekasny.net/detail.php?foto\\_id=503](http://www.prazskekasny.net/detail.php?foto_id=503)

[9]: Ludwig Förster. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: [http://en.wikipedia.org/wiki/Ludwig\\_F%C3%B6rster](http://en.wikipedia.org/wiki/Ludwig_F%C3%B6rster)

[10]: Nový zámek Velké Březno. In: PÁRAL, Matěj, Jan VACA a Martin KRSEK. *Ústí//Aussig - architektura na severu Čech* [online]. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/25-novy-zamek-velke-brezno>

- [11]–[14]: Fotogalerie - Zámek Velké Březno. *Oficiální stránky Zámku Velké Březno* [online]. © 2014, 04. 04. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.zamek-vbrezno.cz/fotogalerie/>
- [15]: Zámek Velké Březno – Prohlídka parku. *Oficiální stránky Zámku Velké Březno* [online]. © 2014, 04. 04. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.zamek-vbrezno.cz/svatebni-obrady/>.
- [16]: Zámek Veltrusy - Fotogalerie. *Zámek Veltrusy* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.zamek-veltrusy.cz/fotogalerie>
- [17]: DRUŽNÝ, D. Zámek Nové Dvory. [online]. [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://www.stredoceske-zamky.cz/zameknovedvory.html>.
- [18]: FLUGROVÁ, I. Fotogalerie zámek Kačina u Kutné Hory. In: *Turistika.cz* [online]. © 2007-2014 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.turistika.cz/fotogalerie/24075/zamek-kacina-u-kutne-hory#234019>
- [19]: Zámek: Kačina - obrázky. In: *Soupis památek - encyklopedický přehled sídel* [online]. ©1993-2014, 07. 01. 2011 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: [http://www.soupispamatek.cz/arl-kecz/cs/detail-kecz\\_un\\_auth-0001022-Zamek-Kacina/](http://www.soupispamatek.cz/arl-kecz/cs/detail-kecz_un_auth-0001022-Zamek-Kacina/)
- [20]: Fotobiro | Zámek Kačina 17.6.2012. *Rajce.cz* [online]. © 2005 – 2014 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: [http://fotobiro.rajce.idnes.cz/Zamek\\_Kacina\\_17.6.2012/#IMG\\_0090.jpg](http://fotobiro.rajce.idnes.cz/Zamek_Kacina_17.6.2012/#IMG_0090.jpg)
- [21]: Zámek Kačina. *Rajce.cz* [online]. © 2005 – 2014 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: [http://igor-74.rajce.idnes.cz/zamek\\_kacina/#zamek\\_Kacina\\_11.jpg](http://igor-74.rajce.idnes.cz/zamek_kacina/#zamek_Kacina_11.jpg)
- [22]: autorova tvorba

### **Zdroje obrazové dokumentace:**

- [23]: Velké Březno. *Mapy.cz* [online]. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: [http://mapy.cz/#x=14.161798&y=50.660541&z=13&d=base\\_1836541\\_1&t=s&l=16](http://mapy.cz/#x=14.161798&y=50.660541&z=13&d=base_1836541_1&t=s&l=16)
- [24]: SEDLÁČEK, A. *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. Díl 14., Litoměřicko a Žatecko. Vyd. 3., v Argu 1. Praha: Argo, 1998. ISBN 80-7203-094-9. S. 411.
- [25]: Hrobka šlechtického rodu Chotků. PÁRAL, M., J. VACA a M. KRSEK. *ÚSTÍ//AUSSIG - architektura na severu Čech* [online]. [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://www.usti-aussig.net/clanky/cist/nazev/62-hrobka-slechtickeho-rodu-chotku>
- [26]: Hrobka šlechtického rodu Chotků. PÁRAL, M., J. VACA a M. KRSEK. *ÚSTÍ//AUSSIG - architektura na severu Čech* [online]. [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://www.usti-aussig.net/clanky/cist/nazev/62-hrobka-slechtickeho-rodu-chotku>
- [27]: Hrobka šlechtického rodu Chotků. PÁRAL, M., J. VACA a M. KRSEK. *ÚSTÍ//AUSSIG - architektura na severu Čech* [online]. [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://www.usti-aussig.net/clanky/cist/nazev/62-hrobka-slechtickeho-rodu-chotku>
- Tabulka 2: NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *Návštěvnost objektů ve správě Národního památkového ústavu v roce 2013*. Praha, 30. 1. 2014. Dostupné z: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/narodni-pamatkovy-ustav/tiskove-zpravy/news/13424-navstevnost-objektu-ve-sprave-narodniho-pamatkového-ustavu-v-roce-2013/>.
- [28]: SÚA, SK + IS Li 416, 1842. Také: EBEL, M. *Velké Březno čp. 63, 159, 160. Tzv. Nový zámek: Archivní rešerše pro dějiny objektu*. 2004. S. 1 (obr. př.)



- [29]: SOA Děčín, Vs Velké Březno, i.č. 283, různé mapky, plány a dokumenty, 1844-1937, kart. 171). Také EBEL, M. *Velké Březno čp. 63, 159, 160. Tzv. Nový zámek: Archivní rešerše pro dějiny objektu*. 2004. S. 17 (obr. př.)
- [30]: SOA Praha, RA Chotek, i.č. 2416/2526, účty a stavební rozpočty 1876-1879, kart. 250. Také EBEL, M. *Velké Březno čp. 63, 159, 160. Tzv. Nový zámek: Archivní rešerše pro dějiny objektu*. 2004. S. 18 (obr. př.)
- [31]–[32]: Zámek Velké Březno  
[33]–[52]: autorova tvorba
- [53]: BROŽ, T., et al. *Státní zámek Velké Březno: Pasportizace zpřístupněných hradů a zámků v České republice*. [Ústí nad Labem: Státní ústav památkové péče], 1998. S. 11.
- [54]: BROŽ, T., et al. *Státní zámek Velké Březno: Pasportizace zpřístupněných hradů a zámků v České republice*. [Ústí nad Labem: Státní ústav památkové péče], 1998. S. 11.
- [55]–[65]: autorova tvorba
- [66]: BÁČA, P., et al. *Státní zámek Velké Březno: Pasportizace zpřístupněných hradů a zámků v České republice*. [Ústí nad Labem: Státní ústav památkové péče], 1997. S. 6.
- [67]: BÁČA, P., et al. *Státní zámek Velké Březno: Pasportizace zpřístupněných hradů a zámků v České republice*. [Ústí nad Labem: Státní ústav památkové péče], 1997. S. 8.
- [68]: BÁČA, P., et al. *Státní zámek Velké Březno: Pasportizace zpřístupněných hradů a zámků v České republice*. [Ústí nad Labem: Státní ústav památkové péče], 1997. S. 10.
- [69]: SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3043/3180, kart. DOD2. Také EBEL, M. *Velké Březno čp. 63, 159, 160. Tzv. Nový zámek: Archivní rešerše pro dějiny objektu*. 2004. S. 25 (obr. př.)
- [70]: SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3521, desky 36. Také EBEL, M. *Velké Březno čp. 63, 159, 160. Tzv. Nový zámek: Archivní rešerše pro dějiny objektu*. 2004. S. 26 (obr. př.)
- [71]: Autorova vlastní tvorba
- [72]: SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3163/3290, kart. DOD. 71. Také EBEL, M. *Velké Březno čp. 63, 159, 160. Tzv. Nový zámek: Archivní rešerše pro dějiny objektu*. 2004. S. 34 (obr. př.)
- [73]–[75]: Zámek Velké Březno
- [76]: SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3159/3285, kart. DOD71. Také EBEL, M. *Velké Březno čp. 63, 159, 160. Tzv. Nový zámek: Archivní rešerše pro dějiny objektu*. 2004. S. 36 (obr. př.)
- [77]: SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3535, desky 36. Také EBEL, M. *Velké Březno čp. 63, 159, 160. Tzv. Nový zámek: Archivní rešerše pro dějiny objektu*. 2004. S. 40 (obr. př.)
- [78]: SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3536, desky 36; SOA Praha, RA Chotek, i.č. 3386/3488, 1912-1933, DOD.55. Také EBEL, M. *Velké Březno čp. 63, 159, 160. Tzv. Nový zámek: Archivní rešerše pro dějiny objektu*. 2004. S. 41 (obr. př.)
- [79]: SOA Praha, RA Chotek, i.č.3523, desky 36. Také EBEL, M. *Velké Březno čp. 63, 159, 160. Tzv. Nový zámek: Archivní rešerše pro dějiny objektu*. 2004. S. 42 (obr. př.)
- [80]–[82]: DRUŽNÝ, D. *Zámek Nové Dvory*. [online]. [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://www.stredoceske-zamky.cz/zameknovedvory.html>.

- [83]: VLČEK, P. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-61-3. S. 388.
- [84]: Zámek: Kačina - obrázky. In: *Soupis památek - encyklopedický přehled sídel* [online]. ©1993-2014, 07.01.2011 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: [http://www.souispamatek.cz/arl-kcz/cs/detail-kcz\\_un\\_auth-0001022-Zamek-Kacina/](http://www.souispamatek.cz/arl-kcz/cs/detail-kcz_un_auth-0001022-Zamek-Kacina/)
- [85]: VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-61-3. S. 294.
- [86]: BRZÁK, Kamil Kristen. Pohledy 1907-1918. *Zámek Veltrusy: Staré pohlednice zámku Veltrusy* [online]. [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://stare.pohlednice.sweb.cz/V22-1909.jpg>
- [87]–[88]: DURDÍK, T. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 1. vyd. Praha: Libri, 2008. 178 s. ISBN 978-80-7277-358-9. S. 493.
- [89]–[90]: ZAHRADNÍK, P. *O vzniku zámku ve Veltrusích*, In: *Průzkumy památek 2/2001*, ročník 8, s. 89.
- [91]–[93]: autorova tvorba
- [94]–[95]: VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-61-3. S. 370.
- [96]: DURDÍK, T. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 1. vyd. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-358-9. S. 183.

## 10. Seznam příloh

11. Obrazové přílohy: .....	85
Příloha I.: Fotodokumentace ke kapitole „Velké Březno“ .....	85
Příloha II.: Tabulka ke kapitole „Kulturní činnost a návštěvnost zámku“ .....	88
Příloha III.: Fotodokumentace k páté kapitole „Stavebně-historický vývoj zámku a parku“ .....	91
Příloha IV.: Fotodokumentace ke kapitole „Další zámecké stavby v majetku velkobřezenské větve Chotků na našem území“ .....	126
Příloha V.: Pracovní list ke kapitole „Návrh praktického využití diplomové práce“ ....	135

## 11. Obrazové přílohy

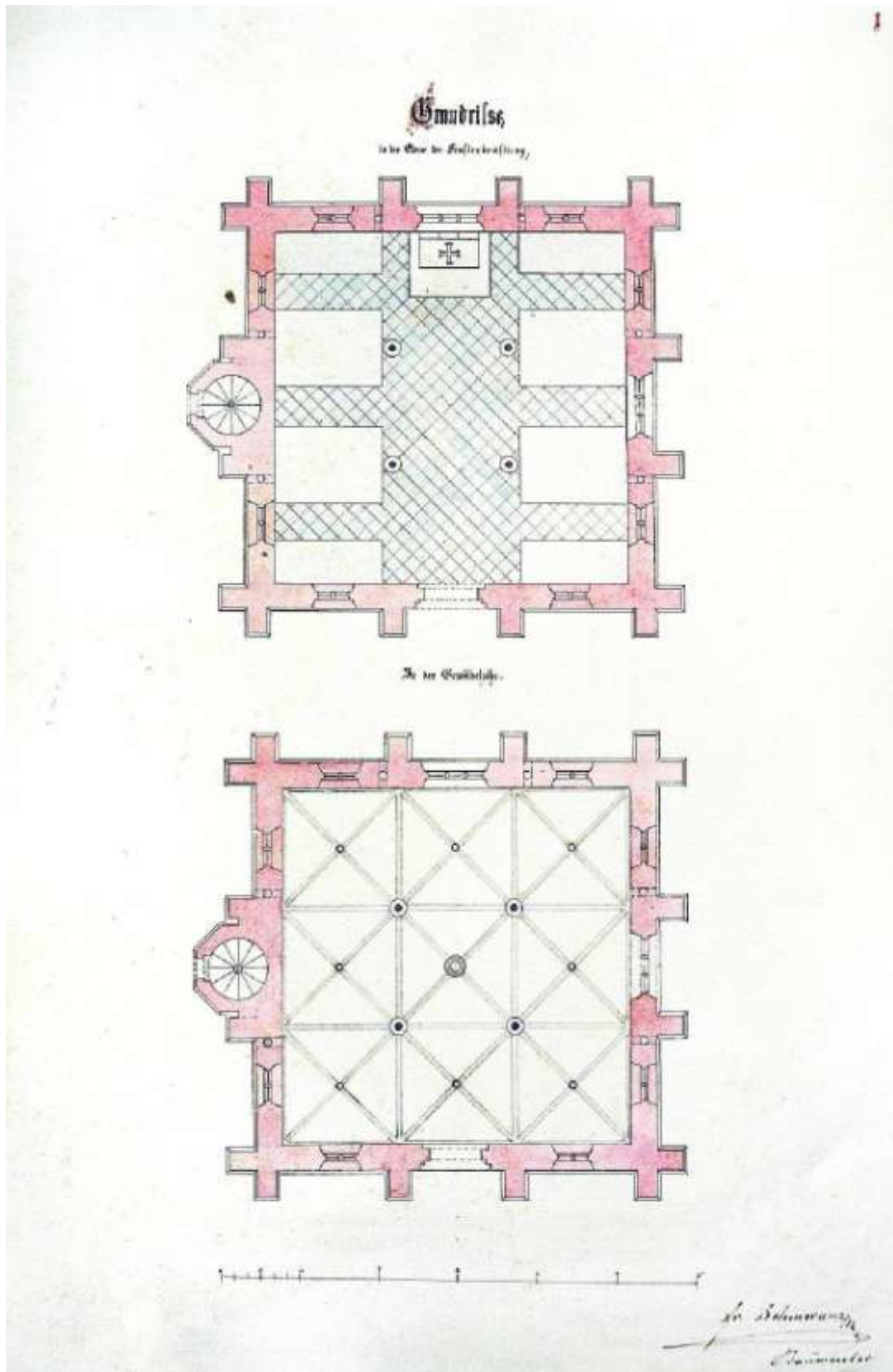
### Příloha I.: Fotodokumentace ke kapitole „Velké Březno“



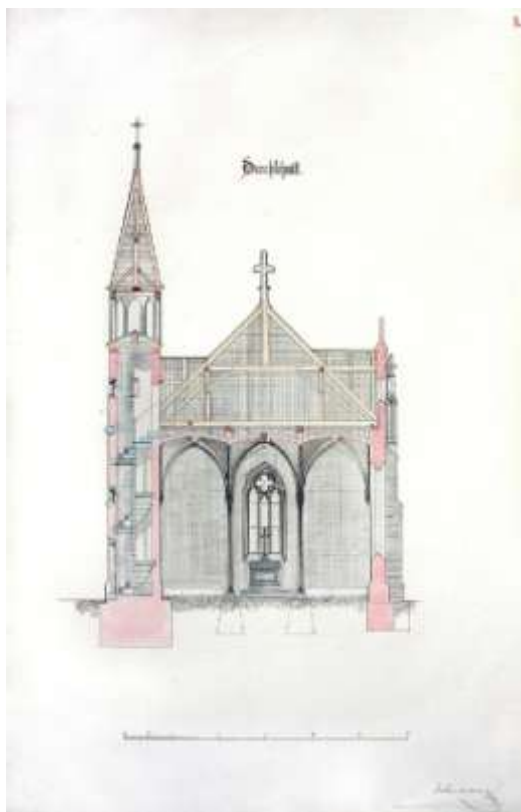
Obrázek 23: Mapa Velkého Března a okolí



Obrázek 24: Starý zámek ve Velkém Březně



Obrázek 25: Půdorys hrobky Chotků ve Valtířově



Obrázek 26: Architektonická studie bokorysu hrobky s boční věží



Obrázek 27: Hrobka s boční věží

**Příloha II.: Tabulka ke kapitole „Kulturní činnost a návštěvnost zámku“**

**Tabulka 2: Hodnocení návštěvnosti za rok 2013**

Lednice*	328 303
Český Krumlov*	321 605
Hluboká*	260 199
Karlštejn	217 717
Konopiště*	134 322
Kroměříž	107 604
Křivoklát	102 176
Sychrov	100 100
Bouzov	91 341
Trosky	90 767
Telč*	90 593
Buchlovice	74 194
Veveří*	72 539
Ratibořice*	66 672
Buchlov*	63 845
Červená Lhota	63 751
Pernštejn	61 478
SLS Vysočina	58 800
Bítov*	55 567
Rožmberk*	55 114
Mníšek pod Brdy*	52 966
Bezděz	52 243
Jindřichův Hradec	48 588
Bečov	48 302
Vranov na Dyjí	47 306
Šternberk*	47 179
Rabí	45 373
Opočno*	43 309
Valtice*	42 628
Žleby	42 319
Velhartice	39 081
Frýdlant*	38 168
Zahrady pod Pražským hradem	37 721
Kuks	37 064
Litomyšl*	36 690
Třeboň	36 095
Hradec nad Moravicí*	34 098
Landštejn	33 816
Točnick a Žebrák	32 100

Zlatá Koruna*	31 675
Kunětická hora*	30 304
Jaroměřice	30 055
Náchod	29 980
Švihov	29 430
Hrádek u Nechanic*	29 394
Zvíkov	29 135
Milotice*	28 676
Domanín	28 635
Kratochvíle	28 441
Kozel	28 352
Velké Losiny*	28 149
Kynžvart	26 743
Lemberk	26 228
Lysice*	25 324
Jánský vrch*	25 174
Hrubý Rohozec*	24 282
Zelená Hora	23 042
Lipnice	22 403
Jezeří*	21 229
Hazmburk	20 979
Soubor lidových staveb Zubrnice*	20 190
Slatiňany*	19 385
Hořovice	19 134
Nové Hrady*	19 010
Rájec	18 799
Ploskovice	18 791
Horšovský Týn*	18 329
Grabštejn	16 962
Zákupy*	16 358
Libochovice	16 040
Kladruby	15 987
Mnichovo Hradiště	15 950
Krakovec	15 905
Náměšť n. Oslavou*	15 412
Vizovice	15 374
Raduň	14 979
Plasy	14 572
Valeč*	14 474
Březnice*	14 450
Benešov nad Ploučnicí	13 440
Sázava	13 034
Krásný Dvůr*	12 491
Dačice	11 091

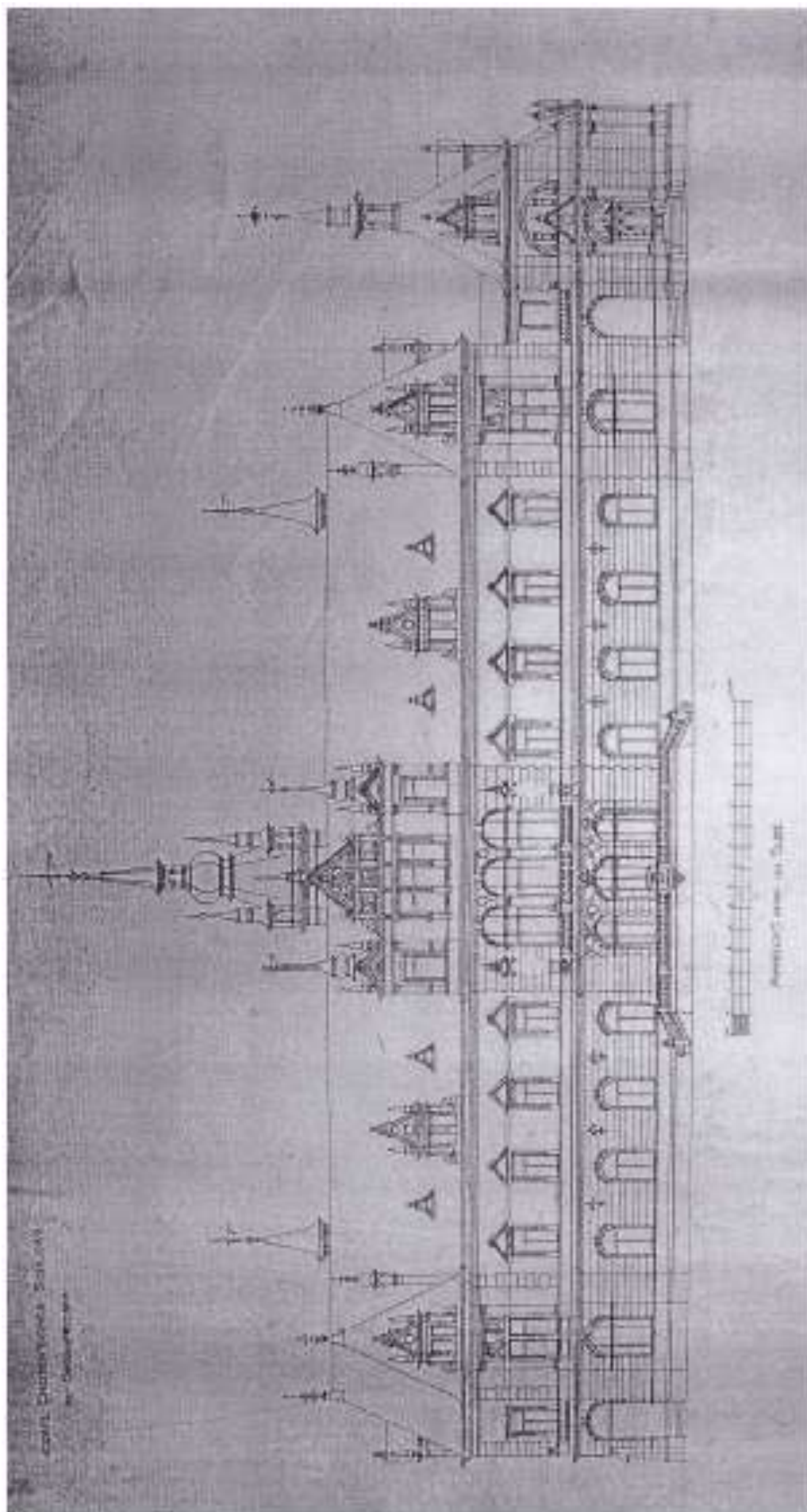


<b>Velké Březno*</b>	<b>10 801</b>
Důl Michal*	10 618
Litice	9 523
Duchcov	8 613
Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě	8 545
Bučovice	7 666
Manětín	7 625
Kunštát	6 368
Rotunda sv. Jiří a sv. Vojtěcha na hoře Říp	6 230
Hamousův statek ve Zbečně	6 000
Veltrusy	4 728
Nebílovy	4 312
Soubor lid. arch. v Příkazích	3 887
Uherčice*	2 587
Stekník*	1 502
Červené Poříčí*	1 194
Bolevec*	941
Přimda	519

**Příloha III.: Fotodokumentace k páté kapitole „Stavebně-historický vývoj zámku a parku“**



**Obrázek 28: Indikační skica okolí zámku ve Velkém Březně z roku 1842 se změnami k roku 1859**



Obrázek 29: Nesignovaný návrh na přestavbu zámku, nejspíše z počátku roku 1884





**Obrázek 31: Dobová litografie ze souboru W. Raue vydaného v roce 1852**



**Obrázek 32: Dobová fotografie Chotků a empírová podoba zámku**

## Severní průčelí zámku



**Obrázek 33: Pohled na zámek Velké Březno ze severní strany**

Trojpodlažní stavba vyniká několika druhy oken. V hlavní části budovy s výrazným rizalitem jsou v přízemí usazeny dveře a několik jednoduchých obdélníkových oken s dřevěnými vnějšími křídly. Rovněž je zde k vidění balkon, který vede do velkého sálu. Nad ním, v druhém nadzemím podlaží jsou uprostřed umístěny francouzské dveře doplněné z obou stran okny stejného typu. V nejvyšším patře uprostřed se nalézá trojdílné sdružené okno s převýšenou, ve vrcholu obloukem ukončenou střední částí. Okno je nesené kamennou římsou a po obou stranách je po jednom francouzském oknu. Době přestavby odpovídá i různorodé používání materiálu na okenní ostění a šambrány, nalézáme zde štuk i kámen (labský pískovec).



**Obrázek 34: Detail na hlavní část budovy ze severní strany**

Detail na hlavní část budovy zvýrazněnou rizalitem. Vstupní část je do parku otevřena schodištěm s obloukovou podestou ohraničenou kuželkovou balustrádou a soustavou šesti hranolových pilířů, nesoucích pergolu. Ve druhém nadzemním podlaží lze spatřit obloukem ukončené prosklené dveře a po obou stranách jsou stejně ukončená okna. Okna v nejnižším a nejvyšším podlaží jsou orámována ostěním. Okna v nejvyšším patře po okrajích jsou rámovány pilastry s jednoduchými hlavicemi, nesoucími nadokenní římsu.



**Obrázek 35: Detail severního průčelí zámku s architektonicky řešeným vstupem do Velkého sálu**



**Obrázek 36: Boční pohled na vstupní část severního průčelí s dřevěnou pergolou a balkonem**





Obrázek 37: Detailní pohled na dveře s dřevěnými křídly a ostěním vedoucí z Velkého sálu do francouzského parku



Obrázek 38: Detail kuželkové balustrády vstupní části do parteru zámku s jezírkem a vodotryskem



**Obrázek 39: Pohled na levou část budovy ze severní strany**

Pohled na levou část budovy ze severní strany, na kterém je zobrazeno třetí nadzemní podlaží se sdruženým oknem vedoucím do obytného podkroví. O poschodí níže se nalézají tři jednoduchá dřevěná okna olemovaná šambránou, posazená na průběžné podokenní římsě. Prostřední okno je zvýrazněno segmentovým frontonem, okna po stranách pouze nadokenní římsou. Obě podlaží jsou oddělena profilovanou korunní římsou nesenou drobnými konzolkami.



**Obrázek 40: Detail na štítovou část s druženým oknem**

Trojdílné sružené okno, v kterém jsou dvě boční okna lemována pilastry s jednoduchými hlavicemi, nesoucími rovný úsek římsy, prostřední je nad kamenným překladem převýšenou obloukem s vsazeným klenákem. Nad nimi je umístěn trojúhelníkový štít s profilovanou římsou, v jeho vrcholu prvek vycházející z tvarosloví akroterie, na bočních rovných úsecích římsy jehlancovité pylony ukončené koulemi. Štít je na obou bocích zakončen stáčeujícími se volutami.



**Obrázek 41: Detail dveří a oken ve druhém nadzemní poschodí vedoucí na balkon**



**Obrázek 42:** Pohled na jednoduché francouzské okno s ostěním. Nad oknem nadokenní římsa s vlysem, jehož výplň odkazuje k renesančnímu tvarosloví. Korunní římsa se nad oknem dělí a zalomením vytváří trojúhelníkový štít, po jehož stranách jsou umístěny kamenné jehlance pylonů ukončených koulemi



**Obrázek 43:** Pohled na jednoduché dřevěné okno posazené na podokenní římse lemované šambránou a lištou, nad ním segmentový fronton

## Jižní průčelí zámku



**Obrázek 44: Pohled na zámek z jižní strany, ze svahu krajinářského parku.**

První podlaží je ukryto pod rododendronovým porostem. Z okolní přírody vystupuje druhé a třetí nadzemní podlaží. Uprostřed výrazný střední rizalit, předstupující před zámeckou budovu. Ve vystouplém rizalitu uprostřed dvojité sdružené okno ukončené oblouky lemované plastickými šambránami s klenáky. Ve štítu jsou vsazeny dvě patra oken. V dolní řadě tři obdélná okna oddělená zprava i zleva pilastry, z obou stran následuje po jednom jednoduchém okně, na samém konci štítu dva odlišné erby, nad erby obloukovitě prohnutý úsek římsy oddělující jednotlivá patra. Horní řada se skládá z dvou menších oken, mezi nimiž jedno kruhové, nad tímto oken je umístěn erb. Zalamovaná římsa štítu nese na svých okrajích jehlancovité pylony s koulemi, ve vrcholu štítu kamenný prvek akroterie. Nad štítem se tyčí centrální pravoúhlá věž zakončená vysokou složitě členěnou špicí a se čtyřmi bočními lucernami. V pravé a levé části zámecké budovy jsou na úrovni druhého nadzemního podlaží tři okna. Na střeše z obou stran po jednom vikýři se zdvojenými okny, v levé i pravé části se 4 světlíky.



**Obrázek 45: Detailní zobrazení štítu na hlavním průčelí budovy**

Detailní pohled na nejvyšší část štítu, kde je na samém vrcholu umístěn erb vystupující ze segmentového frontonu. Pod frontonem oválné okno s okolním dekorem vycházejícím z renesančních prvků jako je diamantování klenáku, ploché rámování cviklů, voluty, kytky apod. Vedle dvě malá podélná okna s ostěním s uchy. Nad štítem se zdvíhají dvě věžičky – boční lucerny věže.



**Obrázek 46:** Detail na okna s ostěním v druhém nadzemním patře, oddělené pilíři s dekorem ploché pásky s diamantováním. Nad okny lze pozorovat nejvyšší část štítu s lucernami věže



**Obrázek 47: Snímek z jižního průčelí zámku, na němž štít a středová věž s lucernami věže**





**Obrázek 48: Detail cibule měděné střechy věže**



**Obrázek 49: Detail sduženého okna s plochým ostěním, jejichž tabule jsou ve středu odděleny pilastrem. Po stranách okna volutová zakončení, nad oknem trojúhelníkový štít s dekorem ploché pásky a koule.**



Obrázek 50: Detailní pohled na erby, které patří Chotkům a rodu von Moltke



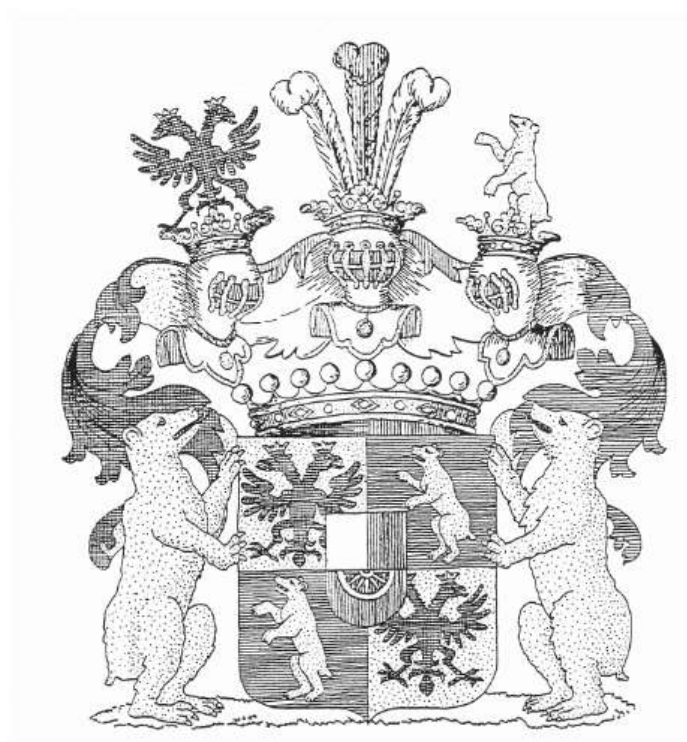
Obrázek 51: Detailní pohled na erby – rod Chotků a Berchtoldů



Obrázek 52: Detail erbu. Říšská hrabata Chotkova z Chotkova a Vojnína



Obrázek 53: Rytíři, od r. 1702 svobodní páni a od r. 1723 česká hrabata Chotkové z Chotkova a Vojnina



Obrázek 54: Od roku 1745 říšská hrabata Chotkové z Chotkova a Vojnina



**Obrázek 55: Pohled na hlavní vchod do zámku**

Ve středním rizalitu je na úrovni prvního nadzemního podlaží na obou stranách oválné okno, uprostřed dvoje dveře. Součástí druhého nadzemního patra je balkon zakončený balustrádou, podpíraný šesti sloupy. Dva předsazené sloupy jsou mohutnější, více zdobené, zbývající čtyři – dva a dva po obou stranách tenčí a jednodušší.



**Obrázek 56: Detail dveří, balkonu a balustrády ve druhém nadzemním podlaží**



**Obrázek 58: Detail oválného okna**



**Obrázek 57: Detail pilastrů nesoucích balkon**



**Obrázek 59: Pohled na zámek z východní strany, směrem od hlavní brány**

Prostřední část budovy s výrazným rizalitem, od něhož vybíhá podloubí nesené pilíři po celé délce traktu do obou směrů, čímž vytváří krytou cestu k hospodářským budovám nalézajícím se na opačných stranách. Na úrovni druhého nadzemního podlaží je vysunut balkon lemovaný balustrádou. Balkon je podepřen několika výraznými pilíři.



**Obrázek 60: Pohled na zastřešenou venkovní promenádu a na zámeckou budovu z boku**

Promenáda umožňuje návštěvníkům zámku průchod z malého parteru s rybníčkem k hlavnímu vchodu zámku, rovněž spojuje hlavní budovu zámku a dvě hospodářské stavby na jejích koncích.

### **Hospodářské budovy**



**Obrázek 61: Detail dvoupatrové hospodářské budovy umístěné vpravo od hlavního vchodu zámku**

Každé patro je osazeno odlišným typem oken. Segmentem ukončená okna prvního podlaží a druhého podlaží jsou nahore uzavřena širokou plochou štukovou páskou s hustým vertikálním rýhováním.



**Obrázek 62: Detail okna u hospodářské budovy**

**Obrázek 63: Detail okna u hospodářské budovy**

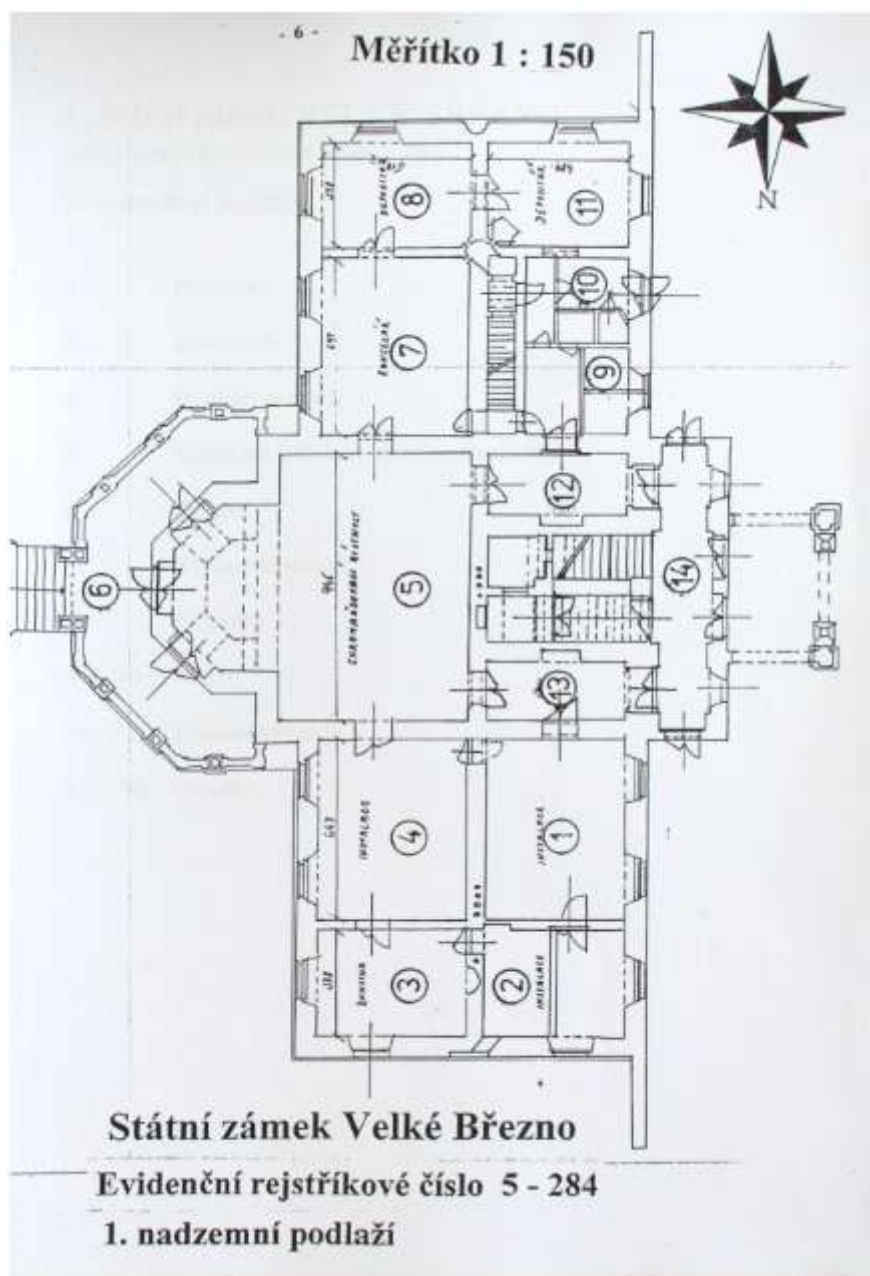


**Obrázek 64: Detail dřevěné promenády ze spodní strany**



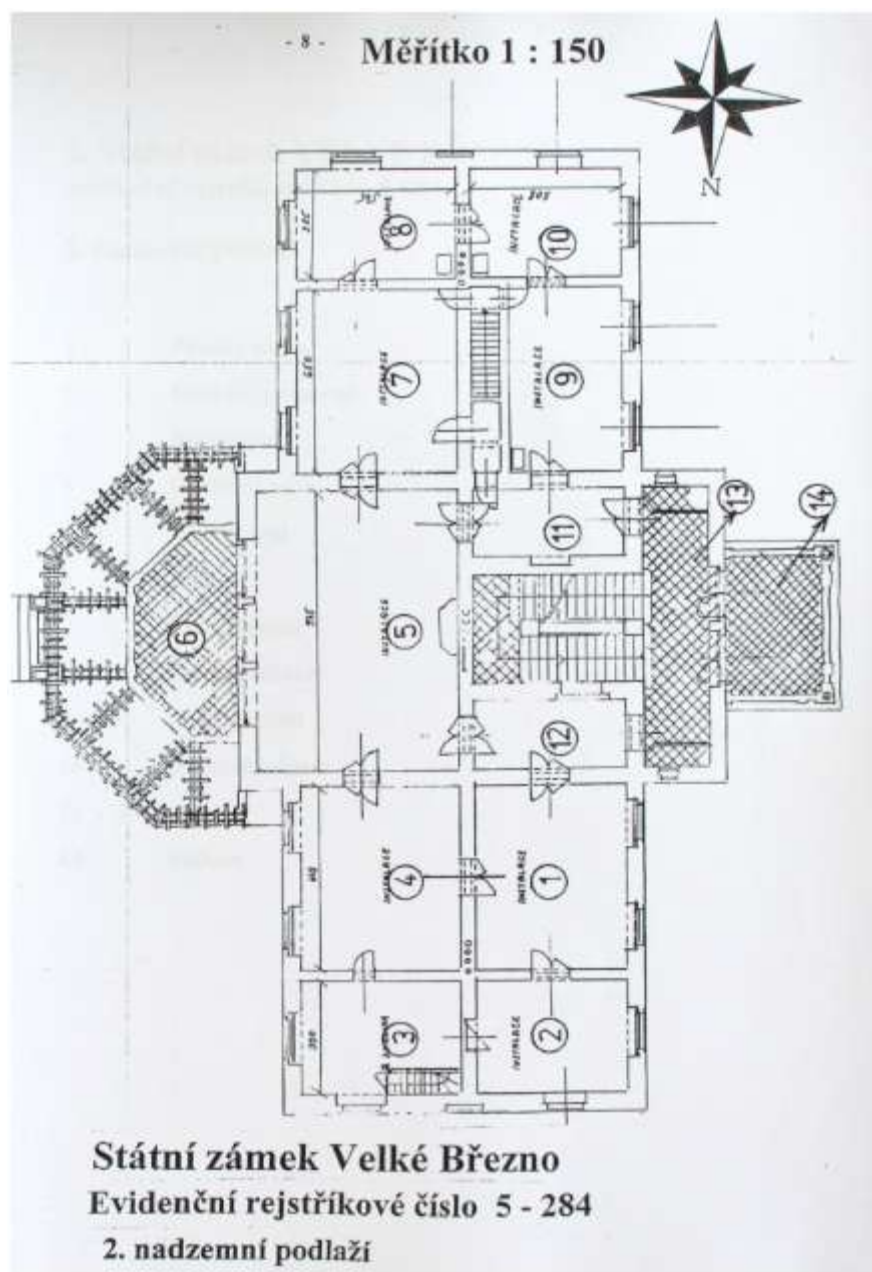


**Obrázek 65: Detail dřevěných prosklených oken u hospodářské budovy**



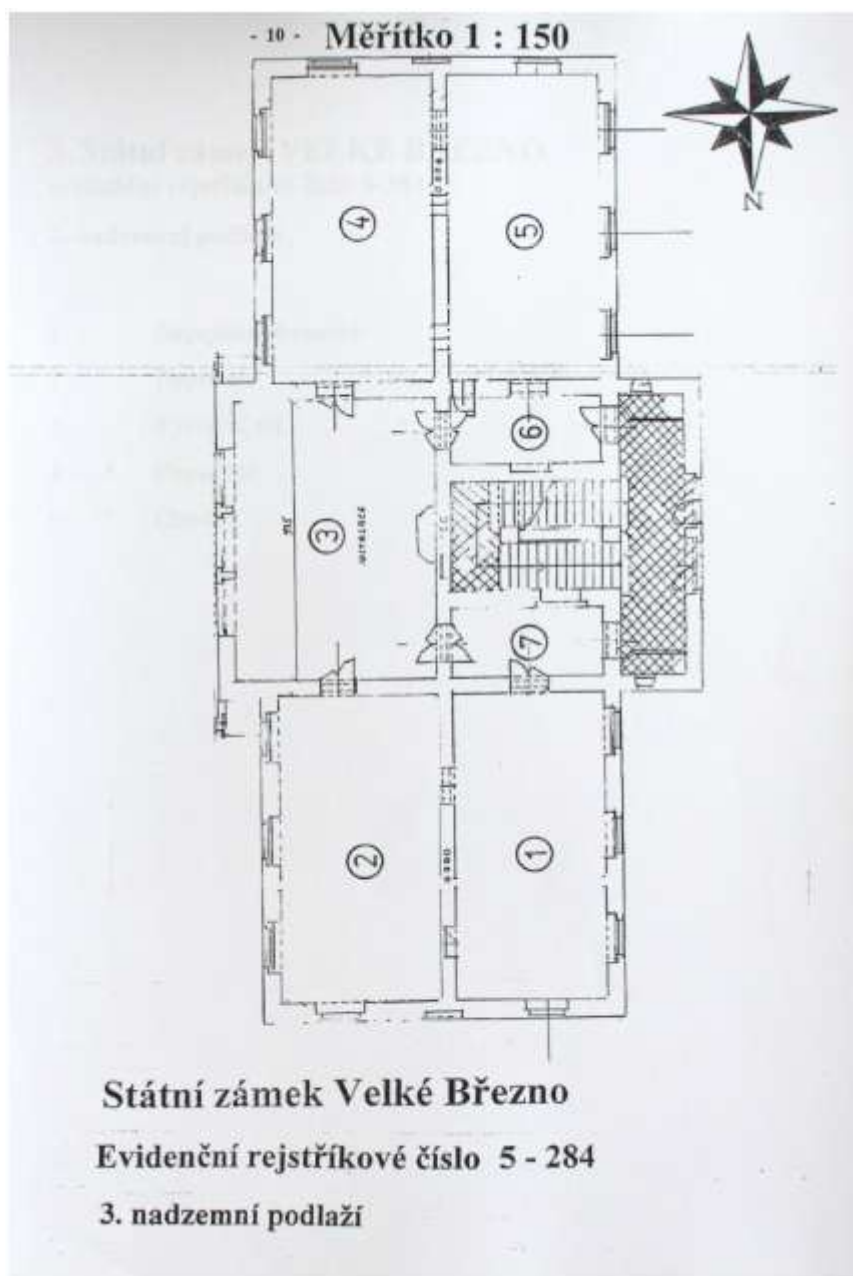
**Obrázek 66: Půdorys prvního nadzemního podlaží zámku Velké Březno**

1. Pokladna, 2. – 3. Kanceláře, 4. Hraběcí salónek, 5. Velký sál (jidelna), 6. Terasa, 7. Výstavní salónek, 8. Kavárna, 9. - 10. Toalety, 11. Zázemí kavárny, 12. – 14. Chodby



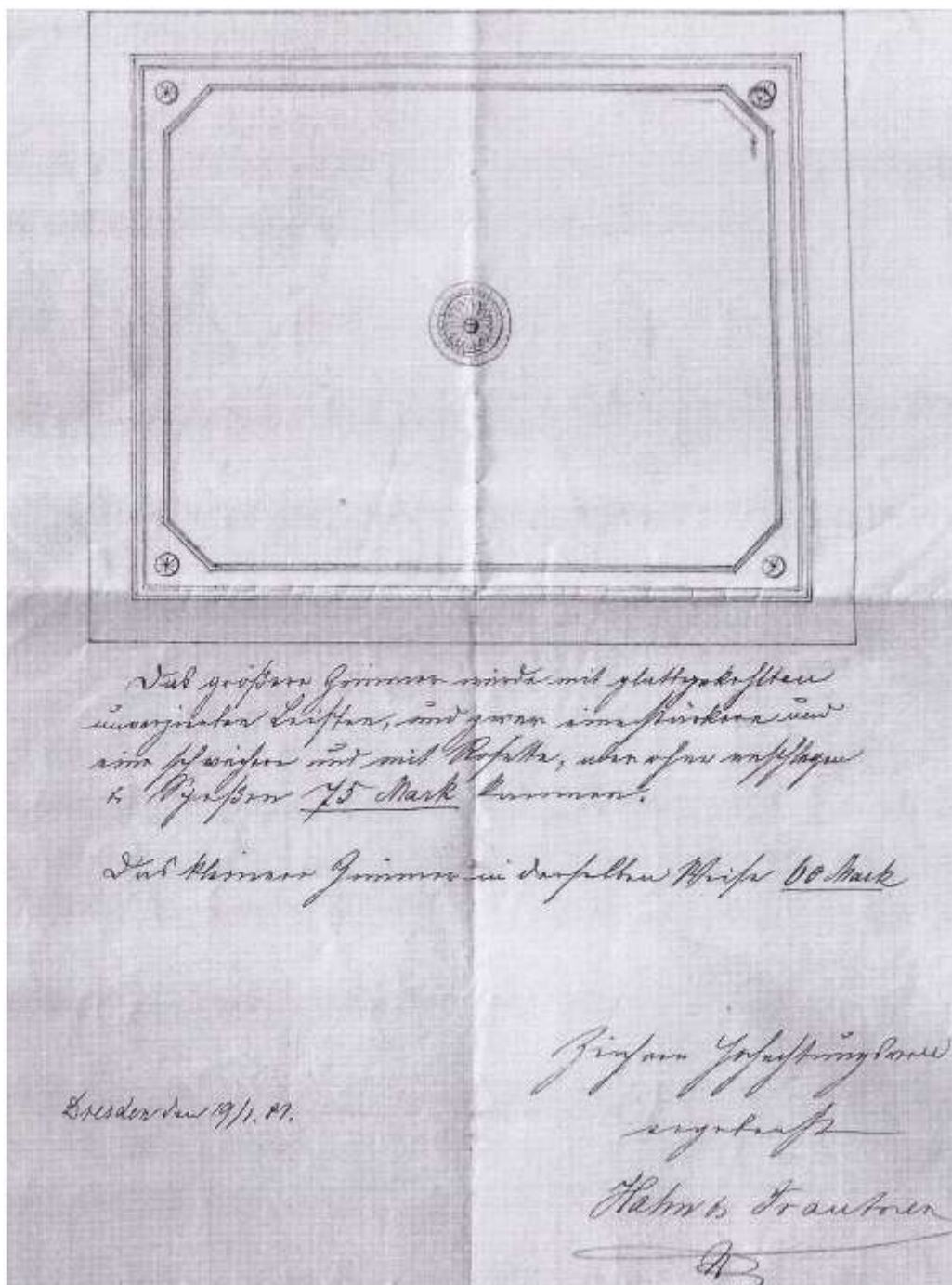
**Obrázek 67: Půdorys druhého nadzemního podlaží zámku Velké Březno**

1. Pánský salon, 2. Hraběcí pracovna, 3. Knihovna, 4. Hudební salon, 5. Taneční sál, 6. Balkon, 7. Malá jídelna, 8. Pánská ložnice, 9. Orientální salon, 10. Dámská ložnice, 11. – 13. Chodby, 14. Balkon

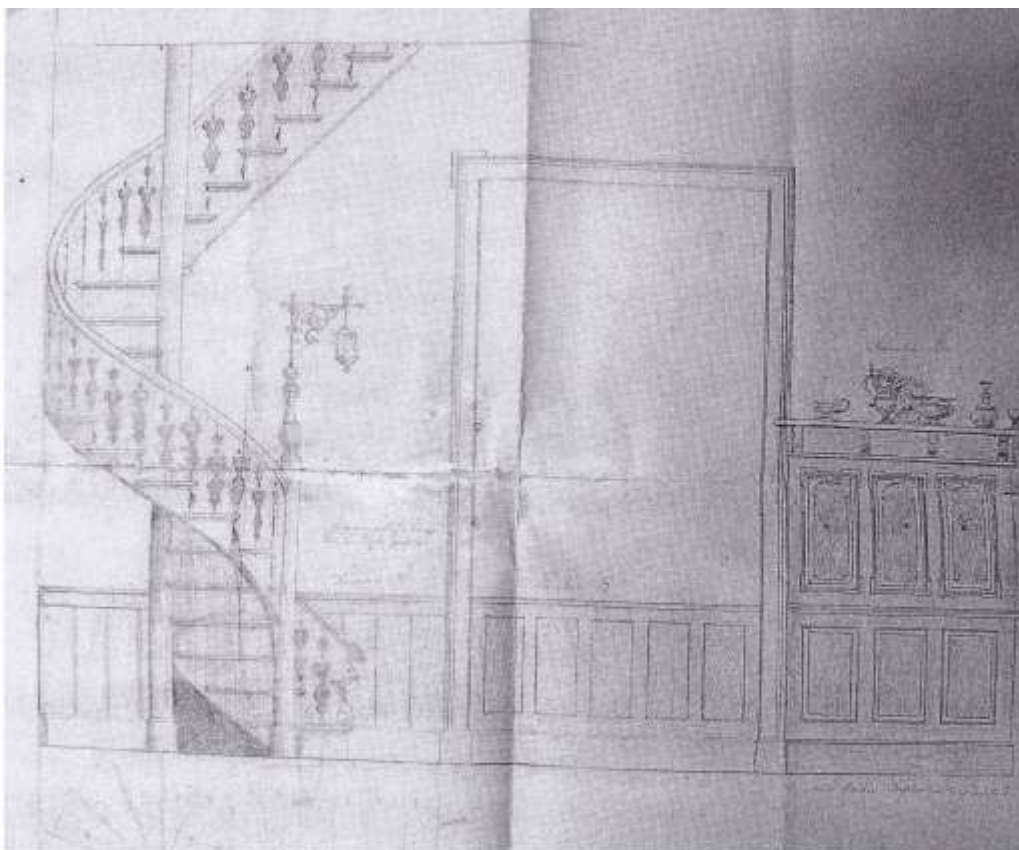


**Obrázek 68: Půdorys třetího nadzemního podlaží zámku Velké Březno**

1. Depozitář obrazový, 2. Depozitář, 3. Výstavní sál, 4. – 5. Depozitář, 6. – 7. Chodby



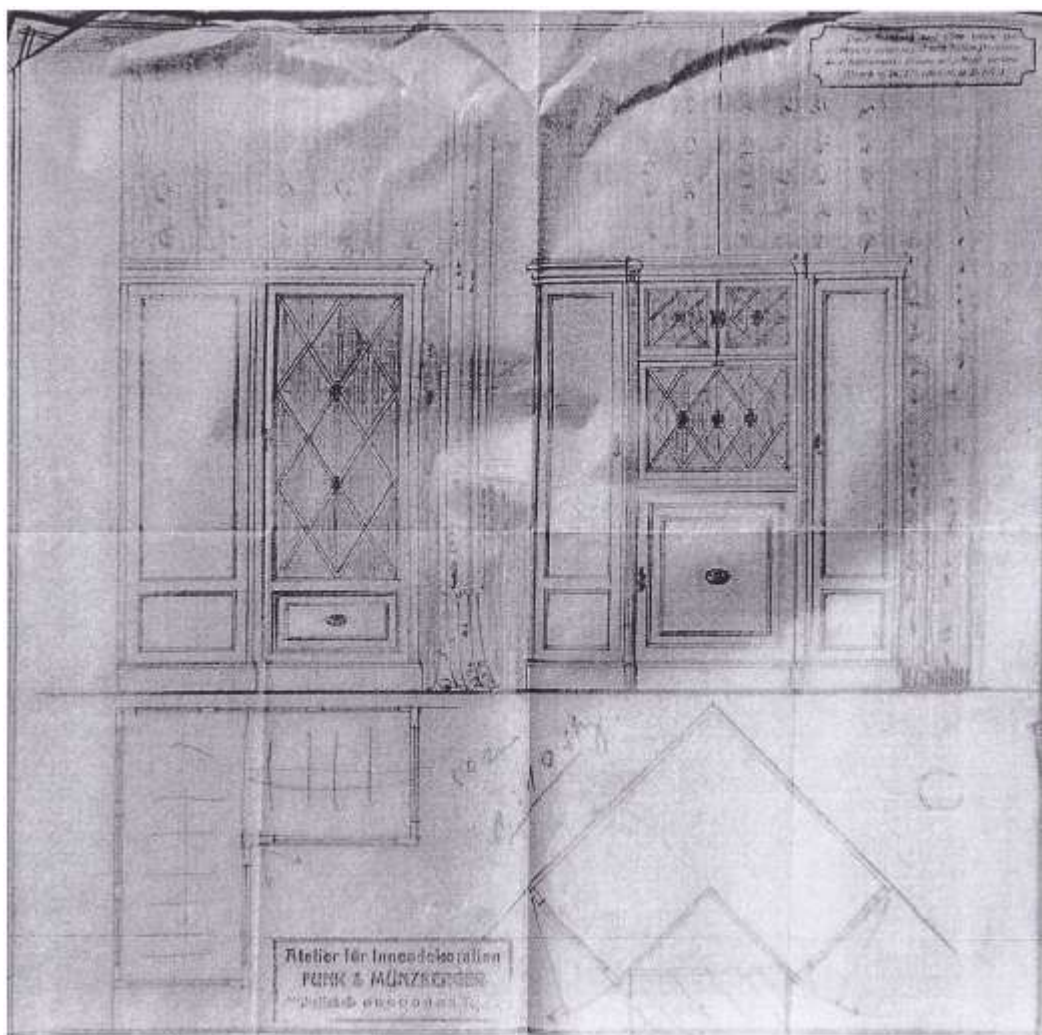
Obrázek 69: Nabídka firmy Hahn & Tautner z Drážďan z roku 1881 na kazetový strop velkého a malého pokoje



Obrázek 70: Schodiště v knihovně, zřejmě kolem 1885, bez jména a autora



Obrázek 71: Schodiště propojující bývalou knihovnu v dolním patře a knihovnu v horním patře, současný stav



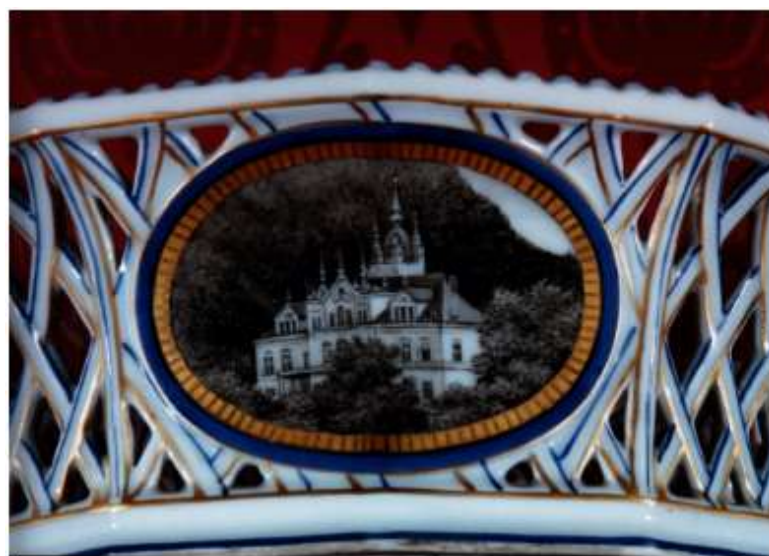
Obrázek 72: Návrh skříní pro pokoje v prvním patře od firmy Atelier für Innendekoration Funk & Münzberger z Teplic



**Obrázek 73: Soubor tří prolamovaných mís. Mísa s motivem Starého zámku ve Velkém Březně**

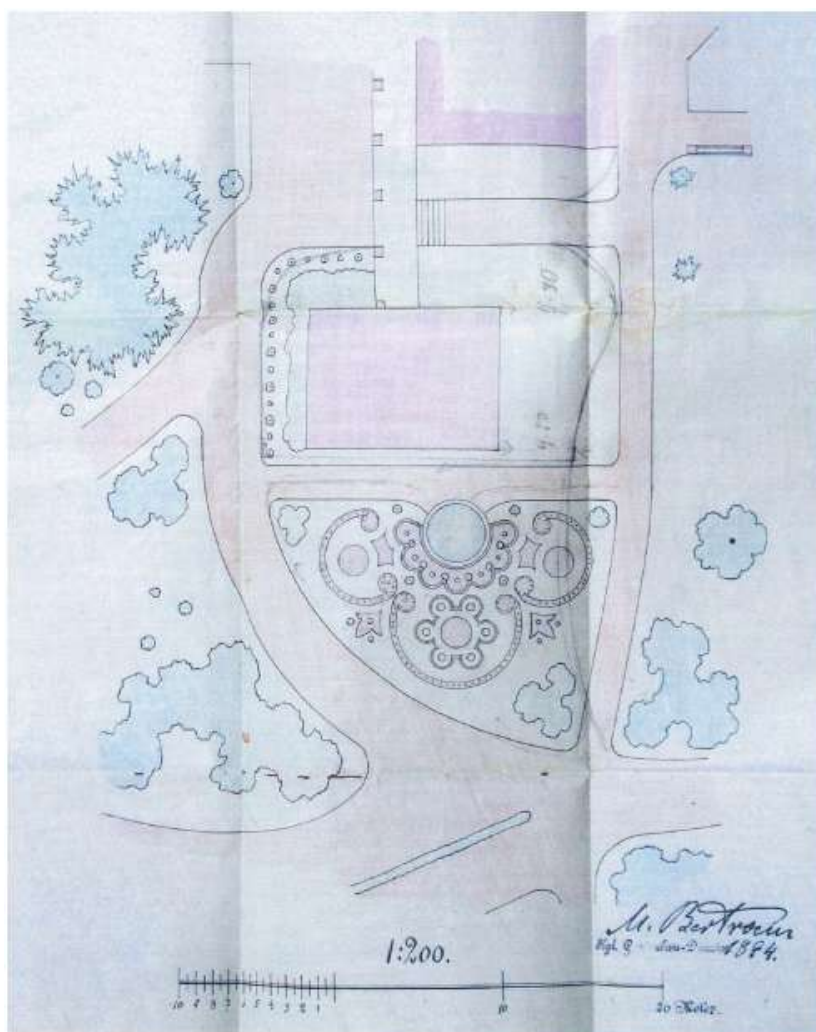


**Obrázek 74: Soubor tří prolamovaných mís. Mísa s motivem empírové podoby Nového zámku**

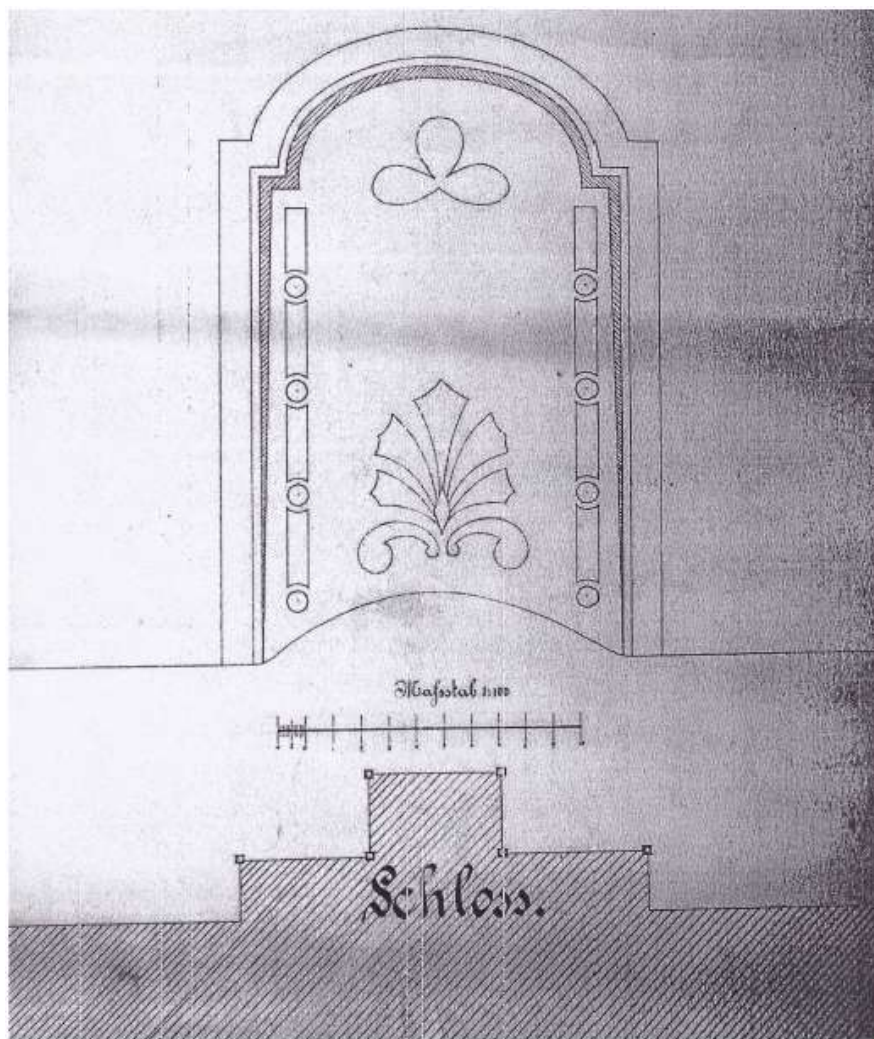


**Obrázek 75: Soubor tří prolamovaných mís. Mísa s motivem novorenesanční podoby Nového zámku**

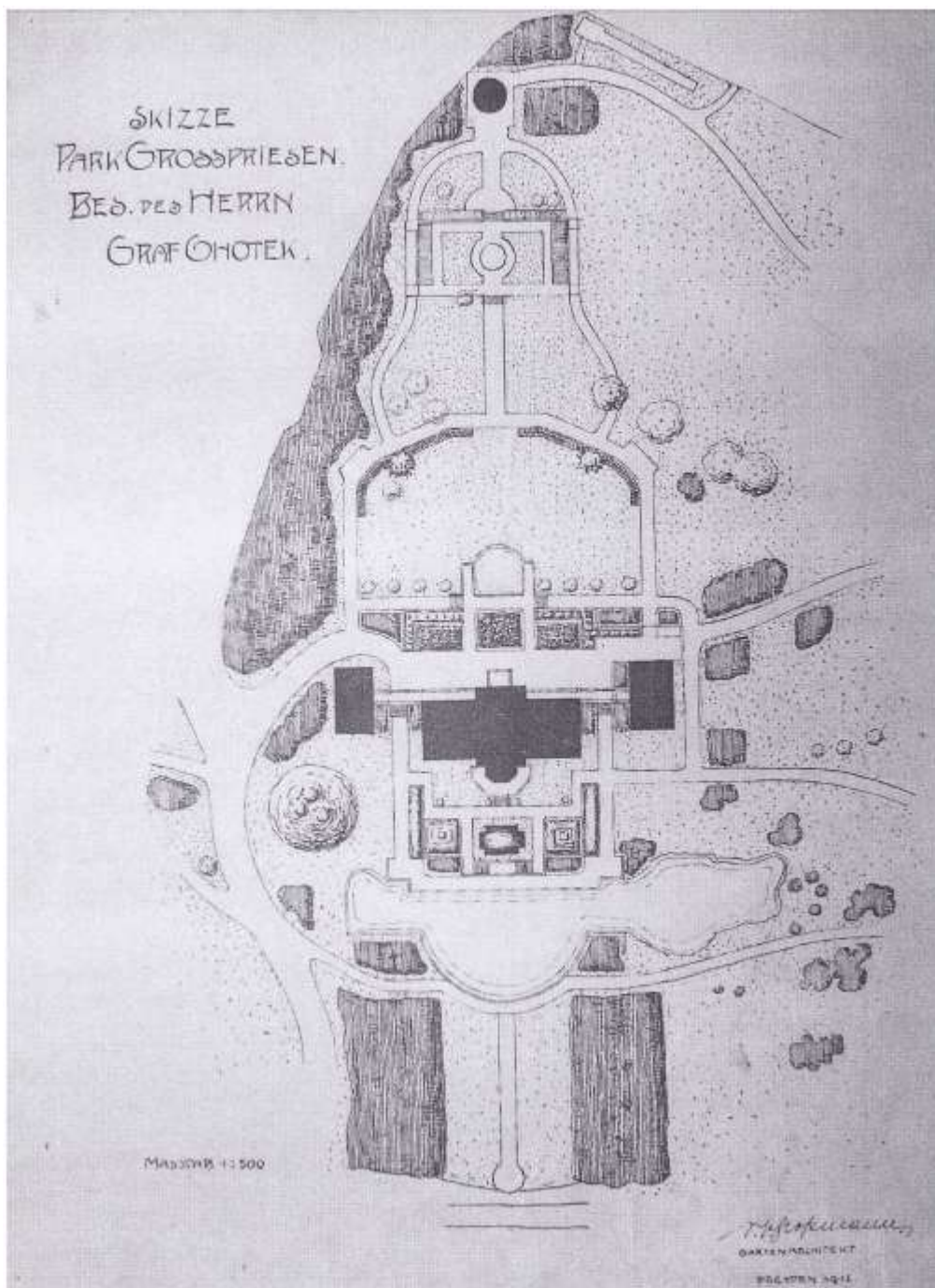




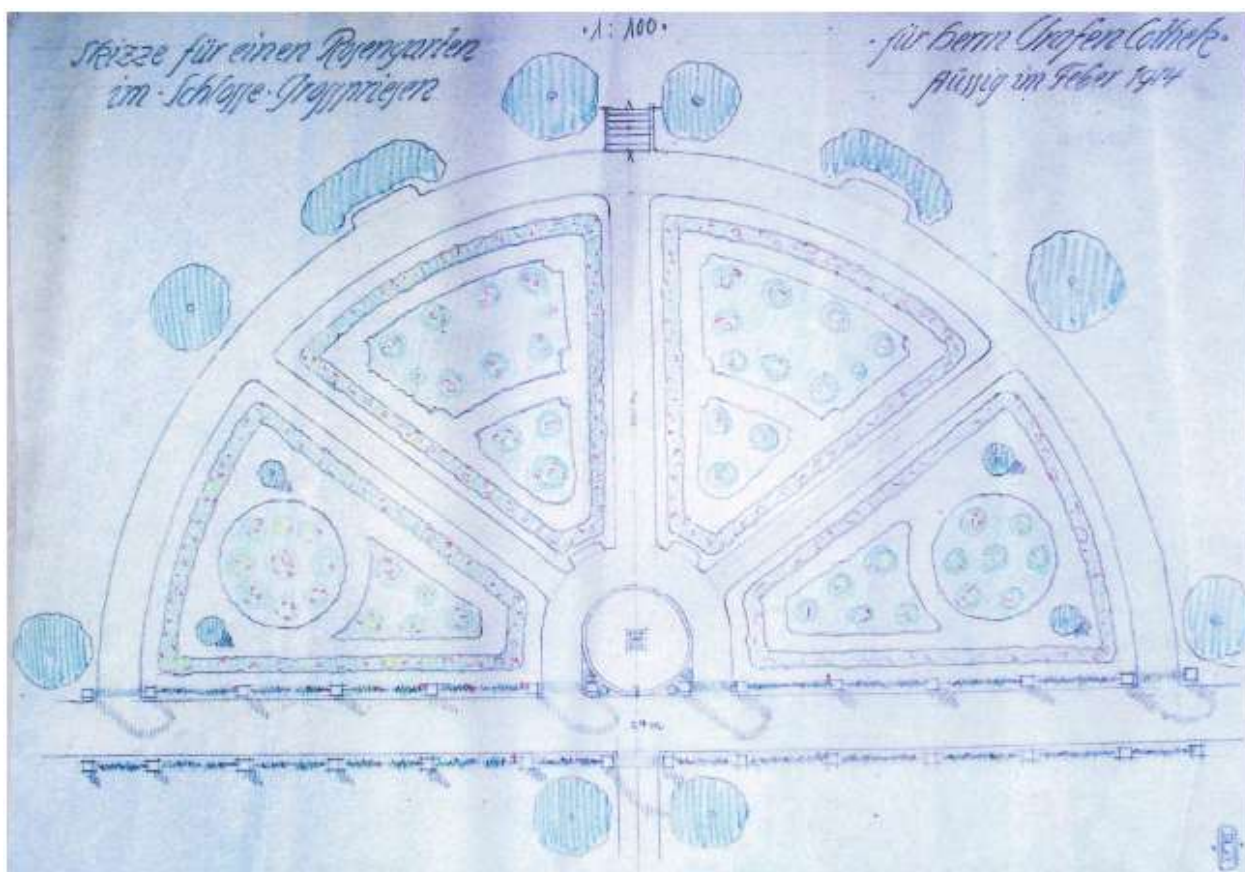
Obrázek 76: Plán záhonů východně od zámku, vypracovaný královským ředitelem zahradních staveb M. Bertramem, 1894



Obrázek 77: Návrh na řešení prostoru jižně před zámkem, Bertram?



Obrázek 78: Návrh úpravy zámku okolo roku 1912 od drážďanského architekta Grossmanna



Obrázek 79: Návrh růžové zahrady u zámku z roku 1914, autor: E.H. ?

***Příloha IV.: Fotodokumentace ke kapitole „Další zámecké stavby v majetku velkobřezenské větve Chotků na našem území“***



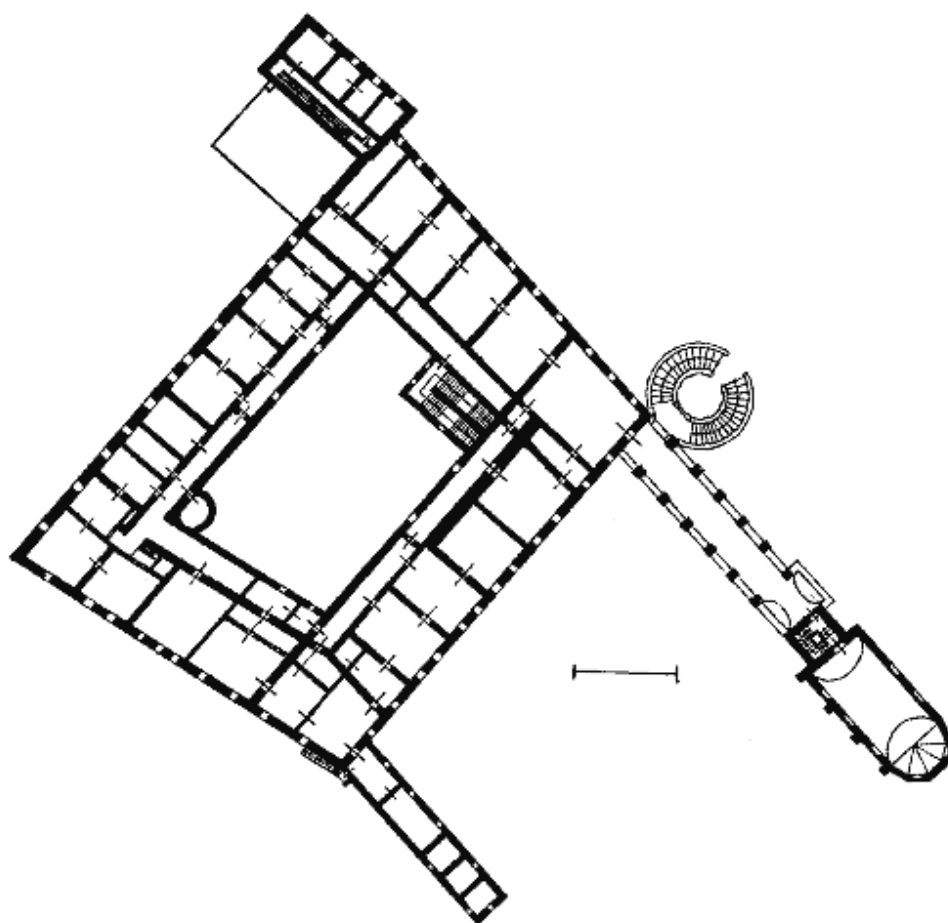
**Obrázek 80: Zámek Nové Dvory**



**Obrázek 81: Zámek Nové Dvory II.**



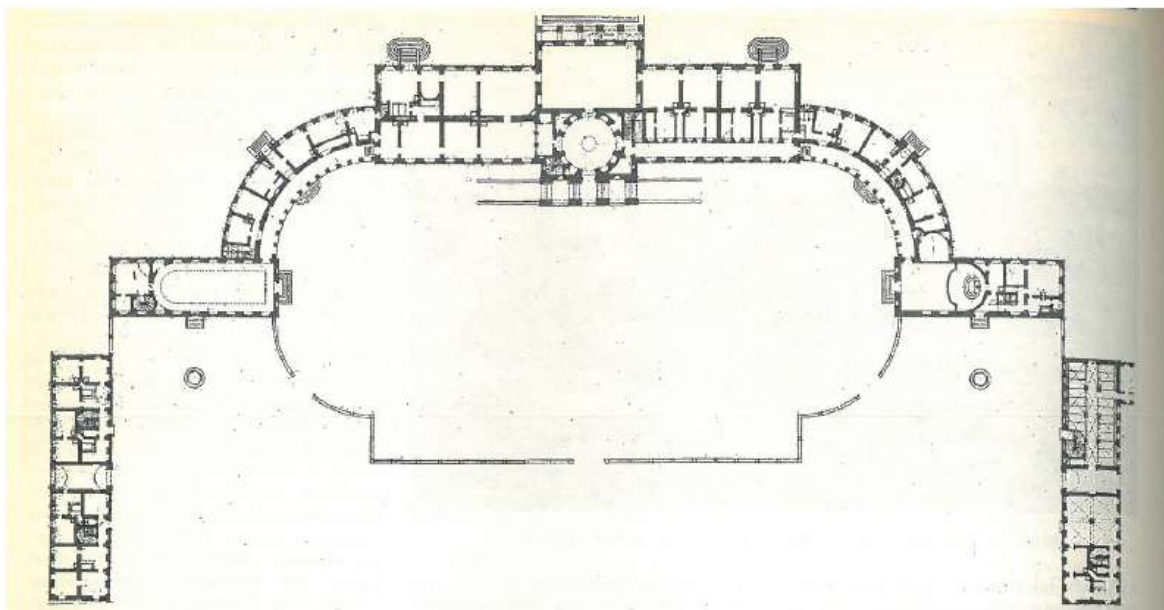
**Obrázek 82: Detail vyhlídkové arkádové chodby spojující kostel a zámek**



Obrázek 83: Půdorys prvního patra Nových Dvorů



Obrázek 84: Zámek Kačina

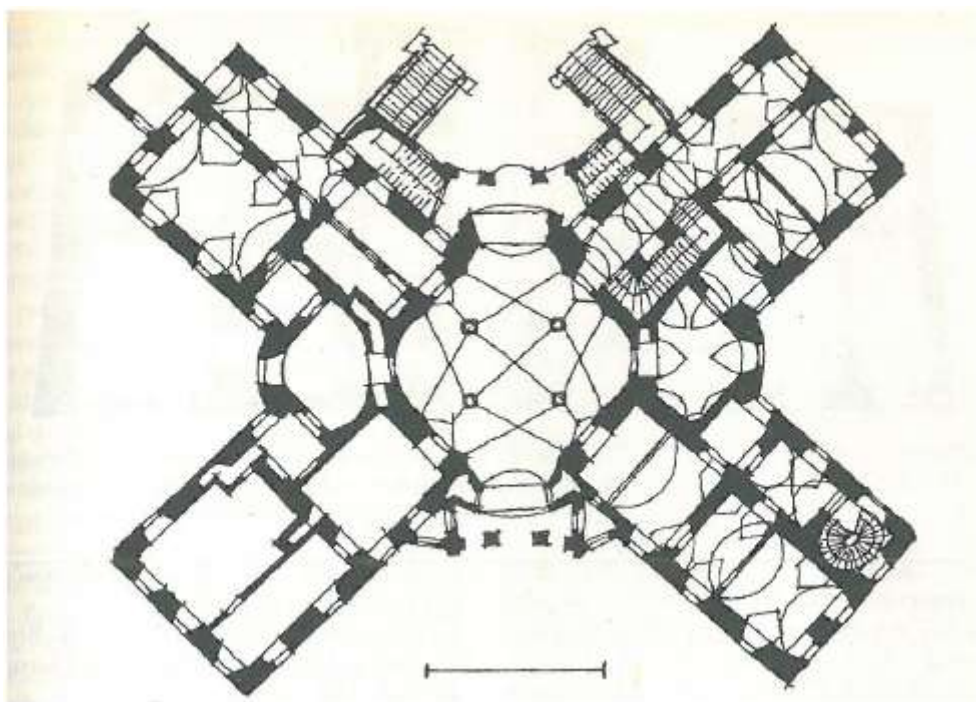


Obrázek 85: Původní projekt zámku Kačina od Ch. F. Schurichta s hospodářskými stavbami

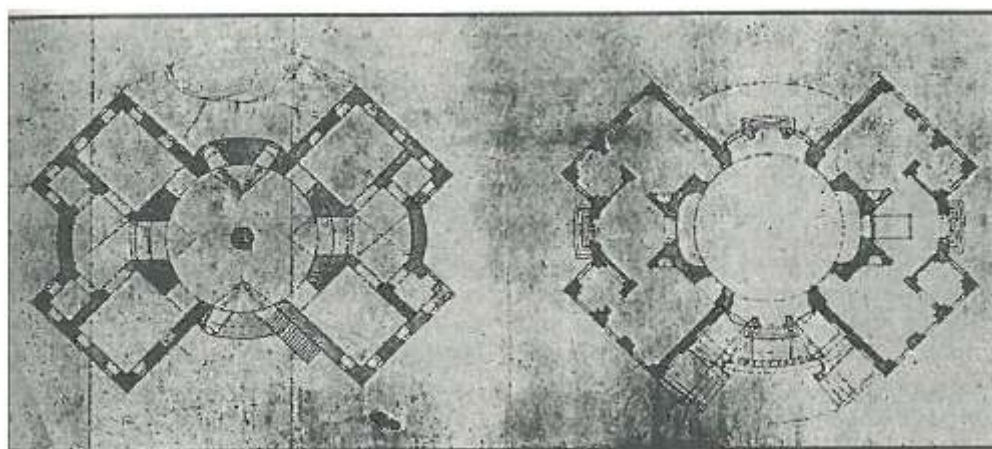


Obrázek 86: Pohled na zámek Veltrusy na dobové fotografii z roku 1909

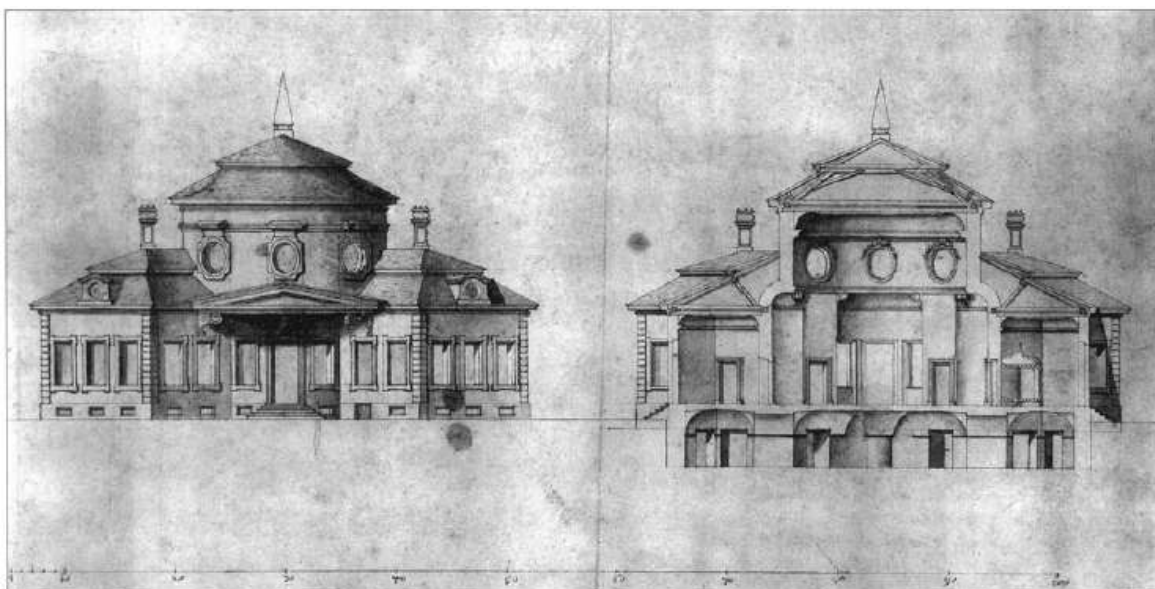




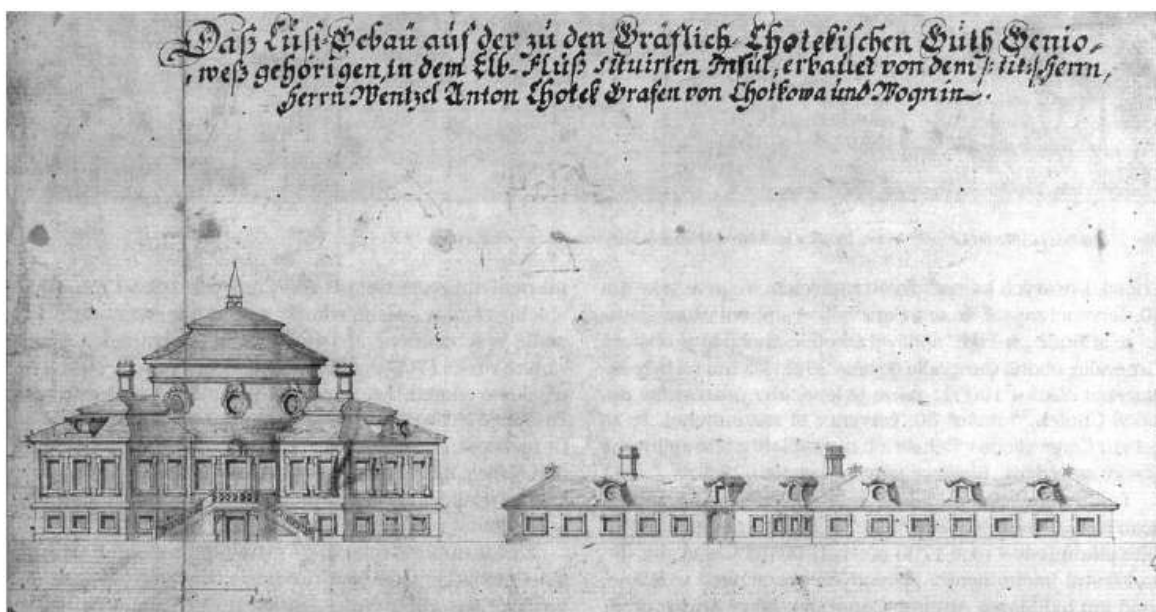
**Obrázek 87: Půdorys zámku ve Veltrusech po rozšíření, ke kterému došlo kolem roku 1764. Nově byl také upraven přístup do hlavního sálu uprostřed a podoba interiérů**



**Obrázek 88: Původní návrh na půdorys přízemí a patra záměčku ve Veltrusech**



Obrázek 89: Plán ke stavbě veltruského zámku



Obrázek 90: Plán ke stavbě veltruského zámku II.



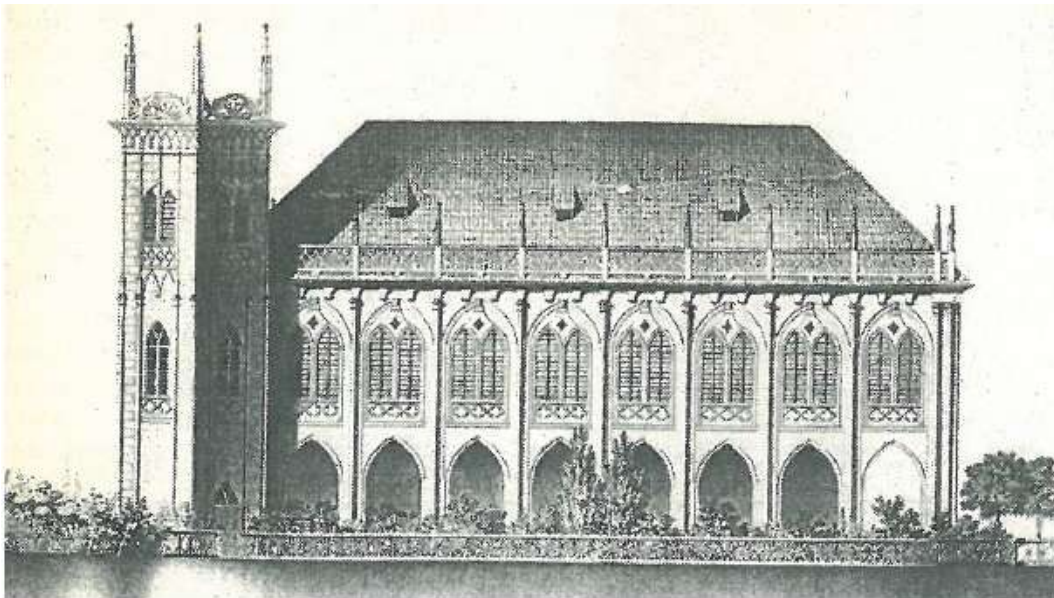
Obrázek 91: Věž Místodržitelského záměčku



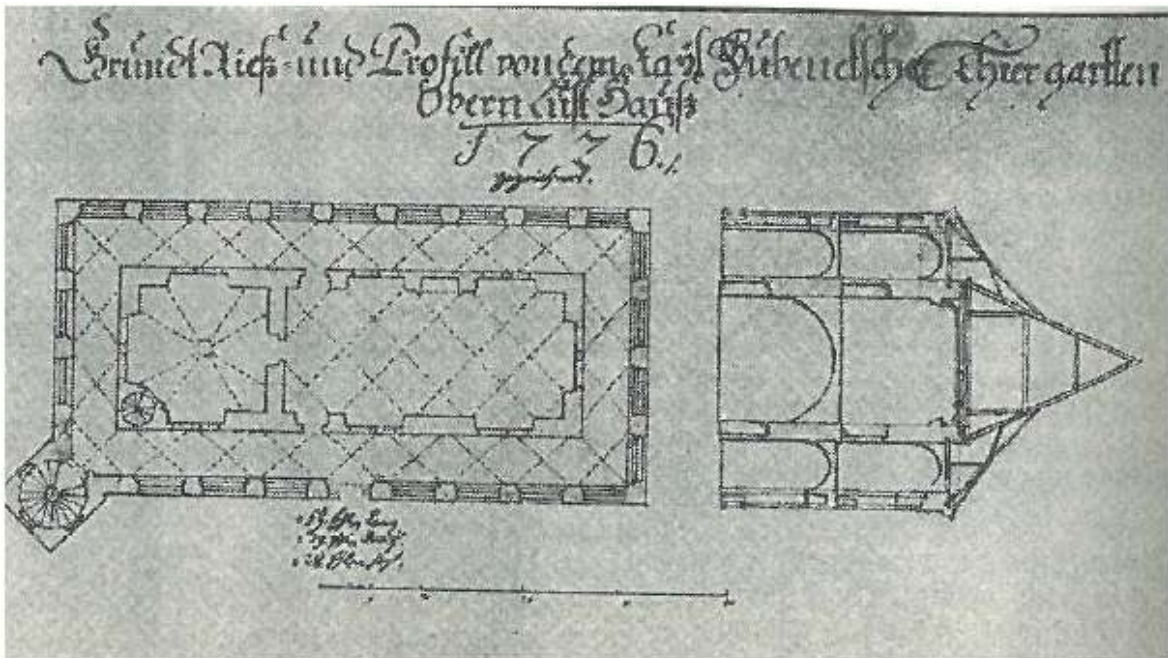
Obrázek 92: Detail na Místodržitelský záměček z boční strany



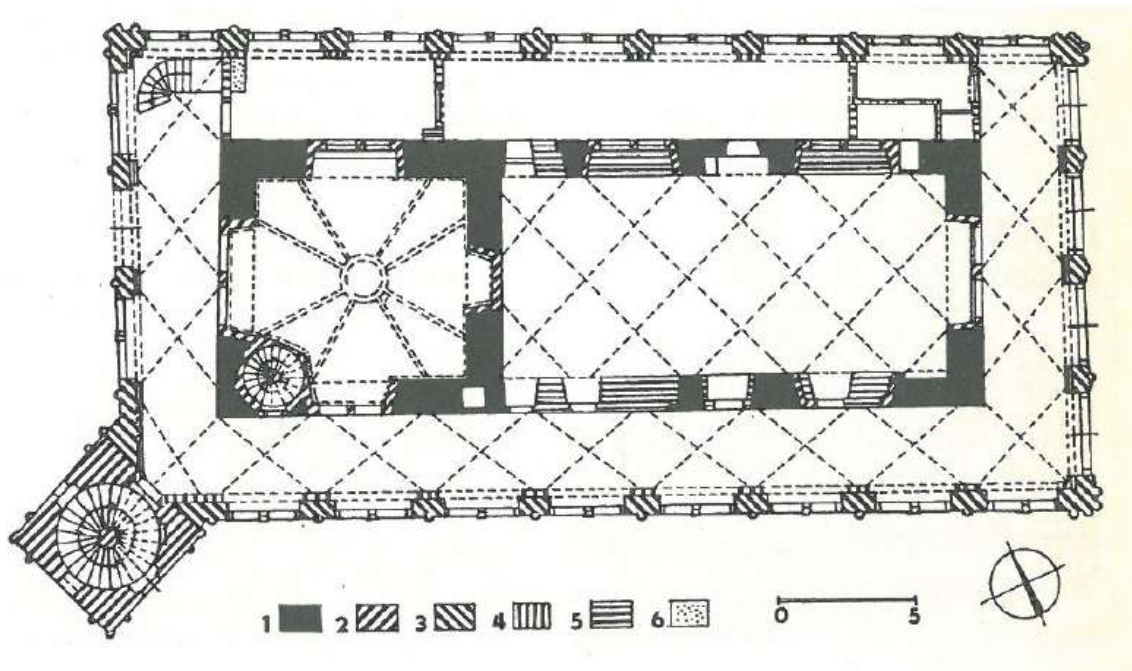
Obrázek 93: Detail oken Místodržitelského záměčku



Obrázek 94: Dobový pohled na Místodržitelský letohrádek, stav po přestavbě roku 1804



Obrázek 95: Púdorys a řez Místodržitelským letohrádkem z roku 1726



**Obrázek 96: Půdorys přízemí Místodržitelského letohrádku**

Hrad v Královské oboře v Bubenči. Půdorys přízemí hlavní budovy (podle J. Muka). 1- gotické zdivo, 2 – zdivo z vladislavské přestavby, 3 – starší renesanční zdivo, 4 – mladší renesanční zdivo, 5 – klasicistní zdivo, 6 – novověké zdivo.

**Příloha V.: Pracovní list ke kapitole „Návrh praktického využití diplomové práce“**

**Pracovní list – Architektura:**

1, Vyjmenuj významné architektonické objekty ve svém rodném městě či okolí, jakým stavebním slohu jsou postaveny.

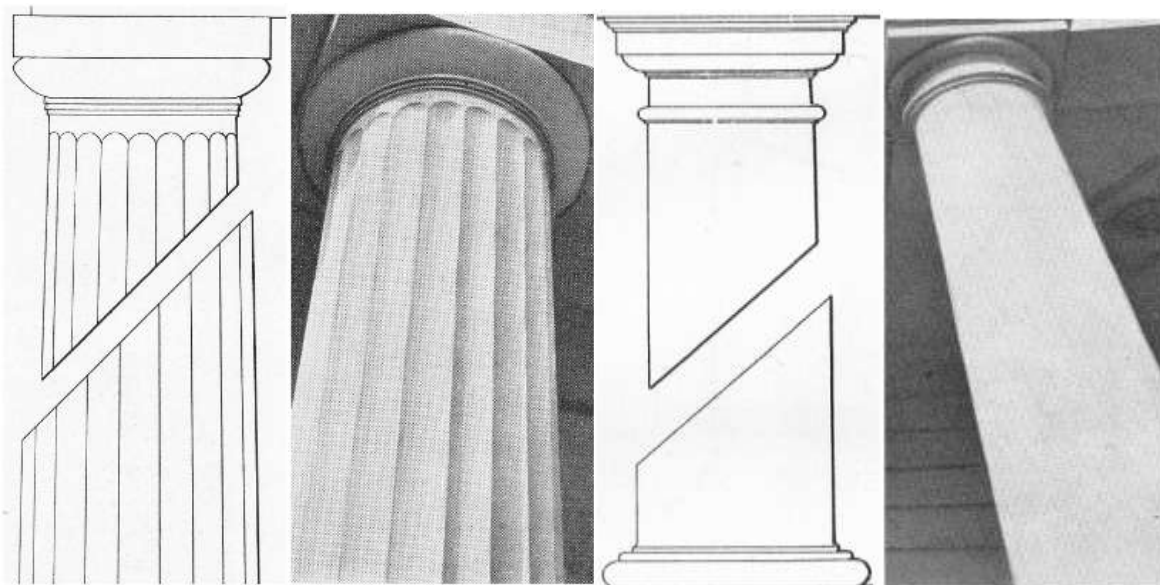
---

---

---

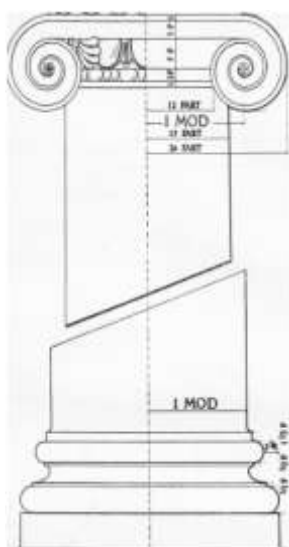
---

2, Pojmenujte jednotlivé druhy sloupů:



A, \_\_\_\_\_

B, \_\_\_\_\_



C, \_\_\_\_\_

3, Jaká instituce se věnuje ochraně památek na státní úrovni a na mezinárodní?

---

---

4, Jaké dva architektonické slohy je možné vidět na státním zámku Velké Březno?

\_\_\_\_\_ a \_\_\_\_\_

5, Vypiš alespoň dvě místnosti na zámku Velké Březno, v kterých jsou vidět významné

SLOH: \_\_\_\_\_

v místnostech: \_\_\_\_\_

---

SLOH: \_\_\_\_\_

v místnostech: \_\_\_\_\_

---

6, Který zástupce Chotků nechal zámek Velké Březno postavit a který ho nechal později přestavět?-

---

---

---

7, Čím byli Chotkové významní?

---

---

---

---

---

8, Namaluj erb Chotků

9, Jaké zámky vlastnili nejvýznamnější Chotkové?-

---

---

---

---

---